

АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОҶИКИСТОН
Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи
ба номи А. Баҳовиддинов

Бо ҳуқуқи дастнавис

ТДУ 323 (575-3)
ТКБ 66-3 (08) (2точик)
М-94

МУҲАММАД САЪДӢ АБДУРАҲМОН

РАМЗҲОИ СИЁСӢ ҲАМЧУН ТЕХНОЛОГИЯИ
САФАРБАРНАМОИИ СИЁСӢ ДАР РАВАНДИ
ИДОРАКУНИИ ДАВЛАТӢ ДАР ШАРОИТИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

АВТОРЕФЕРАТИ
диссертатсия барои дарёфти
дараҷаи илмии доктори илмҳои сиёсӣ
аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо
ва технологияҳои сиёсӣ

Душанбе -2025

**Диссертатсия дар шуъбаи сиёсатшиносии Институти фалсафа,
сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳовиддинови Академияи миллии
илмҳои Тоҷикистон иҷро шудааст**

Мушовири илмӣ: Қувватзода Сайдулло Зувайд - мудири бахши маориф
ва илми раёсати маориф, фарҳанг ва иттилооти Дастгоҳи иҷроияи
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои сиёсӣ

**Муқарризони
расмӣ:** **Назарзода Пиралӣ Сафар** - доктори илмҳои сиёсӣ,
профессори кафедраи сиёсатшиносии Донишгоҳи
давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Саидов Алихон Сабзаевич - мудири кафедраи
сиёсатшиносӣ ва муносибатҳои байналхалқии
Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав,
доктори илмҳои сиёсӣ

Камолов Ҳамзахон Шарифович - мудири шуъбаи
таърихи қадим, асрҳои миёна ва нави Институти
таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи
Аҳмади Дониш, доктори илмҳои таърих, профессор

**Муассисаи
пешбар:** Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҳимояи диссертатсия «__» _____ соли 2025, соати __: __ дар маҷлиси Шӯрои
диссертатсионии 6D.KOA- 079 назди Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба
номи А. Баҳовиддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе,
хиёбони Рӯдакӣ, 33) баргузор мегардад.

Бо диссертатсия дар китобхонаи илмӣ ба номи Индира Гандии Академияи миллии
илмҳои Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33) ва сомонии расмӣ
Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовиддинови АМИТ
(www.ifppanrt.tj) шинос шудан мумкин аст.

Автореферат «__» _____ соли 2025 фиристода шуд.

Котиби илмӣ
Шӯрои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои сиёсӣ

Сангинов Н.Н.

МУҚАДДИМА

Муҳиммияти мавзуи таҳқиқот. Дар шароити муносибатҳои нави ҷаҳонӣ рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши бориз дошта, мазмун ва моҳияти онҳо на танҳо маъноӣ маърифатӣ ё ғоявӣ, балки хусусияти амалӣ доранд. Таҳлили назариявии масъалаи мазкур ба он далолат менамояд, ки таваҷҷуҳи олимону пажӯҳишгарони соҳаҳои гуногуни илмҳои сиёсӣ ба масъалаҳои назариявӣ амалии таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ тадриҷан меафзояд. Зеро ҳама гуна ҳокимият рамзҳои сиёсии худро дорад ва дар шароити алоқамандӣ бо равандҳои ҷамъиятиву сиёсӣ манфиатҳои гурӯҳҳои мухталифи иҷтимоиро дар бар мегирад. Аз ин рӯ, муборизаи манфиатҳо, арзишҳои гурӯҳҳои иҷтимоӣ бештар инъикоси худро дар инкишофи диалектикаи рамзҳои сиёсӣ меёбанд.

Бахусус, зарурияти таҳлилу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон барои пайдо намудани ҳисси мусбати ҳамфикрии доимӣ ва таҳкими ҳувияти миллӣ эътибори шоиста пайдо менамояд. Аз ин лиҳоз, тавсифу арзёбии рамзҳо дар доираи илмҳои сиёсӣ тибқи талаботи замон зарурати объективӣ дошта, барои танзими муносибатҳои нави ҷамъиятӣ ва низоми идоракунии сиёсӣ аҳаммияту самараи бештар оварда метавонад.

Рамзҳои сиёсӣ инчунин барои таъмини муоширати байни гурӯҳҳои мухталифи низоми сиёсӣ ва сафарбар намудани акторҳои сиёсӣ шароит муҳайё карда, арзишу манфиатҳои муҳимми миллиро метавонанд дар худ таҷассум намоянд. Аз ин рӯ, муҳим будани пажӯҳиши табиати рамзҳои сиёсӣ хусусияти доимӣ дошта дар раванди идоракунии давлатӣ барои муттаҳидӣ ва бедор намудани ҳисси ҳудогоҳии миллӣ мусоидат менамояд.

Таъсири рамзҳои сиёсӣ ба раванди таъмини ҳамгироии ҷомеа бениҳоят калон буда, онҳо ҳамчун технологияи муҳимми мусоидат ба таъмини ҳувият, умумият ва ягонагӣ баромад меkunанд. Маҳз аз ҳамин сабаб ҳама гуна ҳокимият дар фаъолияти худ кӯшиш мекунад, ки аз чунин технология бештар истифода барад. Истифода ва таъсири мақсадноки рамзҳои сиёсӣ ба иттиҳоди ҷомеа ҷиҳати таъмини дурусти фаъолияти сиёсӣ, устуворӣ ва рушди он аҳаммияти хос дорад.

Мавриди тазакур аст, ки дар тағйироти ҳокимияти сиёсӣ нақши идеологҳо ва технологҳои сафарбарнамоии сиёсӣ хеле калон мебошад. Хусусан, истифодаи рамзҳои гуногун дар амалигардонии «инқилобҳои ранга» ба ҳукми анъана даромада, онҳо ифодагари мақсад ва ҳадафҳои нерӯҳои дастандаркор мебошанд. Дар ин ҳолатҳо рамзҳо вазифаи сафарбаркунӣ ва иҷтимоикунониро иҷро намуда, тавассути онҳо изҳори андешаи озод ва ба кӯча баровардани тӯдаи одамон амалӣ карда мешавад. Ҳамаи онҳо маъноӣ муайяни ғоявиро дар худ ифода намуда, то дараҷаи муайян зарфияти пӯшидаи худро нигоҳ медоранд. Аз ин рӯ, таҳлили вазифа ва методу технологияи таъсиррасони рамзҳо, айнӣ

замон, имконият медиҳанд, ки дар раванди идоракунии давлатӣ ва таҳкими соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқи илман асоснок дошта бошем.

Рамзҳои сиёсӣ дар маъракаи сиёсӣ, ҷорабиниҳои пешазинтихоботӣ ва референдумҳо хусусияти хос пайдо намуда, ба зехну тафаккури мардум таъсиргузори муҳим доранд. Ҳар рамзе, ки аз ҷониби нерӯҳои гуногуни сиёсӣ ва субъектҳои интихобот ҳамчун технологияи сиёсӣ пешниҳод карда мешавад, ифодаи рамзии ҳадафҳои барномавии онҳо мебошад.

Агар мо оғози муносибати инсонро бо нишону рамзҳои сиёсӣ муқоиса намоем, пас маълум мешавад, ки суръати истифодаи онҳо дар ҷомеаи муосир хеле афзоиш ёфтааст. Ҳамзамон, рамзҳои сиёсӣ ҷанбаи муҳими аксиологӣ дошта, ба сифати арзиши сиёсӣ низ эътироф шудаанд. Аз диди фалсафаи сиёсат мафҳуми «арзиш» то ҳанӯз масъалаи хеле баҳснок ба шумор рафта, дар доираи он ҳама гуна зухуроте ба сифати арзиш эътироф карда мешавад, ки муҳимият ва зарурати он барои ҷомеа собит шудааст. Чун сухан дар бораи рамзҳои сиёсӣ меравад, рамзҳои сиёсӣ низ аз рӯи муҳимият ва хусусиятҳои хос ҳамчун арзиш дар ҷомеаи имрӯза эътироф карда мешаванд. Аз ин ҷост, ки маҳз бо чунин сифатҳо оммаи мардум рамзҳои сиёсиро ҳамчун зухуроти арзишманд ва технологияи муҳими сафарбарнамоии сиёсӣ дониста, мавриди истифода қарор медиҳанд. Ин бошад тақозо менамояд, ки ҷанбаи арзишии рамзҳои сиёсӣ ва истифодаи онҳо барои бедории миллӣ, худшиносӣ ва ватанпарастӣ мавриди таҳқиқи омӯзиш қарор дода шавад.

Муҳимияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ барои инсон хусусияти дараҷавӣ дорад. Албатта, он ҳамчунин ба вазъият, макон, вақт ва низоми идоракунии сиёсӣ вобаста мебошад. Рамзҳои сиёсӣ, пеш аз ҳама, инъикосгари анъанаҳои таърихӣ сиёсӣ мебошанд, ки дар худ характери сафарбарнамоӣ доранд. Муҳимияти онҳо ҳамчун арзиш ба таъсирнокии онҳо вобастагӣ дорад.

Онҳо ҳамчун арзиш бояд аз ҷониби мардум эътироф карда шаванд, зеро ки ба вучуд овардани ҳувиати миллӣ яке аз вазифаҳои рамзҳои сиёсӣ дар низоми идоракунии сиёсӣ мебошад. Ҳамзамон онҳо дар муносибат ба давлат ва сохторҳои мавҷудай он садоқати шаҳрвандонро афзуда, дар натиҷа ҳувиати шаҳрвандӣ бо ҳувиати давлатӣ тавҷам мегарданд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳсу мунозираҳои илмӣ оид ба нақши рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ миллӣ ва раванди таҳкими соҳибистиклолии Тоҷикистон заминаи воқеӣ дошта, нисбат ба онҳо таҳлилҳои гуногун арзи вучуд доранд. Баъзан ба тавассути чунин гуногунандешӣҳо шуруъ аз саҳифаҳои матбуот то баҳсҳои парламентӣ ва оммаи мардум нисбат ба рамзҳои сиёсӣ фикру ақидаҳои гуногун баррасӣ карда мешаванд.

Бояд таъakkур дод, ки мавриди таҳқиқ қарор додани рамзҳо ҳамчун технологияи сиёсӣ дар замони соҳибистиклолӣ, барои муайян

намудани мақому мартабаи онҳо дар таҳқиқотҳои илмӣ ва идоракунии давлатӣ муҳим будани мавзуи мазкурро тақвият бахшида, ба доираи таҳқиқоти илмӣ мақсаднок ворид мебошанд. Омӯзишу таҳқиқи мавзуи мазкур дар низоми идоракунии давлатӣ барои таҳкими давлатдорӣ миллӣ, ҳувияти миллӣ ва амалӣ гардонидани сиёсати давлатӣ арзиши иҷтимоӣ сиёсӣ дошта, яке аз муҳимтарин масъалаҳои илмӣ таҳқиқотӣ маҳсуб меёбад, ки дар замони соҳибистиқлолӣ зарурати пажӯҳиши нави он ба миён омадааст.

Дарачаи таҳқиқи мавзӯ. Мусаллам аст, ки мақоми рамзҳои сиёсӣ дар ҷомеа муҳимияти хос дошта, аз қадимулайём мавриди пажӯҳиши донишмандон қарор ёфтааст, аммо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ баъди пайдо шудани инқилобҳои гуногуни ранга вусъати зиёди таҳқиқотӣ гирифтааст. Ин аст, ки дар доираи диссертатсияи мазкур адабиёт ва сарчашмаҳои истифодашударо мо ба якчанд гурӯҳ муттаҳид намудем.

Ба гурӯҳи якум асарҳои мутафаккирони Ғарбу Шарқро, ки паҳлуҳои гуногуни масъалаи мазкурро баррасӣ намуда, хусусияти методологӣ доранд, ворид намудем. Асарҳои донишмандони бузург ба монанди Афлотун, Арасту Ситсерон¹, Ибн Сино, А. Форобӣ, А. Берунӣ ва ғ. Онҳо собит месозанд, ки рамзҳо ҳамчун василаи дарки ҳақиқат ва тарзи таҳайюли тафаккур дар рушду инкишофи давлатдорӣ ҷойгоҳи махсуси худро доранд. Афлотун системаи аломатҳои рамзии алифбои рамзии мисриро ба иероглифҳо муқобил гузошта, образи ягона ва тақсимнашавандаеро бо интуитсия (идроки бевоситаи ҳақиқат-М.С.) пешниҳод менамояд.²

Ба ақидаи Арасту: «замоне ки як нафар ҳукмрон асту дигарон дар тобеияти ӯ қарор доранд, кӯшиши тавофути байни онҳо дар симои зоҳирӣ, нутқ ва аломатҳои фардии онҳо зоҳир мегардад»³.

Маълум аст, ки вобаста ба даври замон мутафаккирони Дунёи Қадим бештар ба рамзҳои динӣ таъя намуда, асоси пайдоиши рамзҳоро ба дину оин ва дигар унсурҳои табиат вобаста медонистанд. Масалан, чор унсури асосиеро, ки дар фалсафаи атиқа мавриди таҳлил қарор гирифтаанд: об, замин, оташ ва бодро дар рамзи салиб таҷассум намудаанд. Ё ин ки аломат, нишон ва дигар рамзҳои бозӣҳои қадимаи олимпӣ, ки то ҳанӯз дар шаҳри Олимпияи Юнон мавҷеият доранд, гувоҳ бар онанд, ки рамзҳо ҷузъи ҷудонопазири фарҳангу маданияти инсонӣ мебошанд. Махсусан, қасабае, ки (венетс, венук) аз ҷимҳаҳои дарахти зайтун барои иштирокдорони Бозӣҳои олимпӣ ҳамчун рамзи шукуҳу шаҳомати Юнони Қадим таҳия мекарданд, яке аз рамзҳои қадимаи

¹Аристотель. Сочинения [Текст] / Аристотель. В 4т.Т.2. М.: 978; Платон. Горгий [Текст] // Платон. Сочинения в трех томах. М.: Мысль, 1971; Цицерон М.Т. Избранные сочинения / М.Т. Цицерон. Пер. с лат. М.: 1975; Цицерон М.Т. Три трактата об ораторском искусстве: [Текст] / М.Т. Цицерон. Пер. с лат. / Под ред. М.Л.Гаспарова. - М.: Наука, 1972;

²Ниг.: Философский энциклопедический словарь. [Матн] - М.: Советская энциклопедия. 1983. - С. 607.

³ Ниг.: Аристотель. Политика [Текст] / Аристотель. Соч. Т.4.- М.: 1984. - С.98.

юнониҳо ба шумор меравад. Аз ин бармеояд, ки донишмандони замони қадим ба ҷанбаҳои муайянкунии ашё ва предметҳои рамзӣ бештар таваҷҷуҳ зоҳир намуда, онҳоро барои сафарбарнамоӣ ва идоракунии мардум мавриди истифода қарор медоданд.

Маълум аст, ки баҳси ҳокимият ва давлатдории миллӣ бештар аз раванди баҳсҳои илмҳои сиёсӣ сарчашма гирифтааст. Ба андешаи бисёре аз муҳаққиқони илмҳои сиёсӣ, «ҳокимияти сиёсӣ» дар Шарқ ба сурати як мафҳуми мустақил камтар мавриди арзёбӣ қарор гирифтааст ва дар ин замина осори махсуси илмие, ки дар бораи рамзҳои сиёсӣ бошанд, вучуд надоранд. Ин назария бештар дар андешаҳои сиёсии Ҷорҷ Сабина, «Сайри ҳикмат дар Аврупо»-и Муҳаммадалӣ Фурӯғ ва «Худовандони андешаи сиёсӣ»-и Ҷон Фостер ба сурати замиравӣ инъикос ёфтаанд¹.

Ба гурӯҳи дуюм асарҳои олимони ғарбӣ дохил карда шудаанд. Таҳлилу таҳқиқи рамзҳо дар ҳаёти ҷамъиятӣ бештар дар таҳқиқоти илмӣ олимони, ба монанди Н. Эллиас, Т. Парсонс, В. Парето, М. Вебер ба мушоҳида мерасанд.² Аксари ин пажӯҳишгарон ҷонибдори идеяе мебошанд, ки рамзҳои сиёсӣ на танҳо дар худ захираҳои мантиқӣ доранд, балки ба рафтору кирдор, ҷаҳонбинӣ ва муносибати байни аъзои ҷомеа таъсир расонида метавонанд. Дар байни онҳо таҳқиқоти донишманди олмонӣ Н.Эллиас бо номи «Назарияи рамзҳо» мақоми хосса дорад. Ӯ дар робита ба ин масъала ақидае дорад, ки рамзҳои сиёсӣ ҳамчун падидаи иҷтимоӣ сиёсӣ на танҳо василаи азхудкунии маълумот нисбат ба рамзҳо мебошанд, балки як тарзи муносибату рафтор ва ҷаҳондаркнамоӣ байни аъзои ҷомеа низ ҳастанд.

Т. Парсонс нисбати рамзҳои сиёсӣ изҳори андеша дорад, ки сухан дар бораи «миёнаравони рамзӣ» (пул, қудрат, таъсир ва арзишҳо) меравад, ки унсури сохтори парадигмаи мубодила мебошад. Ӯ дар навиштаҳои худ ба рамзҳои сиёсӣ бештар таваҷҷуҳ кардааст, ки рамз ва мақоми он сазовори таваҷҷуҳи бештар аст.

Низомии ҷобачокунии амалӣ ба андешаи Т. Парсонс, «тамоюли як ё якчанд иштирокчиёро ба вазъияте, ки бо иштироки дигар иштирокчиён доранд, дар назар дорад. Ҳамин тариқ, схемаи воҳидҳои амал намудан ва таъсири мутақобила схемаи муносибатҳост». Парсонс олами объектҳои ба «схемаи муносибатҳо» дохилшударо ба объектҳои иҷтимоӣ, ҷисмонӣ ва «фарҳангӣ» тақсим мекунад. Ӯ объектҳои фарҳангиро ҳамчун «унсурҳои рамзии анъанаҳои фарҳангӣ, ғояҳо ё эътиқодҳо, рамзҳои

¹ Набавӣ А. Фалсафаи қудрат. – Техрон. – 1379. – С. 13.; Муҳаммад Рашод. Фалсафа аз оғози таърих. Ҷилди 3-4, китоби дуюм-Душанбе: Ирфон, 2002.-С 122.

²См.: Norbert Elias. The Symbol Theory (Theory, Culture & Society). – Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd; First Edition, 1991. – 219 pp.; Talcott Parsons, "The theory of symbolism in relation to action." In Talcott Parsons, Robert F. Bales & Edward A. Shils, Working Papers in the Theory of Action. New York: The Free Press, 1953.; Vilfredo Pareto. Les systèmes socialistes. Paris: V. Giard & E. Brière, 1902. – 898 p; Norbert Elias. The Symbol Theory (Theory, Culture & Society). – Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd; First Edition, 1991. – 219 pp. Вебер Макс. Политические работы (1895-1919). Москва: Праксис, 2003. – 424 с. – (Серия «Общество»);

ифодакунанда ё намунаҳои арзишӣ мефаҳмад, ба шарте ки онҳо аз ҷониби фард ҳамчун объектҳои вазъият тафсир карда шаванд ва ҳамчун унсурҳои муҳимми сохтори шахсияти ӯ азхуд карда нашаванд»¹. Ҳамин тавр, системаи умумии рамзҳои сиёсӣ ба ақидаи Т. Парсонс, маҷмуи муайянкунии иҷтимоӣ дар системаи иҷтимоӣ, системаи шахсият ва системаи маданият муайян карда мешавад. Муайянкунии амали иҷтимоӣ низ дар конструксияҳои ҷомеашиносии амрикоӣ рамзист.

Ба гурӯҳи сеюм асарҳои олимони рус Лосев Л.Ф., Тиллих П., Грибкин Н.В., Радугин А., Степанов А.С., Похлебкин В.В., Соболев Н.А., Парамонов В.А., Мисюров Д. А., Бабайтсев А.В. ва Басин Е. Я. ² муттаҳид карда шудаанд, ки дар пажӯҳиши методологии масъалаи мазкур нақши муассири таҳлилиро доро мебошанд.

Лосев Л.Ф. хусусиятҳои асосии рамзҳоро таҳлил намуда, қайд менамояд, ки дар рамз дар фарқият бо нишон образи идеявии ашё ва ҳуди ашё ба ҳамдигар дохил мешаванд: мазмуни аз як предмет ба предмети дигар гузаштан ин қадар жарф ва ҳамаҷониба ба предмети дуомаҷмаъи якҷоя мешавад, ки дигар онҳоро аз ҳамдигар ҷудо кардан номумкин аст³.

Похлебкин В.В. изҳори ақида дорад, ки «рамзҳо аломатҳои анъанавие мебошанд, ки ба сабабҳои одии қадимӣ (нуқта, хат) ё шаклҳои геометрӣ (секунча, мураббаъ, давра ва ғайра) асос ёфтаанд, инчунин аломатҳое, ки аз замонҳои қадим дар байни халқҳои гуногун вучуд доштанд, то равшанӣ, сайёраҳо, ситораҳо ва унсурҳоро (замин, об, оташ, ҳаво, шамол, раъду барқ, барқ) ифода намоянд ва ё барои муайян кардани ҳаёти ҳуди шахс ва марг қорбурд мешуданд»⁴.

Ба ин масъала Тиллах П. низ таваҷҷуҳ намуда, менависад, ки рамз дар фарқият аз нишон дар он ҳақиқате ширкат меварзад, ки онро нишон медиҳад.⁵ Рамз сухани пӯшидамаъно: имо, ишорат мебошад.

Муҳаққиқони дигар рамзҳои сиёсиро ҳамчун воситаи «ифодакунанда», «идеализатсиякунонии» ҳаёти сиёсӣ муайян кардаанд. Масалан, Радугин А. рамзҳои сиёсиро ҳамчун «... маҷмуи рамзҳое, ки

¹ParsonsT. TheSocialSystem. New York: The Free Press, 1951. - С. 4.

² Соболева Н.А. Очерки истории российской символики: От тамчи до символов государственного суверенитета [Текст] / Н.А. Соболева – М.: Языки славянских культур; Знак, 2006.; Лосев Л.Б. Проблема символа и реалистическое искусство [Текст] / Л.Б. Лосев - М.: 1995.; Тиллих П. Избранное. Теология культуры [Текст] / П. Тиллих. – М.: 1995; Грибкин Н.В. Степанова А.С. Политический символ как средства политической воздействия [Электронный ресурс] / А.С. Степанова. www. Politmediaru.; Караманчев В. Пролетарская символика [Текст] / В.Караманчев М.: 1987.; Похлебкин В.В. Международная символика и эмблематика [Текст] / В.В. Похлебкин. 1989.; Парамонова В. А. Политический символ как средство легитимации социального пространства [Текст]: дис. ... канд. социол. наук: 22.00.04 / В.А.Парамонова - Волгоград, 2002.; Ниг.: Интернет ресурс.https://cyberleninka.ru/article/n/podhody-k-opredeleniyu-ponyatiya-politicheskoy-simvol (30.12.2020)

³ Ниг.: Лосев Л.Б. Проблема символа и реалистическое искусство [Текст] / Л.Б. Лосев – М.: 1995. - С. 121.

⁴ Похлебкин В. В. Международная символика и эмблематика [Текст] / В.В. Похлебкин 1989.- С.75.

⁵ Тиллих П. Избранное. Теология культуры [Текст] / П. Тиллих – М.: 1995. - С.160 - 165.

чаҳони сиёсатро ба шакли рамзӣ ва мурофиавӣ инъикос ё идеализатсия мекунад», баррасӣ намудааст¹.

Мавриди қайд аст, ки хангоми муайян кардани аломат ва рамзҳои сиёсӣ дар соҳаи сиёсат аксарияти пажӯҳишгарон рамзҳоро ҳамчун мафҳумҳои идеалии ҳокимият мешуморанд. Онҳо аломатҳои сиёсиро хеле сода, ҳамчун рамзҳои мавҷуда ва дар ҳаёти сиёсӣ ҳамчун низоми идоракунии сиёсӣ истифодашаванда шарҳ медиҳанд.

Ба гурӯҳи чорум таҳқиқоти олимони тоҷик Муҳаммад А.Н., Зокиров Г.Н., Хидирзода М.У., Каримова Г., Камолов Ҳ.Ш., Расулиён Қ. ва дигарон ² ворид карда шудаанд, ки ҷанбаҳои мухталифи масъалаи мазкурро таҳлилу таҳқиқ намудаанд ва хусусияти таълимию ахборотӣ дошта, дар онҳо суҳан аз таърихи пайдоиши рамзҳо, мақоми онҳо дар ҳаёти иҷтимоию сиёсӣ ва рамзу нишону дигар атрибутҳои давлатӣ мееравд.

Муҳаммад А.Н. дар масъалаи мазкур ибрази ақида дорад, ки ҳар як рамз мавзӯҳои гуногунро муаррифӣ менамояд ва ҳар як мавзӯ низ рамзҳои мухталифро мефаҳмонад. Омезиши рамзҳо на танҳо ахборотро дар бораи муҳити табиӣ, балки дар бораи идея, идеал ва қоидаҳои этникӣ-сиёсӣ, ҳуқуқӣ ва ғайра муайян менамояд. Ҳар як рамз хусусияти хоси ахбороти дохилӣ барои иҷрокунандагон ва таҳқиқотгаронро дорост. Рамзу нишонаҳо дар баробари маънои дохилиашон боз қисмҳои берунаи маданияро низ нишон медиҳанд, ки мазмунҳои онҳо асоси маданияти дилхоҳ халқро ташкил медиҳад. Нишона ва рамзҳо ҳислати воқеӣ ва шартӣ доранд. Ба нишонаҳои воқеӣ хусусиятҳои ашё, сару либос ва ғайраҳо, ба нишонаҳои шартӣ бошанд, хусусиятҳои махсус ва ғайримахсус шомиланд. Нишонаву рамзҳо аз қадимулайём дар санг ҳаққонӣ, дар ҷӯб наҷҷорӣ ва дар матоъ нақшдӯзӣ мешаванд³.

Зокиров Г.Н. қайд менамояд, ки рамзҳо тамоми хусусиятҳои системаи сиёсии ҷомеа, роҳи таърихӣ инкишофи он, воқеияти ҷамъиятӣ ва пешомади инкишофи дилхоҳ давлатро ифода менамоянд. Рамзҳои давлатӣ бештар дар мақомоти низомӣ ва қудратӣ ҷойгоҳи махсус доранд. Чунин амалҳо воситаи тавоноии тарбияи ҳисси ватанпарварӣ ва ифтихори шаҳрвандӣ мебошанд. Яке аз хусусиятҳои рамзҳои сиёсӣ аз он иборат аст, ки то ба охир ба якборагӣ муҳтавои асосии онҳоро фаҳмидан имконнопазир аст. Одамонро зарур мебошад, ки вақти зиёде сарф намоёнд, то он ки асрори рамзҳои сиёсиро азбар кунанд. Муносибат ба рамзҳои сиёсӣ маданияти махсус ва муносибати фаъолро ба воқеияти рамзии кишвар тақозо дорад⁴.

¹ Политология. Учебное пособие для вузов [Текст] / Сост. и отв. ред. А. А. Радугин. М.: 1996.

² Ниг.: Муҳаммад А.Н. Донишномаи мухтасари сиёсӣ [Текст] / А.Н. Муҳаммад. Душанбе, 2016; Зокиров Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Текст] / Г.Н. Зокиров. Ҷилди 3. – Душанбе, 2015; 2008; Ятимов С. О политической идеологии [Матн] / С. Ятимов. Душанбе, 2014; Каримова Г. Цветовая символика в культуре Древнего Саразма [Текст] / Г. Каримова // Ахбори осорхонаи миллии Тоҷикистон, №2, 2017; Камолов Ҳ. Дирафши Ковиёнӣ - нахустин рамзи давлатдорӣ тоҷикон [Матн] / К.Ҳамза // Фарҳанг. №44 (1242). 01.11.2017.; Расулиён Қ. Тоҷикистон. - Душанбе, 2009. - С.17-38.

³Муҳаммад А.Н. Сиёсатшиносӣ. [Матн] / А.Н. Муҳаммад., М.У. Хидирзода., Ҳ.Қ. Сафарализода. - Душанбе: Паёми ошно, 2018. – С. 323.

⁴Ниг.: Зокиров Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. Ҷилди 3. – Душанбе, 2015.- С.13.

Хидирзода М.У. менависад, ки рамзи давлатӣ ин нишонаи махсусест, ки дар он хусусияти таърихӣ, фарҳангию сиёсӣ ва миллии ифодакунандаи мазмуни муайяни ғоявӣ ва ё ҳувию соҳибистиклолӣ таҷассум ёфтааст. Вобаста ба ин месазад қайд намоем, ки ҳар як рамз дар худ маънои муайяно таҷассум намуда, василаи тасвирии ифодакунандаи мазмун ва маънои муайян мебошад. Хусусияти рамзҳои давлатӣ дар он аст, ки онҳо тавассути Конститутсия ва ё қонунҳо тасдиқ мегарданд. Дар ин масир Парчами давлатӣ мақоми махсуси ҳудуд дошта, ҳамчун рамзи давлатӣ метавонад ҷузъҳои муайяни нишонро низ дар бар гирад¹.

Пажӯҳишгарони дигар низ омӯзишу таҳқиқи хусусиятҳои таърихию сиёсии ташаккули рамзҳои сиёсиро ба назар гирифта, нишон медиҳанд, ки масъалаи мазкур дар рушди ҷомеа нақш ва мақоми хоса дорад. Таҳлили қорҳои илмӣ муҳақиққони ватанӣ собит менамоянд, ки намудҳои гуногуни рамзҳои сиёсӣ дар муқоисаи ҳеле одӣ бошанд ҳам, вале системаҳои томи ҷамъиятиро таҳти назорат қарор додаанд. Аммо ба онҳо муҳаққиқон ҳамчун технологияи сиёсӣ дар низоми идоракунӣ таваҷҷуҳи илмӣ зоҳир накардаанд.

Инчунин, дар мавзӯи «Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун ҷузъи фарҳанги сиёсӣ» аз ҷониби Асомаддинов М.А. диссертатсияи номзадӣ таълиф шудааст, ки бештар хусусияти таърихию фарҳангӣ дорад. Ӯ дар муайян намудани моҳият, мазмун ва ҷойгоҳи рамзҳои сиёсӣ дар фарҳанги сиёсӣ, мақом ва нақши онҳо дар ҳаёти иҷтимоӣ сиёсии Тоҷикистон маводи ҳеле ҷолибро мавриди таҳлилу омӯзиш қарор додааст. Аммо таҳқиқоти мазкур бештар дар доираи равишҳои илмҳои гуногуни иҷтимоӣ сурат гирифта, дар он «шарҳи тартиботи амалқарди рамзҳои сиёсӣ» ба назар намерасанд. Ҳамзамон, муаллиф, сарфи назар аз таҳқиқоти илмӣ мавҷуда, набудани қорҳои таҳқиқотиро доир ба рамзҳои сиёсӣ эътироф қарда, таъкид менамояд, ки «диссертатсияи номбурда (қори илмӣ Асомаддинов М.А. дар назар аст) вазифаи то дараҷае такмилсозии ин фосиларо дар назди ҳуд мегузорад»². Ҳангоми таълифи диссертатсияи илмӣ номгӯи муайяни сарчашмаҳо низ истифода бурда шудаанд, ки хусусияти байнифанӣ доранд ва масъалаҳои сафарбарнамоии сиёсиро дар бар намегиранд.

Мавриди қайд аст, ки рамзҳои сиёсии дар марҳалаҳои гуногуни таърихӣ бамиёномада аз рӯйи хусусиятҳо аз ҳам тафовут дошта, тавсифи илмӣ онҳо хусусияти умумӣ ва мушаххас доранд. Аммо таҳқиқоти бунёдии махсус ва ҷомеа дар илмҳои сиёсии Тоҷикистон, ки ба омӯзиши рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ дар низоми идоракунӣ бахшида шуда бошанд, то ҳанӯз арзи вучуд надорад.

Бинобар ин, бо дарназардошти муҳимияти мавзӯ таҳқиқоти мазкур ҷиҳати пурра намудани ҳадои илмӣ дар омӯзишу таҳлили

¹Ниг.: Хидирзода М.У. Истиклолият ва стратегияҳои муваффақ [Матн] / М.У. Хидирзода – Душанбе, 2017, С. 46- 50).

² Ниг.:Асомаддинов М. А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун ҷузъи фарҳанги сиёсӣ//Автор. дис. ном.илм. сиёсӣ. - Душанбе, 2019.- С.8

масъалаи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ дар раванди таҳкими соҳибистиклолии Тоҷикистон мавриди баррасӣ қарор дода шудааст, ки барои интихоби мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ ва таҳлили он мусоидат менамояд.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ. Таҳқиқоти мазкур мутобиқи лоиҳаи илмӣ таҳқиқотии шуъбаи сиёсатшиносии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон барои солҳои 2018 – 2023 дар мавзӯи «Масоили амнияти миллий ва муайян намудани таҳдидҳои нав ба суботи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон» иҷро гардидааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ муайян намудани моҳияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон махсус меёбад.

Бо дарназардошти мақсади таҳқиқот дар диссертатсияи мазкур вазифаҳои зерин гузошта мешаванд:

- таҳлилу таҳқиқи заминаҳои назариявӣю методологӣю рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ ва механизми таъсиррасонии онҳо ба ҳокимият;

- омӯзиши хусусиятҳои сиёсии ташаккули рамзҳои сиёсӣ дар раванди давлатдорӣю миллий ва таҳкими соҳибистиклолӣ;

- баррасӣ ва муайян намудани ҷойгоҳи рамзҳои сиёсӣ дар инкишофи технологияи сафарбарнамоии сиёсии ҳокимият ва вазифаҳои онҳо;

- омӯзишу таҳқиқи истиклоли сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муҳимияти қабули рамзҳои сиёсӣ ҳамчун тартиби идоракунии сиёсӣ дар таҳкими давлатдорӣю миллий;

- дида баромадани раванди инкишоф тағйирнапазирӣ ва алоқамандии рамзҳои давлатӣ дар тартиби идоракунии сиёсӣ ва меъёрҳои самаранокии он;

- таҳқиқ ва дақиқ намудани рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ ҳамчун механизми сиёсии муттаҳидкунанда ва сафарбарнамоӣ;

- асоснок намудани аҳамияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи ташаккули мақсади сиёсии сиёсати давлатӣ дар рушди ватанпарастӣ ва ҳувияти миллий;

- таҳқиқ ва муайян намудани зарурияти рамзҳои сиёсӣ дар коммуникатсияи сиёсии омма: самтҳои асосӣ ва махсусиятҳои идоракунии он;

- таҳлил ва асоснокунии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ ва омили таъсиррасон ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ ;

- муайян намудани мақоми идеологияи сиёсӣ дар ташаккули таблиғот ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ .

Объекти таҳқиқоти диссертатсионӣ рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Предмети таҳқиқот инъикоси хусусияти рамзҳои сиёсӣ ва аҳаммияти онҳо дар раванди идоракунии давлатдории миллӣ махсус меёбад.

Фарзияи таҳқиқот. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун масъалаи муҳимми илмҳои сиёсӣ дар таҳкими давлатдории миллӣ нақши воқеӣ дошта, дар таҳлили масъалаҳои ватанпарастӣ, ҳувияти миллӣ ва ҳифзи манфиатҳои ҳаётан муҳим метавонад робитаи мустақаму ногусастанӣ дошта бошанд. Маҳз аз ин ҷиҳат имрӯз барои таҳлилу таҳқиқи илмӣ онҳо дар раванди идоракунии давлатӣ зарурияти нав пайдо шудааст. Ин аст, ки асоси фарзияи пажӯҳишро мавқеи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бар мегирад. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ ба тафаккури ҷамъиятӣ таъсир расонида, вазифаҳои мухталифи иҷтимоӣ сиёсиро иҷро мекунад. Тахмин меравад, ки омӯзиш ва таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ва натиҷаҳои он дар раванди дигаргуниҳои нави ҷомеа аҳаммияти бунёдӣ дошта, нишон додани моҳияти онҳо дар назарияҳои илмӣ заминаи босазои амалӣ гузошта метавонад.

Марҳила, макон ва давраи таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионӣ солҳои 2018 – 2023 дар шӯъбаи “Сиёсатшиносии” Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқӣ ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ гузаронида шудааст. Марҳила ва давраи таҳқиқот солҳои гуногунро дар бар гирифта, аз таърихи пайдоиши рамзҳо сар карда то замони соҳибистиклолӣ вобаста ба нақши иҷтимоӣ сиёсӣ, вазифаҳои онҳо, инчунин ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ба таври муфассал таҳлил ёфтаанд.

Асосҳои назариявии таҳқиқотро рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва таъсири онҳо ба тафаккури ҷамъиятӣ ва таҳкими давлатдории миллӣ ташкил медиҳад. Таҳқиқоти илмӣ барои таҳлили масъалаи мазкур заминаи илмӣ назариявӣ буда, дар асоси таҳлилҳои назариявӣ хулосаҳои нав пешниҳод карда шудаанд.

Дар доираи кори таҳқиқотӣ мутабоқати назарияи рамзҳои сиёсӣ осори мутафаккирони давраҳои гуногуни Ғарб ба монанди Н. Эллиас, Т. Парсонс, В. Парето, М. Вебер, олимони Федератсияи Россия - Лосев Л.Ф., Тиллих П., Грибкин Н.В., Радугин А., Степанов А.С., Похлебкин В.В., Соболев Н.А., Парамонов В.А., Мисюров Д. А., Бабайтсев А.В таҳлил ёфтаанд.

Дар диссертатсия зимни таҳқиқи ҷанбаҳои назариявӣ ва амалӣ корҳои илмӣ олимони тоҷик Муҳаммад А.Н., Зокиров Г.Н., Хидирзода М.У., Каримова Г., Камолов Ҳ. Ш., Расулиён Қ., ки ба воқеияти Тоҷикистони соҳибистиклол, нишон дода шудааст, таҳқиқи масъалаи мазкур барои муттаҳидӣ ва ҳувиятсозии оммаи мардум аҳаммияти махсус дорад. Ҳамаи инро ба инобат гирифта, муаллиф ба муқараррот ва хулосаҳои назарияпардозони илмӣ сиёсӣ, пажӯҳишгарони ғарбӣ,

русӣ ва ватанӣ таъя намудааст. Инчунин, дар диссертатсия қорҳои илмӣ олимон дар шакли монографияҳо, мақолаҳои илмӣ, маъхазҳои электронии интернетӣ мавриди истифода қарор дода шудааст. Натиҷаҳои амалии таҳқиқотро дар стратегияи рушди устувори давлатӣ ва самти ҳувиятсозии ватанпарварӣ ҳамчун технологияи идоракунӣ ва мутаҳидсозӣ истифода намудан мукин аст.

Асосҳои методологии таҳқиқот. Дар рафти омӯзиши равандҳое, ки ба рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дахл доранд, мо бештар ба принципҳои таърихӣ сиёсии рушди муносибатҳои ҷамъиятӣ таъя намуда, методҳои системавӣ, таърихӣ-сиёсӣ ва муқоисавиро мавриди истифода қарор додаем.

Ҳамзамон, истифодаи методҳои таҳлили сохторию функционалӣ ва синтезӣ аз ҷониби муаллиф васеъ истифода бурда шудааст. Мушкилоти рамзҳои сиёсӣ чунин аст, ки онҳо ҳамчун объекти омӯзишу таҳқиқотӣ хусусияти байнифаннӣ дошта, таҳқиқоти бунёдӣ то кунун дар ин самт хеле кам ба назар мерасанд. Аз ин рӯ, муаллиф дар масъалаи арзёбии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ дар раванди идоракунӣ давлатӣ ва таҳкими соҳибистиклолӣ таъя намуда, адабиёти гуногуни илмиро мавриди таҳқиқу баррасӣ қарор додааст.

Ҳангоми таҳқиқи мавзӯ масъалаи тавсифи мафҳумҳое, ки ба маъно ва моҳияти рамзҳои сиёсӣ вобастагӣ доранд, таваҷҷуҳи махсус дода шудааст, зеро рамзҳои сиёсӣ ҳам ҷабҳаҳои манфӣ ва ҳам самтҳои мусбат доранд. Аз ин рӯ, асоси методологии таҳқиқотро синтези муносибатҳои мухталифи илмӣ ифода менамояд, ки дар муайян намудани рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ саҳми асосӣ доранд.

Пойгоҳи иттилоотии таҳқиқот.

Дар раванди таҳияи диссертатсияи мазкур сарчашмаҳои гуногун аз ҷумла:

1) Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, қарорҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Низомнома «Дар бораи Парчами давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон (Қарори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон) аз 11 декабри соли 1999 № 892; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи рамзҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2006, №7);

2) Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ органҳои иҷрокуандаи ҳокимияти Ҷумҳурии Тоҷикистон;

3) Баромадҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва дигар ходимони сиёсӣ оид ба масъалаи рамзҳои сиёсӣ;

4) Паёмҳои Президенти кишвар ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

5) Энциклопедияҳои сиёсӣ, энциклопедияҳо ва луғатҳои гуногун, монографияҳо, китобҳо ва мақолаҳо ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ, форсӣ ва англисӣ;

6) Маводи сомонаҳои расмӣ ва китобхонаҳои электронӣ. Инчунин далелҳои илман асоснок кардашуда, сарчашмаҳои мутаъмадӣ таърихӣ сиёсӣ ва маълумоти расмӣ дар бораи рамзҳои сиёсӣ дар раванди таҳкими соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шудааст.

Навгонии илмӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки мавзӯи мазкур бори нахуст дар илмҳои сиёсӣ ватанӣ ба таври маҷмӯӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст. Дар ин доира навгонихоро ба таври зайл метавон баён намуд:

- таҳлил ва асоснок карда шуд, ки рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ ва механизми таъсиррасонии онҳо ба ҳокимият таъсири амиқ дошта, омӯзиши онҳо таҳлили ҷанбаҳои амиқи назаривию методологиро тақозо менамоянд;

- муайян ва исбот карда шуд, ки рамзҳои сиёсӣ дорои хусусиятҳои таърихӣ сиёсӣ ва иҷтимоӣ хос буда, дар раванди давлатдорӣ миллӣ ва таҳкими соҳибистиклолӣ марҳалаҳои гуногуни таҳаввулотро вобаста ба дигаргуниҳои ҷомеаҳо паси сар намудаанд;

- муайян карда шуд, ки рамзҳои сиёсӣ дар инкишофи технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ҳокимият тавассути хусусияти пӯшидаи худ мазмун, ҳадаф, мақсад ва вазифаҳои муайяни нерӯҳои сиёсиро ифода мекунанд ва ҷанбаи қавии вазифавӣ доранд;

- асоснок карда шуд, ки рамзҳои давлатӣ ҳамчун тартиби идоракунии сиёсӣ ифодагари истиклоли сиёсӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, вазифаи муаррифкунандагии давлатро дар арсаи байналмилалӣ иҷро мекунанд;

- собит карда шуд, ки инкишоф, тағйирпазирӣ ва алоқамандии рамзҳои давлатӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ василаи бунёди таҳкими давлатдорӣ миллӣ маҳсуб меёбанд;

- муайян ва асоснок карда шуд, ки рамзҳои сиёсӣ василаи муҳимми таъмини ҳамгироии иҷтимоӣ дар низомӣ муносибатҳои ҷамъиятӣ буда, вазифаи муттаҳидкунандагӣ ва сафарбарнамоиро иҷро мекунанд;

- собит карда шуд, ки аҳамияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи ташаккули мақсади сиёсӣ сиёсати давлатӣ дар рушди ватанпарастӣ ва қудрати ҳувиятсозӣ, таъмини ҳамгироӣ ва муттаҳидкунандегиро соҳиб буда, дар шароити соҳибистиклолӣ аҳамияти муҳим доранд;

- таҳлил ва асоснок карда шуд, ки зарурияти рамзҳои сиёсӣ дар коммуникатсияи сиёсӣ омма ва махсусиятҳои идоракунӣ яке аз василаҳои оммавӣ буда, тавассути онҳо шаклҳои гуногуни ғайринокии сиёсӣ амалӣ карда мешаванд;

- таҳлил ва муайян карда шуд, ки рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ ва омили таъсиррасон ба тағйиротҳои ҳокимияти сиёсӣ (аз ҷумла ба инқилобҳои ранга) маҳсуб ёфта, тавассути онҳо мақсаду мароми гурӯҳҳои сиёсӣ инъикос мегардад. Дар ин маънӣ онҳо қудрати сафарбарнамоии сиёсӣ ҳудудҳои ошкор мекунанд.

- таҳқиқ ва муайян карда шуд, ки мақоми идеологияи сиёсӣ дар ташаккули таблиғоти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ҷоғоҳи хосса дошта, барои ғайилокии сиёсӣ мардум ва идоракунии давлатӣ мавқеи худро дорад.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Равандҳои таърихӣ ба сиёсӣ ҷомеа нишон медиҳанд, ки вобаста ба рушди давлату идораи давлатдорӣ шаклҳои зиёди рамзҳои ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва муттаҳиднамоӣ пайдо гардидаанд. Бинобар ин, ҷанбаи асосӣ ва анъанавӣ дар ташаккули тасаввуроти асосии инсон оид ба муҳиту оламе, ки ӯро иҳота кардааст, ниёз ба таҳлилу таҳқиқ дорад. Аз ин бармеояд, ки ҷузъи ҷудонашавандаи худшиносии ҳар як халқ, миллат, давлат, рамзҳои сиёсӣ, равандҳои гузариши иҷтимоӣ ба сиёсӣ, низомии идоракунии сиёсӣ онҳо мебошад.

2. Механизмҳои таъсири рамзҳои дар татбиқи ҳокимият ба масъалаи таносуби ақлӣ ва иррационалӣ дар рафтори оммавӣ робитаи қавӣ доранд. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун низомии идоракунии сиёсӣ ба аъзои ҷомеа ва вазъи низомии сиёсӣ арзишҳои он низ ба таъсир буда наметавонанд. Аз ин рӯ, ҳар як низомии сиёсӣ манфиатдор аст, ки на танҳо рамзҳои сохтани муаррифӣ намояд, балки образи онҳо дар зехну тафаккури мардум ҷой намуда, раванди сотсиализатсияи сиёсӣ онҳо таъсир бахшад. Ба андешаи мо, рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ нишонаҳои мебошанд, ки мутааллиқ ба ашё ва предмете, ки вазифаи коммуникатсиониро байни шахс ва ҷомеа иҷро мекунад.

3. Ташаккули таърихӣ ба сиёсӣ, муҳият ва мазмунӣ рамзҳои ҳамчун низомии идоракунии сиёсӣ дар асоси инкишофи технологияи муносири ҳокимият дар низомии анъанавӣ ба сиёсӣ ватанӣ ва хусусиятҳои амалии ҳокимият заминагузори карда шудааст. Дар ин раванд рамзҳои сиёсӣ (аломату нишонаҳо) воситаи муттаҳид ва сафарбар намудани инсонҳо мебошад. Мавриди қайд аст, ки инсон ба ин ашё предметҳои бечон, ки дар онҳо рамзҳои ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дарҷ ёфтаанд, умеди қудрату низомии идоракунии сиёсӣ дармеёбанд.

4. Истиқлоли сиёсӣ дастоварди бузурги аср барои миллати тоҷик буда, дар заминаи рушди он рамзҳои сиёсӣ ҳамчун омилҳои нишондиҳанда, инъикосгари ҳувиати миллии мақому мартабаи худро доранд. Истиқлолияти давлатии кишвари мо дар рушди инкишофи Тоҷикистони азиз дастовардҳои бузурги иҷтимоӣ ба иқтисодиёту ба вучуд овард, ки боиси ифтихори ватанхоӣ ба ватанпарастӣ мебошад. Хусусан, тасдиқи рамзҳои сиёсӣ дар Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Тоҷикистон (16 ноябри соли 1992) яке аз масъалаҳои давлатдорӣ ба ҳисоб меравад. Рамзҳои сиёсӣ барои баланд бардоштани имиджи давлатии мо дар арсаи байналмилалӣ ва сафарбарнамоии нерӯи ҷомеа барои ба даст овардани мақсадҳои гузошташуда, аҳамияти муҳим доранд.

5. Инкишоф, тағйирпазирӣ ва алоқамандии рамзҳои сиёсӣ ҳамеша

хусусиятҳои худро доранд. Махсусан, нақши рамзҳо дар сафарбарнамоии сиёсӣ, муттаҳиднамоии омма ва ташаккули хувияти миллӣ басо назаррас мебошад. Маҳз ба воситаи рамзҳои сиёсӣ ҳисси худогоҳии мардум баланд гашта, раванди созандагӣю бунёдкорӣ суръати тоза мегирад. Рамзҳои сиёсӣ дар муайяннамоии воқеияти сиёсӣ, маънидодкунии нақши сиёсат ва ҳимояи манфиатҳои миллӣ саҳми бориз доранд. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди ба даст овардани истиқлоли сиёсӣ аз ҷониби давлату ҳукумат вобаста ба масъалаҳои рамзҳо ҳамчун технологияи муттаҳиднамоӣ ва идоракунии сиёсӣ таваҷҷуҳи махсус зоҳир мегардад, ки ин ҳамоно инъикоскунандаи истиқлоли томи кишвар ба ҳисоб меравад.

6. Рамзҳои сиёсӣ барои муттаҳидкунӣ ва ба ҳам овардани шаҳрвандони кишвар муҳиммияти воқеӣ дошта, ба воситаи онҳо ифода намудани умумияти этникӣ ва умумияти сиёсӣ ва вазифаҳои он то ҳанӯз идома дорад. Хусусиятҳои муҳими рамзҳои сиёсиро дар давлатҳои миллӣ идеяи муттаҳидкунандаи он ташкил медиҳад. Онҳо дар раванди давлатдорӣ миллӣ шакли муосири хувияти дастҷамъонаро рушд дода, инкишофи онро таъмин менамоянд. Рамзҳои сиёсӣ дар таҳкими худшиносии миллӣ як омили сафарбарнамоии сиёсӣ мебошанд, ки дар асоси он ҳисси ватанхоҳӣю ватанпарастӣ шаҳрвандон ташаккул меёбад.

7. Аҳаммияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи ташаккули мақсади сиёсии сиёсати давлатӣ дар ташаккули худшиносӣ ва хувияти миллӣ дар шароити соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон баёнгари мавҷудияти миллати соҳибдавлати тоҷик, иттиҳоди сарҷамъии он ва рамзи худшиносии миллӣ мебошад. Пажӯҳиши ин масъала дар рафти ҳаёти ҷамъиятии кишвари мо нишон медиҳад, ки баъд аз ба даст овардани истиқлоли сиёсӣ рамзҳои сиёсӣ, дар маҷмӯъ, тамоми дигаргуниҳои нави миллиро таҷассум намудаанд. Таҳлилу таҳқиқ ва муқоисаи рамзҳои сиёсӣ дар шаклу мазмун бо дигар рамзҳои замони советӣ фарқ намуда, имрӯз ба омӯзиши муҳиммияти онҳо мусоидат менамояд.

8. Вазъи ҷаҳони муосир ва тезу тунд гардидани муносибатҳои мухталифи ҷамъиятӣ моро водор менамояд, ки дар интиҳоб ва қабули рамзҳо дар раванди коммуникатсияи сиёсии оммаи мардум омилҳои таърихӣю сиёсиро ба назар гирифта, ҳулосабардорӣ дуруст дошта бошем. Андешаронӣ вобаста ба таҳлилу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоӣ ва идоракунии сиёсӣ дар раванди давлатдорӣ миллӣ амали далелноки иҷтимоӣю сиёсӣест, ки дар асоси таҳлили ҳолати умумӣ, муҳиммият ва таъсири рамзҳои сиёсӣ дар таҳқиқоти мазкур асоснок карда шудааст. Дар баробари ин, омӯзишу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ва тарзи дурусти истифодабарии онҳо яке аз масъалаҳои мубрами илмӣ ба ҳисоб меравад, ки ҷиҳати худшиносии миллӣ ва таҳкими истиқлоли давлатӣ ҳамеша мавриди таваҷҷуҳи давлатмардон, пажӯҳишгарон ва кормандони соҳаи идеологӣ бояд қарор дошта бошанд.

9. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки «инқилобҳои ранга» худ рамз ва нишонаҳои махсусе доранд, ки технологҳои сафарбарнамоии сиёсӣ барои амалӣ гардонидани мақсадҳои худ онҳоро дар шаклҳои мухталиф истифода мекунанд. Маълум аст, ки чунин инқилобҳо вобаста ба сатҳи зиндагӣ, тарзи ҳаёт ва менталитети ҳар як миллату халқият хусусияти хоси худро дошта, на танҳо ҳаёти озоиштаи мардумро аз байн мекунанд, балки бисёре аз кишварҳоро ба бесарумонӣ оварда мерасонанд. Нақши рамзҳои сиёсӣ ҳамчун омил таъсиррасон ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ ва «инқилобҳои ранга» хеле назаррас буда, вобаста ба хусусиятҳои бевоситаи кишварҳои ҷудогона амалӣ мегарданд. Махсусан, истифодаи рангҳои ҷудогонаи сафед, норинҷӣ, сурх, сабз, зард ва ғ. дар нишону аломат, ашё ва предметҳои гуногун натиҷаи дар амал истифода намудани технологияи сафарбарнамоӣ ва муттаҳидкунии сиёсӣ мебошад.

10. Идеологияи сиёсӣ пояи асосии сиёсат ва мавқегирии вазифавии нақши актормо дар соҳаи ҳокимият мебошад, ки дар аксарият ҷомеаҳо доираи маҳдуди инсонҳоро дар бар мегирад. Бояд қайд намуд, ки нақши рамзи сиёсиро метавонад ҳуди сарвари сиёсӣ иҷро намояд ва дар амалӣ намудани технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ мавқеи худро дошта бошад. Ҳуди ному насаби ӯ метавонад ба рамз мубаддал гардад ва зиддиятҳои гуногунро, ки дар дохили ҳаракатҳои сиёсӣ мавҷуд аст, аз байн барад. Ҳамаи инро ба назар гирифта, мақоми сарвари сиёсиро дар ташаккули табиғоти технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар бораи рамзҳои сиёсӣ барои ҳифзи манфиатҳои миллий ва боло бардоштани ҳисси масъулиятшиносии шаҳрвандон мавриди таҳлилу баррасӣ бояд қарор диҳем.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар диссертатсия вобаста ба мақоми рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ ва таҳкими соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳулоабардорӣ карда шудааст.

Аҳамияти диссертатсияи мазкур, пеш аз ҳама, дар масъалагузориҳои рамзҳои сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ ва сафарбарнамоии сиёсии оммаи мардум барои тарбияи ватанпарастӣ хувиятсозӣ муайян мегардад.

Таҳқиқи назариявӣ амалии мавзӯи мазкур нишон медиҳад, ки роҳи равиш ва маҷмуи истифодаи методҳои гуногуни илмӣ вобаста ба паҷӯиши рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва механизми таъсиррасонии онҳо ба ҳокимият имкон медиҳанд, ки қорҳои илмӣ таҳқиқотӣ дар ин самт ҷоннок карда шаванд. Ҳамзамон, вобаста ба равандҳои соҳибистиклолӣ ва идоракунии давлатӣ вазифа, методҳои таъсиррасонӣ ва ҳамбастагии рамзҳо бо ҳокимият муҳимияти назариявӣ амалӣ пайдо намуда, моҳияти таҳқиқотро муайян ва асоснок менамоянд.

Пешниҳодот ва ҳулоаҳои асосии диссертатсия имкон дорад дар раванди таълими қорҳои махсус оид ба рамзҳои сиёсӣ ҳамчун

технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ, дар сиёсатшиносӣ, таърихи сиёсӣ, сотсиологияи сиёсӣ ва фаъолияти идораҳои давлатию дигар муассисаҳо истифода шаванд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро кифоя будани ҳаҷми таҳқиқот, ҳаҷми интишорот, мубоҳисаи муаллиф бо пажуҳишгарони соҳаи илмҳои ҷомеашиносӣ дар таҳлили рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ собит менамояд. Хулоса ва тавсияҳои илмӣ муаллиф вобаста ба таҳлилу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ дар давлатдорӣ миллий ва хусусиятҳои бевоситаи онҳо дар замони соҳибистиклолии Тоҷикистон дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро тасдиқ мекунад.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯи таҳқиқот ба шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 6D050200 – Сиёсатшиносӣ, 23.00.02 – Институтҳои сиёсӣ, равандро ва технологияҳо мутобиқат менамояд.

Саҳми шахсии доктараи дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионӣ мазкур кори илмӣ-таҳқиқотӣ мебошад, ки муаллиф онро ба таври мустақил таҳқиқ намуда, ба анҷом расонидааст. Дар навбати худ, муаллиф рамзҳои сиёсиро ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва муттаҳидкунӣ ҳисобида, мавқеи онҳоро дар ташаккули идоракунии давлатӣ рӯшану возеҳ нишон дода тавонистааст. Дар таҳқиқот, бо дарназардошти дарҷи натиҷаҳои хулосаҳо, нуктаҳои асосӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда, муайян намудани моҳияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва раванди идоракунии давлатӣ онҳо дар таҳкими соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дастоварди бевоситаи муаллифи диссертатсия мебошанд.

Дар баробари ин, қорҳои илмӣ таҳқиқотӣ ҷопшуда ва бо маърузаҳо баромад кардани муаллиф дар конференсияҳои илмӣ амалии ҷумҳуриявӣ салоҳияти ӯро дар қор диссертатсионӣ тасдиқ менамояд. Тамоми давраи татбиқи қорҳои таҳлилию таҳқиқотӣ бо иштироки бевосита ва пешниҳодҳои муаллиф амалӣ гардидааст.

Тасвир ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқот ва муҳтавои асосӣ диссертатсия дар ду монография ва се мақолаи илмӣ-таҳқиқотӣ, баромад дар дах маводи конференсияи сатҳи гуногун, аз ҷумла, конференсияи илмӣ бахшида ба таҷлили рӯзи Парчами давлатӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мизи мудаввар дар мавзӯи «Парчам-рамзи муттаҳидсозандаи миллат» дар санаи 23.11.2021 дар доираи Ҷамъияти илмӣ курсантони «Дӯстдорони илмҳои ҷомеашиносӣ», дар конференсияи илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Истиклоли давлатӣ – заминаи асосӣ худшиносӣ ва ҳувияти миллий» бахшида ба 30-юмин солгарди Истиклоли давлатӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, 19 март соли 2022, маҳфили илмӣ - адабӣ дар мавзӯи «Наврӯз ва суннатҳои наврӯзӣ» бахшида ба таҷлили солгарди Наврӯзи байналмилалӣ дар мавзӯи «Рамзҳои наврӯзӣ» тавассути маърузаҳо инъикос гардидаанд.

Инчунин дар конференсияҳои ҷумҳуриявии илмӣ-амалии «Масъалаҳо ва роҳу воситаҳои таҳким ва такмили истиқлолияти Тоҷикистон» (Душанбе, ДМТ, 12 майи соли 2021), «Иҷлосияи XVI – уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: сипари сулҳу суботи кишвар» // «Иҷлосияи XVI Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ибтидои сулҳу субот» (Бахшида ба 25 –умин солгард), Душанбе 2017, «Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дастовардҳои стратегии ӯ». Ҳамзамон дар конференсияи илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Садоқат ба Президент - садоқат ба Ватан». Душанбе, 2021; конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ бахшида ба рӯзи Президент, 16 ноябри соли 2021. (Душанбе, соли 2022); «Истиқлолияти сиёсӣ: масъалаҳо, зиддиятҳо ва ҳалли онҳо», конференсияи ҷумҳуриявӣ, 20-21 майи соли 2011; «Таджикистан и ЕС: перспективы политического диалога»; конференсияи илмӣ-назариявии донишгоҳӣ таҳти унвони «Ҳолат ва дурнамои равобити Осиёи Марказӣ бо кишварҳои Аврупо» (конференсияи илмӣ-назариявии донишгоҳӣ аз 30 майи соли 2015), Душанбе 2015; конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ – амалӣ таҳти унвони «Эмомалӣ Раҳмон яке аз бунёдгузори Созмони ҳамкории Шанхай», ки дар Институти омӯзиши масъалаҳои давлатҳои Осиё ва Аврупои АМИТ 29.06.21 гузашт; дар конференсияи байналмилалӣ дар мавзӯи «Состояние и перспективы развития стратегического партнерства и союзничества между Таджикистаном и Россией», Душанбе, 15 июня 2022 г.; дар мизи мудаввари академиявӣ дар мавзӯи «Пешгирии амалҳои ҷинояткоронаи хусусияти террористӣ ва экстремистидошта дар байни ноболиғон ва ҷавонон», Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (12.10.2022); мизи мудаввари академиявӣ дар мавзӯи «Таҳдиди гурӯҳҳои ифротӣ ба хувияти фарҳангӣ», Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (26.11. 2022) баён шудаанд.

Диссертатсия дар шӯбаи сиёсатшиносии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳовадинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон иҷро шуда, дар ҷаласаи васеи шӯбаи сиёсатшиносӣ баррасӣ шуда, ба ҳимоя тавсия шудааст (аз 10 декабри соли 2024, Суратмаҷлиси №22). Натиҷаҳои асосии кори илмӣ дар маърузаҳои муаллиф дар конференсияҳои сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ дар Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Тоҷикистон баррасӣ гардидаанд. Мундариҷаи асосӣ ва натиҷаҳои асосии диссертатсия дар монография, мақолаҳои илмӣ нашр шуда, инчунин суханронӣҳо дар конференсияҳои илмӣ назариявӣ инъикос ёфтаанд.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаи дастовардҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 2 монография ва 30 мақолаи илмӣ, ки аз онҳо 18 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 5 баромад дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ба нашр расонида шудаанд. Инчунин, як китобу ҳашт мақолаи дигар оид ба мавзӯ дар нашрияҳои дигар ҷоп гардидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия аз мундариҷа, муқаддима, се боб, 10 зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, дар ҳаҷми 330 саҳифаи чопи компютерӣ таҳия шудааст.

ҚИСМҲОИ АСОСИИ ТАҲҚИҚОТ

Дар муқаддима муҳимияти мавзуи диссертатсионӣ асоснок гардида, сатҳи омӯзиши мавзуи мавқеи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди таҳкими соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ гардидааст. Инчунин мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот мушаххас гардида, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқот, наwgонии илмӣ он, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда нишон дода шуда, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, тасвиби натиҷаи кор ва сохтори диссертатсия асоснок карда шудааст.

Боби якуми диссертатсия - «Масъалаҳои назариявӣ методологии таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ва хусусиятҳои онҳо» аз се зербоб иборат аст.

Дар зербоби якуми ин боб «Заминаҳои назариявӣ методологии рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ ва механизми таъсиррасонии онҳо ба ҳокимият» унвон гардидааст. Муаллиф дар он масъалаи назариявӣ методологии рамзҳоро ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ аз нуктаи назари таҳлили системавӣ таҳлилу барраси намуда, қайд мекунад, ки рамзҳои сиёсӣ дорои хусусиятҳои мебошанд, ки дар таҳқиқотҳои муосир нисбат ба ин масъала пажӯҳишгарон таваҷҷуҳи начандон зиёд зоҳир карданд. Ҳатто дар байни шаҳрвандон низ шумораи камтари мардум ба консепсияҳои назариявии рамзҳо таъия менамоянд. Аммо аксарияти мардум ба таври механикӣ барои зарурияти рамзҳои миллие, ки дар онҳо мақому манзалати давлат дар сатҳи байналмилалӣ муаррифӣ мешавад, ҳатман таваҷҷуҳ доранд.

Ба ғайр аз ин, дар илмҳои сиёсӣ дигар усул ва ё методҳои ҷузъие низ истифода мешаванд, ки дар раванди истифодаи рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ба кор бурда мешаванд:

1.Методи таҳлили ҳолатҳои муайяни сиёсӣ. Вазъи сиёсии муайянро ҳамчун воситаи гузориш ва кушодани масъалаҳои умумии сиёсатшиносӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Ин метод омӯзиши равандҳои сиёсиро ба воситаи объектҳои ифодакунанда таҳлил менамояд. Масалан, технологияи сафарбарнамоии сиёсиро дар алоқамандӣ бо сарвари сиёсӣ ва омма, инчунин бо дарназардошти хусусиятҳои шуури сиёсии омма метавон омӯخت.

2.Таҳлили коммуникатсияи сиёсии оммаи мардум дар омӯзиши рамзҳои сиёсӣ ва муносибатҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ дар илмҳои сиёсӣ ба таври васеъ истифода бурда мешаванд. Омӯзиши ҷузъиётҳои он ва истифодаи онҳо дар раванди амалии таҳлили далелҳо, равандҳо нақши муҳим мебозанд. Аммо ҳамаи ин методу таҳлилҳо хусусияти умумӣ гирифта, барои муттаҳид ва сафарбар намудани оммаи мардум истифода бурда мешаванд.

Ба андешаи муаллиф, рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва объекти таҳқиқот ин масъалаест дар бораи бартариҳои арзишҳо ва принципҳои, ки дар онҳо фазаи ҳокимият ташкил карда мешавад. Ин фазоест, ки мардумони таҳҷой ва дигар халқҳоро мачбур месозад, ки системаи ташаккули қувваҳои геополитикиро эҳтиром намоянд. Мавриди қайд аст, ки хусусиятҳои илмӣ таҳқиқот дар бораи рамзҳои сиёсӣ вобаста ба риоя намудани метод ва мачмӯи методологияҳое, ки тамоми самтҳои таҳқиқотро дар бар мегиранд, амалӣ мегарданд.¹

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки рамзҳои сиёсӣ ба навҳои гуногун ҷудо карда шудаанд: рамзҳои бадеӣ, асотирӣ, теологӣ, иҷтимоӣ, идеологӣ ва намудҳои сиёсӣ. Таснифи рамзҳои сиёсӣ низ дар таҳқиқоти илмҳои сиёсӣ чунин ба назар мерасад: рамзҳои идеявӣ, маросимӣ, объектӣ, шахсӣ ва рамзҳои савтӣ (суруди миллӣ).

Ба рамзҳои идеявӣ ҳар он чизе, ки идеологияи субъектҳои сиёсиро муайян менамоянд? дохил мешаванд. Аз ҷумла, барномаҳои сиёсӣ, муроҷиатнома, шиорҳо, риторикаи сарварони сиёсӣ ва ғ. Рамзҳои идеявӣ вазифаҳои муайян кардан, кам кардани фазаи амали сиёсӣ ва дар мачмӯъ, инъикоси паҳлуҳои сиёсиро иҷро менамоянд.

Ба рамзҳои сиёсии амалӣ (ритуалҳо) митинг, чамъомадҳо, конференсияҳо, съездҳои ҳизбӣ, иногуратсияи президентӣ дохил мешаванд.² Чунин рамзҳо ҳамеша вазифаҳои сафарбаркунӣ ва иҷтимоикунониро доранд. Мавриди қайд аст, ки рамзҳои сиёсӣ дар вақти иҷрои анъанаҳои оин ва дигар чорабиниҳои иҷтимоӣ сиёсӣ ҳолати умумияти равонии мардумро дар таҳкими ҳокимияти давлатӣ фаъол менамоянд.

Ба рамзҳои амалӣ парчам, нишонҳои сиёсӣ, ҳайкалҳо, иншоотҳои меъморий ва ғ. дохил мешаванд. Ба рамзҳои савтӣ – суруди миллӣ, сурудҳои халқие, ки таъсири мусбат ва ё манфӣ доранд, таблизаниҳои сафорой ва ғ. Ба рамзҳои шахсӣ, пеш аз ҳама, номи инсон, номи ҳизб ё ташкилоту муассисае, ки метавонад аксуламали саҳти эҳсосотӣ барои ташкил ё муттаҳидшавӣ пайдо намоянд, дохил мешаванд.

Ҳаминтавр, заминаҳои назариявӣ методологияи рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ ва механизми таъсиррасонии онҳо ба ҳокимият яке аз масъалаҳои муҳими таҳқиқотие ба шумор меравад, ки то ҳанӯз дар илмҳои сиёсии ватанӣ дар чунин сатҳ мавриди таҳқиқ қарор наёфтааст.

Муаллиф заминаҳои назариявӣ методологияи рамзҳо ҳамчун таҳлил намуда, ҳулосабардорӣ менамояд, ки рамзҳои сиёсӣ барои идоракунии сиёсӣ зарурияти хос доранд. Арзиши онҳо барои интиқоли афкори мураккаби сиёсӣ, ки ба тафаккури эҳсосӣ таъсир мерасонанд, ҳамеша истифода бурда мешаванд.

¹ Ниг.: Ахрименко, А.С. Политический анализ и прогнозирование [Текст] / А.С. Ахрименко. – М.: Юрайт, 2016. – С.22-23.

² Грибкина Н.В., Степанова А.С. Политический символ как средства политического воздействия [Электронный ресурс]. – URL: www.politmedia.ru (Дата обращения: 20.08.2019 г.)

Аз ин рӯ, ҳама гуна истифодаи технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ боиси тағйири рамзҳои сиёсӣ мегарданд ва онҳо ҳамчун механизми таъсиррасонӣ ба ҳокимият истифода бурда мешаванд. Ҳамзамон ҳар як давлат ба шаклу мазмуни рамзҳои сиёсӣ диққати махсус дода, онҳоро ҳамчун муқаддасоти миллӣ эътирофу эҳтиром мекунад.

Дар мавриди мавҷудият ва ғайриҳолии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ метавонем чунин хулосабардорӣ намоем:

- дар самтҳои муҳими идоракунии давлатӣ рамзҳои сиёсӣ ифодагари мутамаркази ғояи сиёсӣ мебошанд, ки дар шакл хеле одӣ менамоянд;

- рамзи сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ маънои дуҷониба дорад: якум, барои ҷомеа иттилоотӣ, дуҷум, барои онҳое, ки идораи ҳокимияти сиёсиро амалӣ мекунад. Инҳо роҳи равиши изҳори идеяҳо мебошанд;

- аз ҷиҳати вазифавӣ рамзҳои сиёсӣ нишонаи дастгирӣ ё аз даст додани идеяи асосӣ дар ҷомеа доранд;

- рамзҳои сиёсӣ нишондиҳандаи маъруфияти идеяҳои тарғиботӣ идоракунии мебошанд.

Бояд гуфт, ки вазъи имрӯзи ҷаҳони муосир тақозо менамояд, ки ба зарурияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ таваҷҷуҳи хоса дошта бошем. Ин андеша на танҳо назари муаллиф вобаста ба таҳлилу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ва нақши онҳо дар раванди идоракунии давлатдорӣ ва таҳкими истиқлолияти сиёсӣ мебошад. Балки ин амали далелноки иҷтимоӣ сиёсӣ аст, ки дар асоси таҳлили ҳолати умумӣ, муҳимият ва таъсири рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоӣ ва муттаҳидкунии дар диссертатсияи мазкур асоснок карда шудааст.

Ҳамаи ин зухурот ҳамқадами инсон ва ҷомеа буда, ҳамеша дар олами маҷозӣ низ чун занги таҳдид садо медиҳад ва дар байни онҳо дунёи маҷозии рамзҳо ва истифодаи онҳо ҳамчун технологияи сиёсӣ ҷои махсусро ишғол мекунад. Дар ин раванд рамзҳои сиёсӣ на танҳо барои ҳувиятсозии ҳудудҳои, балки барои сафарбар намудани оммаи мардум ба ин ва ё он ҷорабиниҳои сиёсӣ истифода бурда мешаванд.

Дар зербоби дуюми боби якум диссертатсия «Хусусиятҳои сиёсии ташаккули рамзҳои сиёсӣ дар раванди давлатдории миллӣ ва таҳкими соҳибистиқлолӣ» таҳлилу омӯзиши хусусиятҳои сиёсии ташаккули рамзҳои сиёсиро дар бар мегирад.

Муаллиф қайд менамояд, ки рамзҳои сиёсӣ дар давлати миллӣ аломат ва образҳои мебошанд, ки ба тавассути онҳо мазмуни сиёсӣ ифода карда мешавад. Онҳо яке аз воситаҳои қадимтарини маърифати ҳодисаҳо ва коммуникатсияҳо мебошанд, ки дар ташаккули давлатдории миллӣ дорои мақому арзиши махсус мебошанд. Умуман, дар маҷмӯъи рамзҳо ягонагии мавҷудият ва ғайривоқеъ, муташаккил ва ғайримуташаккил, бошуурона ва бешуурона мебошанд. Дарвоқеъ, таърихи гузашта ва сарнавишти миллати тоҷик на танҳо боиси ифтихору эҳтиром, балки ғановати бузурги бунёдиест, ки он барои рушди давлатдории миллӣ тақияҳои устувор мебошад.

Маълум аст, ки аксарияти давлатҳо ва халқҳои ҷаҳон парчам, суруд ва нишони миллиро ҳамчун рамзҳои пурарзиштарин парастид менамоянд. Чунки рамзҳои мазкур тамоми хусусиятҳои системаи сиёсии ҷомеа, роҳи таърихӣ инкишофи он, воқеияти ҷамъиятӣ ва пешомади инкишофи дилхоҳ давлатро ифода менамоянд. Рамзҳои давлатӣ бештар дар мақомоти низомӣ ва қудратӣ мақоми махсус доранд. Чунин амалҳо воситаи тавоноии тарбияи ҳисси ватанпарварӣ ва ифтихори шаҳрвандӣ мебошанд. Яке аз хусусиятҳои рамзҳои сиёсӣ аз он иборат аст, ки то ба охир ба якборагӣ муҳтавои асосии онҳоро фаҳмидан имконнопазир аст. Одамонро зарур мебошад, ки вақти зиёде сарф намоёнд, то он ки асрори рамзҳои сиёсиро азбар кунанд. Муносибат ба рамзҳои сиёсӣ маданияти махсус ва муносибати ҷаҳолро ба воқеияти рамзии кишвар тақозо дорад¹.

Баргузориҳои Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таърихи 16 ноябри соли 1992 дар Қасри Арбоби шаҳри бостонии Хучанд чунин имкониятро фароҳам овард ва ба истиқлоли воқеии Тоҷикистон заминаи устувор гузошта, халқи тоҷикро аз парешонию парокандагӣ раҳой бахшид. Дар ин Иҷлосия рамзҳои давлатӣ муайян карда шуда, зимнан сохтору нишонаҳои як давлати конститусионӣ барқарор карда шуданд. Инчунин, дар қараёни ин Иҷлосия бисёр масъалаҳои дигари ҳаётан муҳим низ мавриди баррасӣ қарор гирифта буданд. Аммо аҳамияти бузурги ин Иҷлосия иборат аз он буд, ки дар кишвар Ҳукумати конститусионӣ барқарор гардид ва шахси арзандае сарвари давлат интихоб шуд. Иҷлосияи XVI истиқлоли воқеии миллати тоҷикро таъмин намуда тавонист, ки барои худшиносии миллий ва иқдомҳои муҳимми сиёсӣ иҷтимоӣ ва фарҳангӣ заминаҳои мусоидро фароҳам овард.

Мавриди тазаккур аст, ки нишону рамзҳои сиёсӣ дар санг ҳаққонӣ, дар ҷӯб наҷворӣ ва дар матоъ бо рангҳои гуногун нақшдӯзӣ ва ё ранг мешаванд. Аммо дар фазои сиёсӣ муҳим он аст, ки ҳар кадоме аз онҳо чи гуна баррасӣ мегарданд, кадом технологияи сафарбарии сиёсиро дар бар мегарданд ва кадом хусусияту маънии идоракунии сиёсиро ифода карда метавонанд.

Муҳаққиқи фаронсавӣ Жюлен Надя менависад, ки: “Рамз воқеияти абстрактивӣ мебошад, ки дар аломати мушаххас инъикос ёфтааст ва қодир аст концепсияҳо, ғояҳо, падидаҳо ва ҳолатҳои мистикӣ мураккабро ифода кунад».² Бояд тазаккур дод, ки этимологияи истилоҳи «рамз» аз забони юнонии **Symbilin** гирифта шуда, маънои «пайваст кардан», «тела додан», «партофтан», «муқоиса кардан» мебошад, баъдан юнониҳо онро ба маънои рамзи ашӯ муайян менамуданд, ки барои гурӯҳҳои маълум муҳимияти шароити махфиро дорад».³

Бояд тазаккур дод, ки муҳимияти амалии рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ба таври нав нишон дода мешавад, ки чунин ҳолат амали даркшударо ба идеология ва одатҳои сиёсӣ табдил медиҳад. Масалан,

¹ Ниг.: Зокиров Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. Ҷ.3. – Душанбе, 2015. –С.13.

² Жюльен Надя. Словарь символов [Текст]. – Челябинск, 1999. –С.5.

³ Ниг.: Энциклопедический словарь. Изд. Р.А. Брокгауз, И.Л. Ефрон. Т.ХХIХА. – СПб., 1900. –С.970.

рамзҳои сиёсӣ метавонанд мазмуни аломатҳои махфиро дар баъзе ҳолатҳо ба аъзои гурӯҳ баррасӣ намоянд. Дар сиёсат бештар рамзҳо ҳамчун зухурроти идоракунии давлатӣ ба сифати предмете хизмат менамоянд, ки шартан ҳодисаи сиёсиро ифода мекунанд. Аз машхуртарин ва густурдатарин рамзҳои сиёсӣ парчам дар мақоми аввал мебошад. Он рамзи Ватан, давлат, озодии том ва даҳлатнопазирии сиёсӣ мебошад. Ҳатто дар ҷомеае, ки рамзҳо аҳамияти ғавқулдда доранд, одамон барои махфуз доштани парчам ҳамчун аломати кишвардорӣ ҷоннисорӣ менамоянд.

Мавриди қайд аст, ки рамзҳои сиёсии мифологӣ он рамзҳое мебошанд, ки мундариҷаи объективи равандҳои сиёсиро бо дарки субъективи худ - беасос ё қасдан тақаллубӣ иваз мекунанд. Масалан, афсонаи шахсияти бузург, сиёсати оқилонаи роҳбарӣ дар бораи тағйирот. Рамзҳои динӣ дар сиёсат салиб, свастика, ситора, ҳилол ва амсоли инҳо мебошанд.

Хусусиятҳои сиёсии ташаккули рамзҳои сиёсӣ дар раванди давлатдорӣ миллӣ ва таҳкими соҳибистиклолӣ нишон медиҳад, ки масъалаи мазкур дар рушди ҷомеа нақш ва ҷойгоҳи хоса дорад. Намудҳои гуногуни рамзҳои сиёсӣ дар муқоисаи хеле оддӣ бошанд ҳам, вале системаҳои томи ҷамъиятиро таҳти назорат қарор додаанд. Аслан, рамзҳо мавзӯҳои гуногунро муаррифӣ менамояд ва ҳар як мавзӯ низ рамзҳои мухталифро мефаҳмонад ва дар таҳкими соҳибистиклолӣ ва давлатдорӣ миллӣ муҳим будани худро нишон медиҳад.

Намудҳои гуногуни рамзҳои сиёсӣ дар муқоисаи хеле оддӣ бошанд ҳам, вале низомии идоракунии ҷамъиятиро таҳти назорат қарор додаанд. Ҳар як рамзи сиёсӣ мавзӯҳои гуногунро муаррифӣ менамояд ва ҳар як мавзӯ низ рамзҳои мухталифро мефаҳмонад ва дар таҳкими соҳибистиклолӣ ва давлатдорӣ миллӣ муҳим будани худро нишон медиҳад.

Зербоби сеюми боби якум «Ҷойгоҳи рамзҳои сиёсӣ дар инкишофи технологияи сафарбарнамоии сиёсии ҳокимият ва вазифаҳои онҳо» ба таҳлили хусусиятҳои бевоситаи аломат ва рамзҳои сиёсӣ вобастагӣ дорад, ки муаллиф онҳоро ба сифати маҳсули тафаккури инсон дар тӯли зиндагии худ ҳамчун ифодагари идея мавриди истифода қарор додааст. Мавзуи нақшу ниғори рамзҳо ҳамчун ниғонаи ёдгории инсонии қадима дар қандакорҳои қамари кӯҳҳои кишварҳои мухталифи ҷаҳон то ҳанӯз ба назар мерасанд. Сабабу моҳияти қандакорӣ шудани ин расмҳо ва муҷассамаҳо, ки сирру асроре дар онҳо нухуфтааст, то замонҳои тӯлонӣ барои олимони ғайрон бӯқӣ монда буданд. Дар баробари ин хусусиятҳои муҳим рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар навбати аввал оммавият, баъдан технологӣ мебошанд. Рамзҳои сиёсӣ як қатор вазифаҳои сиёсиро низ иҷро менамояд ба монанди: иттилоотӣ, маърифатӣ, иҷтимоикунонӣ, сафарбарнамоӣ, муттаҳидкунӣ ва ҳамгирӣ дар ҷомеа, инчунин дар ҳаёти иҷтимоӣ сиёсӣ мавқеи худро доранд.

Масалан, рамзи Салиб низ таърихи хеле қадима дошта, дар Мисри қадим онро ҳамчун аломате мешумориданд, ки гӯё ҳаётро муайян менамояд.

Ё ин ки Рама (пешвои ориёитаборон) дар солҳои охири умраш ба сохтани тақвими сол барои ориёиҳо машғул буд. «Ў 12 нишони бурҷҳоро ба тартиб дароварда, ба онҳо мазмуни семаъноиро зам кард. Якум, таъсири Офтоб дар 12 моҳи сол; дуюм, таърихи ҳар яке аз онҳоро бо рамзҳо муайян кардан; сеюм, ба парастии ва истифодаи воситаҳое, ки ба мақсад ноил гардонад. Барои ҳамин ҳам мо ин нишонаҳоро баръакс низ хонда метавонем ва онҳо баъдтар нишонаҳои ниҳонии соҳибхирадон гардидаанд»¹. Ниг. ба расми №1.

Расми № 1.

Чунин фаҳмондадихии бурҷи дувоздахгона он қадар шоиста ва аҷиб аст, ки то ҳанӯз ягон ситорашинос ҳатто ба шакли алоҳида пайдошавӣ ва мазмуни ин аломатҳои асрорангези чирмҳои осмониро, ки қабл аз оғози сикли ориёиҳо қабул карда шудаанд, ба таври пурра шарҳу баён намодааст.

Бидуни рамзҳои аломатгузорию берунаи сиёсат ҳамчун раванди иҷтимоӣ наметавонад таъсиргузор бошад. Дар байни онҳо ҷойгоҳи марказиро рамзҳои давлатдорию миллии ишғол мекунанд. Рамзҳои давлатӣ - Нишон, Парчам, Суруди Миллӣ ҷузъи ҷудонашавандаи соҳибхитёрӣ, нишонаи соҳибистиклолӣ ва пешравии давлат мебошанд. Ниг. Расмҳои № 2.

Расмҳои №2.

Қобили зикр аст, ки гурӯҳҳои иҷтимоӣ дар доираи ҷомеаи сиёсӣ бо истифода аз рамзҳои сиёсӣ муошират мекунанд.

Ҳаминтавр, хусусиятҳои бевоситаи аломат ва рамзҳоро дар ҳаёти иҷтимоӣ сиёсии ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ таҳқиқ намуда, чунин натиҷагирӣ намудан мумкин аст, ки хусусияти рамзҳои сиёсӣ бо моҳияташон на танҳо ба нишон додани чизе (хусусияти аломат), балки мансубият, инчунин ба шиноخت ва муаррифии рамзҳо ҳамчун технологияи махсуси сафарбарнамоии сиёсӣ алоқаманд аст. Албатта маълум аст, ки «рамз» чизест, ки на бо мундариҷаи худ, балки ба тавассути «мавҷудият»

¹ Ниг.: Эдуард Шюре. Великие просвещенные (Очерк эзотеризма) [Текст]. 2-е изд. – Калуга, 1914. –С.43-44.

амал мекунад, яъне ҳуччатест, ки аз ҷониби аъзои ягон ҷомеа эътироф карда мешавад. Ин хоҳ рамзи сиёсӣ бошад ва хоҳ рамзи динӣ, аз қабили нишон, варақаи мушаххас ва дар ҳар сурат, маъноӣ рамз ба мавҷудият ва муаррифии он асос меёбад.

Мавриди қайд аст, ки ҳар як сиёсатмадор ба нишонаҳои давлатӣ муроҷиат мекунад, аммо ҳуди ӯ низ рамзист. Ин, воқеан, маъноӣ онро дорад, ки сиёсат бояд ба рамзҳо муносибати ҳудро дошта бошад. Ин объектҳо дар бисёр ҳолатҳо мазмуни сафарбарнамоии сиёсии намоёндагӣҳои дастҷамъиро, ки рафтори ҷомеаро танзим мекунанд, ташкил медиҳанд. Вазифаи асосии рамзро, мумкин аст, ки дар мазмуни технологияи муттаҳидкунии мушаххаси ашё ва ё предмет муайян намуд.

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки намоёндагони илмҳои сиёсӣ мустақиман дар бораи «тамаддуни рамзҳо» сухан мегӯянд ва охирин заминаи комил барои дарки онҳо технологияи имову ишора низ ба ҳисоб мегиранд. Дарки сиёсатмадор ба хусусиятҳои бевоситаи рамзҳо як унсури бесобиқа ва муҳим барои касб ва муваффақиятҳои ӯ мебошад. Аз ин бармеояд, ки дар замони соҳибистиклолӣ аҳамияти рӯзафзуни рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар соҳаи сиёсат бемайлони меафзояд. Дар айни ҳол, бисёр муҳим аст, ки мо аҳамияти рамзҳои сиёсиро баррасӣ карда тавонем. Зеро мазмуну моҳияти ҳар як рамз ин маҳсули тафаккур ва натиҷаи меҳнати амалии инсон мебошад. Аз ин рӯ, ҳар як рамз вобаста ба шакли мазмун дар худ ҷаҳони андешаву маъниро ифода карда метавонад.

Дар маҷмӯъ, рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ дар ҳама ҷабҳаҳои ҳаёти инсон хизмат намуда, алоқамандӣ, сафарбарнамоӣ ва ғайриинсониро омили инсониро устувор менамояд.

Боби дуюми диссертатсия «Рамзҳои сиёсӣ ва нақши онҳо дар шароити соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон» номгузорӣ шудааст.

Дар зербоби якуми боби мазкур «**Истиклоли сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муҳимияти қабули рамзҳои сиёсӣ дар таҳкими давлатдорӣ миллӣ**» муаллиф қайд менамояд, ки истиқлоли сиёсӣ рамзи озодӣ ва арзиши муҳимме барои ҳар як миллат буда, барои ба даст овардани он миллату халқиятҳои гуногун солҳои тулонӣ мубориза мебаранд. Дар ҷаҳони муосир низ миллатҳои зиёде ҳастанд, ки ҳанӯз ба истиқлоли хеш шарафёб нагардидаанд ва ба ҳар гуна мушкilotу монеаҳо рӯ ба рӯ ҳастанд, то ки дар ниҳояти қор ба истиқлоли сиёсии хеш мушарраф гарданд.

Масъалаи истиқлоли сиёсӣ дар ҷаҳони муосир имрӯз боиси баҳсу мунозираҳои зиёде гардидааст ва таваҷҷуҳи муҳаққиқони илмҳои ҷомеашиносӣ, алаҳусус сиёсатшиносонро ба худ бештар ҷалб намудааст. Таҳқиқи мавзӯи собит менамояд, ки мафҳуми «истиклоли сиёсӣ» назар ба мафҳуми «истиклоли давлатӣ» васеътар буда, дар маҷмӯъ, тамоми намудҳои истиқлолро фарогир аст.

Мавриди қайд аст, ки дар назарияи муосири сиёсӣ ва таҷрибаи ҷаҳонӣ, фаҳмиши «истиклоли олий» ва «мустақилият» якмаъно нестанд. Ҷамъбасти таҳқиқоти назариявии категорияҳои бо ҳам алоқаманд нишон медиҳад, ки

фарқияти «истиклоли олий» ва «мустақилият» бояд ба таври равшану возех муайян карда шавад:

Якум, мустақилиятро эълону истиклоли олиро эътироф мекунамд. Масалан, давлат истиклолиятро эълон мекунад, аммо ҷомеаи ҷаҳонӣ метавонад онро эътироф накунад. Аммо, вақте ки ҷомеаи ҷаҳонӣ мустақилияти давлатро эътироф менамояд, дар ин сурат, истиклол метавонад, ки комил бошад. Бе соҳибхитиёри истиклоли комил вучуд дошта наметавонад.

Дуюм, истиклол метавонад тақсим карда шавад, маҳдуд карда шавад ва ғайра. Он дорои андозаи муайянест, ки аз вазъи рушди иқтисодӣ ва иҷтимоию фарҳангӣ, аз вазъияти босуботи иҷтимоию сиёсӣ дар кишвар, аз амнияти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрвандон ва таҳкими кафолати онҳо дар сатҳи неқӯаҳволии мардум вобаста аст.

Сеюм, доштани мақоми давлати мустақил ба ин кишвар имкон медиҳад, ки мустақилона андозаи истиклоли худро муайян кунад, маҳдудтар ва ё васеъ кардани салоҳиятҳои худро дар навъҳои гуногуни иттиҳодияҳои байнидавлатӣ муайян намояд.

Ба ҳамин тариқ, истиклоли давлатии Тоҷикистон, соҳибхитиёрии давлат дар амал ин фаъолияти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти сершумори ба амал баровардани вазифаҳои дохилӣ ва хориҷии давлатӣ мебошад. Албатта инро ба салоҳияти ин ва ё он мақомоти давлатӣ алоқаманд доништан нодуруст аст.

Бояд гуфт, ки дастовардҳои беназири замони соҳибистиклолӣ иншоотҳои бузурги аср: НБО-и Роғун, НБО-и Сангтӯдаи 1, Сангтӯдаи 2, сохтмони пулҳо, кушодани роҳҳои паҳнбари оҳан, роҳҳои мошингард, сохтмони мактабу дигар иншоотҳои иҷтимоӣ ва ба таври кулӣ тағйир ёфтани симои шаҳру деҳоти кишвар нишонаи соҳибистиклолии кишвари азизамон мебошад.

Ҳамин тавр, муносибати ҳар як кишвар ба истиклол ва зарурияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар таҳкими давлатдорӣ миллии гуногун мебошад. Аммо истиклоли сиёсӣ барои рушди нумӯи Ҷумҳурии Тоҷикистон пас аз ғурупошии Иттифоқи Советӣ уфуқҳои нав ва шароитҳои дигаре эҷод кард, ки ҳоло дар натиҷа дар рушди инкишофи рамзҳои сиёсӣ ва дигар атрибутҳои давлатдорӣ қорҳои зиёде ба анҷом расонида шудаанд.

Мавриди тазаккур аст, ки дар баъзе ҳолатҳо фаъолияти муштараки субъектҳои сиёсӣ нисбат ба рамзҳои сиёсӣ метавонад ба таври тасодуфӣ сурат гирад ва дар баъзе ҳолатҳо, мувофиқи табиат ва навъи онҳо ин амалҳо албатта дар доираи қонунҳои муайян амалӣ карда мешаванд. Дар натиҷаи ин амалҳо пайвастагиҳои устувор пайдо мешаванд, қоидаҳои муайян, меъёрҳо, яъне, институтҳои сиёсӣ ташкил карда мешаванд, ки дар онҳо омӯзишу таҳқиқи нақши рамзҳои сиёсӣ дар замони соҳибистиклолӣ ва муҳимияти онҳо баррасӣ карда мешавад.

Ба андешаи мо, рамзҳои сиёсии давлатӣ на танҳо барои амалеро иҷро намудан зарур мебошанд, балки онҳо дар маҷмӯъ, инъикоскунандаи

истиклолияти сиёсӣ, орзую омол, хотираи таърихӣ ва нишони давлату ҳокимият мебошанд, ки вазифаи танзимнамоӣ, маърифатӣ ва тарбиявӣ доранд.

Ҳамзамон барои муттаҳид намудани халқияту миллатҳои гуногун ва дар замири онҳо бедор намудани ҳисси муҳаббат ба Ватан, шуҷоатмандӣ ва бурдборӣҳои миллӣ хизмат мекунанд. Моҳияти рамзҳои сиёсӣ бештар дар маъракаҳои мухталифи иҷтимоӣ сиёсӣ, иқтисодӣ фарҳангӣ ва дигар воҳурию муносибатҳои байнидавлатӣ баррасӣ меёбанд. Онҳо дар қатори сарварони сиёсӣ, арбобони давлатӣ ва дигар намоёндогони кишварҳо ҳамчун нишонаи воқеии муаррифгари давлат ҳузури хоси худро доранд.

Дар асоси таҳқиқи масъалаҳои гуногунпаҳлӯи истиқлоли сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муҳимияти қабули рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсии сафарбарнамоӣ бо эътиоди комил бояд қайд намуд, ки рамзҳои сиёсӣ чӯзи ҷудонашавандаи маданияти сиёсӣ буда, ба шарофати таъсири рамзҳо ба тафаккур ва ақли инсонӣ дар рекламаҳои сиёсӣ низ нақши онҳо чун нишонаи махсуси табиғоти фарҳангии сиёсӣ меафзояд.

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки дар шароити соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати фарҳангӣ имрӯз муваффақтарин сиёсатест, ки дар муътадил гардонидани вазъи ҷомеа ва рушду нумӯи он метавонад нақши муҳим дошта бошад. Бояд гуфт, ки вазъи имрӯзи ҷаҳони муосир тақозо менамояд, ки ба муҳимияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун омили рушду тағйиротҳои мухталифи ҷомеа таваҷҷуҳи хоса дошта бошем. Ин андеша натавонанд нуктаи назари муаллиф вобаста ба таҳлилу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ва нақши онҳо дар раванди давлатдорӣ миллӣ мебошад. Балки ин амали далелноки иҷтимоӣ сиёсӣест, ки дар асоси таҳлили ҳолати умумӣ, муҳимият ва таъсири рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбаркунии сиёсӣ дар таҳқиқоти мазкур асоснок карда шудааст.

Омӯзишу таҳқиқи рамзҳои сиёсӣ ва тарзи дурусти истифодабарии онҳо яке аз масъалаҳои муҳими илмӣ ба ҳисоб меравад, ки ба барои ҳудшиносии ҳудогоҳии миллӣ ва таҳкими истиқлолияти давлатӣ бояд ҳамеша мавриди таваҷҷуҳи давлатмардон, пажӯҳишгарон ва қарордони соҳаи идеологӣ қарор дошта бошанд.

Дар зербоби дуюми боби дуюм - **«Инкишоф, тағйирпазирӣ ва алоқамандии рамзҳои давлатӣ дар тартиби идоракунии сиёсӣ ва меъёрҳои самаранокии он»** қайд шудааст, ки баъди ғурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ, Ҷумҳурии Тоҷикистон 9-уми сентябри соли 1991 худро кишвари соҳибистиклол эълон намуд. Аз ҷумла, муайян гардид, ки таъсири давлати соҳибистиклол ва соҳибхушӣ, ҳамроҳшавии озод ба Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ва ё барқароркунии дилхоҳ вазъияти сиёсии дигар, озодии халқи муайян шаклҳои табиқӣ ҳуқуқи худмуайянкунии ин халқ мебошад.

Бояд таъкид дод, ки масъалаи инкишоф, тағйирпазирӣ ва алоқамандии рамзҳои давлатӣ дар тартиби идоракунии сиёсӣ ва меъёрҳои самаранокии он имрӯз дар ҳаёти ҳаррӯзаи фаъолияти касбии сиёсатмадорон ва дар сатҳи тафаккури оммавии шаҳрвандони оддӣ хеле васеъ истифода

бурда мешавад. Бисёре аз муҳаққиқон зухурроти мазкурро дар муқоиса бо мафҳуми "манфиатҳои миллӣ" баррасӣ менамоянд. Яъне рамзҳои давлатӣ дар қатори дигар вазифаҳо, вазифаи инъикоси манфиатҳои миллиро низ дар худ доранд. **Зеро** "манфиатҳои миллӣ" талабот ва манфиатҳои бошууронаи давлатро дар бар гирифта, анъанаҳои фарҳангӣ, таърихӣ, ҳифзи онҳо, инчунин вазифаҳои дигари ҳифзу баррасии рушди ояндаи давлатро ба воситаи рамзҳо муайян карда метавонанд.

Дар ҳолати дигар рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ вобаста ба тағйирпазирии ҷомеа ва ба сари ҳокимият омадани сарварони нав метавонанд дар тартиби идоракунии давлатӣ меъёрҳои дигари сиёсиро истифода намоянд.

Эътирофи давлат ба сифати қувваи идеологӣ ифодаи ақида дар бораи мавҷудияти меъёрҳо мебошад. Зеро давлат дар асоси меъёрҳои муайяни ҳуқуқӣ идеологияро ба василаи қувва аз болои инсонҳо истифода мебарад. Аз ин ҷо хулоса баровардан мумкин аст, ки меъёрҳоро ба сифати мазмуни асосии идеологияҳо дар самтҳои гуногуни ҳаёт эътироф менамояд.

Маънидодкунӣ ва тавсифи мафҳуми "меъёр" ва "идеология" аз он шаҳодат медиҳад, ки аввалӣ дар ташаккули баъдӣ дар ду мазмун метавонад истифода шавад. Якум, меъёрҳо ба сифати ифодаи талаботи иҷтимоӣ ва арзишӣ ба рафтори субъектони сиёсат дар шакли меъёрҳои ахлоқ ва маънавият баромад мекунад. Дувум дар шакли мавҷудияти меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки ба давлат имкон медиҳанд ба сифати нури идеологӣ баромад намояд. Вобаста ба ин хулоса намудан мумкин аст, ки меъёрҳо ҳамчун ҷузъи таркибии маърифатӣ дар ташаккули идеология нақши таъминкунондаи ҳамбастагии ҷомеа ва одамонро иҷро мекунад. Аз як тараф меъёрҳои ахлоқӣ ва маънавӣ аз ҷониби дигар меъёрҳои ҳуқуқӣ имкон медиҳанд, ки идеология ҳамчун василаи ифодакунондаи мақсад ва манфиатҳои гурӯҳҳои муайян ва ҳатто давлат, василаҳои таъсиррасоне дошта бошад, ки тавассути онҳо рафтор ва ғайрияти одамонро танзим намояд.¹

Меъёрҳои самаранокии идеологияи миллӣ бевосита ба рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ вобаста пайваста мебошанд. Дар баробари ин, ҳифзи натиҷаи ғайрияти оид ба мақому манзалати рамзҳои сиёсӣ шартӣ муҳим барои устувории системаҳои идораи давлатдорӣ ба шумор меравад. Бо ибораи дигар метавон гуфт, ки рамзҳои сиёсӣ бо амалисозии сиёсати ягонаи давлатӣ, системаи тадбирҳои дорои хусусияти иқтисодӣ, сиёсӣ, ташкилӣ, ҳарбӣ, ҳуқуқӣ ва ғайра ба даст оварда мешавад, ки ин ҳамон устувории манфиатҳои миллӣ дар низоми давлатдорӣ мебошад.

Ҳаминтавр, рамзҳои давлатӣ дар тартиби идоракунии сиёсӣ дар ҳаёти ҳар як давлат нақши пешбарро мебозад.

Мавриди қайд аст, ки раванди таърихию сиёсии инкишоф, тағйирпазирӣ ва алоқамандии рамзҳои давлатӣ дар дилҳо кишвар мақому манзалат ва сабабу натиҷаҳои мухталифро дар бар мегиранд. Дар байни рамзҳои сиёсӣ, ки ба ташаккули давлатдорӣ миллӣ таъсири бевосита доранд, нақши

¹ Идеологияи сиёсӣ (мураттибон: Муҳаммад А.Н., Хидирзода М.У.). – Душанбе, 2022. –С.7.

парчам, нишон ва суруди миллӣ аҳамияти махсус доранд. Онҳо рамзҳое мебошанд, ки дар сурату мазмунашон мақсаду мароми миллату давлат ва шаҳрвандон таҷассум ёфта, барои муттаҳидӣ, сафарбарнамоӣ ва ҳувиятсозӣ предметҳои аёниё ҳастанд, ки мардум ба онҳо эҳтирому самимияти бузург доранд ва онҳоро эътироф менамоянд.

Мусаллам аст, ки манфиатҳои моддии табақаҳои гуногуни иҷтимоӣ ҳамчун як омили инкишофи раванди таърихӣ ҷамъиятӣ мебошанд. Аз ин рӯ, дар муайян намудани мӯҳтавои манфиати рамзҳои сиёсӣ дар раванди ватандӯстӣ, баробарӣ, садоқат ба миллат худшиносӣ, озодӣ, соҳибистиклолӣ, ҳамчунин шаклҳои гуногуни анъана ва урфу одатҳои нақши ҳалқунанда мебошанд. Инсонро на танҳо интиҳоби ақлонӣ, донишмандӣ, манфиатҳои иқтисодӣ, балки эътиқод ва боварӣ низ барои рушди инкишоф тақдирӣ ҷида мемиранд.

Ҳаминтавр, омӯзиши рамзҳои сиёсӣ дар раванди давлатдорӣ миллӣ ва таҳкими соҳибистиклолӣ нишон медиҳад, ки масъалаи мақсуд дар рушди ҷомеа нақш ва ҷойгоҳи хоса дорад. Бояд қайд кард, ки элементҳои ақлгароӣ ва ҳиссиёти озодии миллии инсон дар ҷаҳони анъана, асосӣ, рамз ва қиссаҳо ҳамеша ҳамрадиҳои зиндагӣ мебошанд.

Таҳлилҳо ба он далелат менамоянд, ки ҳатто муқоисаи таърихӣ рамзҳои сиёсӣ бо дигар рамзҳои ҳалқу наво, ки ба кишвару миллати мо дахл доранд, ҷида марҳилаҳои таърихӣ сиёсӣ ҳаёти тоҷиконро муайян карда метавонанд. Инъикоси аломату рамзҳои гуногун, ки дар намои онҳо дарҷ карда шудааст, ин нишонаи соҳибфарҳанг будани доштани сиёсати давлатдорӣ гузаштагонӣ мо мебошад. Махсусан баъди ба даст овардани истиқлоли сиёсӣ барои муаррифии миллату давлати соҳибистиклоли Тоҷикистон рамзҳои нави давлатӣ на танҳо муаррифгар, балки таърихнамои озодии тоҷикон эҳёи нави давлатдорӣ ва таҳкими истиқлоли сиёсӣ ба шумор мераванд.

Дар зербоби сеюми боби дуюм - «Рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ ҳамчун механизми сиёсӣ муттаҳидкунанда ва сафарбарнамоӣ» муаллиф ибрози андеша дорад, ки дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ рамзҳои сиёсӣ ҳамчун механизми сиёсӣ вазифаҳои гуногунро иҷро менамоянд. Онҳо дар маҷмӯъ, ба ду вазифаи асосӣ: муттаҳидкунӣ ва сафарбарнамоӣ таҷассум менамоянд ва бисёр муҳим ва ҳалқунанда ба шумор мераванд. Аз ин рӯ, ҳамаи сиёсат ҳамчун фаъолият дар соҳаи муносибатҳои байни гурӯҳҳои қалъаи иҷтимоӣ муаррифӣ мешавад, ки ба тамоми ҷанбаҳои муносибатҳои ҷамъиятӣ таъсир расонида, характери сиёсӣ мегирад.

Мавриди қайд аст, ки имрӯз рамзҳои давлатӣ муаррифгар ва асоси тақсими давлатҳои миллӣ дар низоми байналхалқӣ мебошанд. Ба ибораи дигар, ба вазифаи рамзҳои сиёсӣ муносибати дуҷонибаю бисёрҷонибаи байни давлатҳо ифода карда мешавад. Дар баробари ин, рамзҳои сиёсӣ омили идеология мебошанд, ки ба вазифаи онҳо нақш ва мавқеи субъект ва объекти сиёсӣ ҷида дар миёни давлатҳои муосир ва ҷида дар низоми байналхалқӣ муайян

карда мешавад. Дар чунин ҳолат рамзҳои сиёсӣ барои муайян кардани махсусияти давлатҳое, ки аз дигар давлатҳо тафовут доранд, хизмат менамоянд.

Дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ манфиатҳои моддӣ табақаҳои гуногуни иҷтимоӣ ҳамчун як омили инкишофи раванди таърихӣ ҷамъиятӣ ба шумор мераванд. Бинобар ин, дар муайян намудани муҳтавои рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ манфиатҳо ва рафтори одамон ва сифатҳои ватандӯстӣ, бародарӣ, садоқатмандӣ, ҳамчунин шаклҳои гуногуни анъана ва расму оинҳо нақши ҳалкунанда мебозанд.

Ҳамин тавр, таҳлилу таҳқиқи масъалаи мазкур нишон медиҳад, ки инкишоф, тағйирпазирӣ ва алоқамандии рамзҳои давлатӣ дар тартиби идоракунии сиёсӣ хусусиятҳои муттаҳидкунӣ ва сафарбарнамоии сиёсӣ доранд ва фаъолнокии сиёсиро барои устувор намудани ҳаёти ҷамъиятӣ раҳнамун месозанд. Аз ин рӯ, рамзҳои сиёсиро ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ба зухуроте, ки бештар аҳамияти коллективона дошта, манфиати гурӯҳҳои иҷтимоӣ, ҳизбҳо ва миллату халқиятҳоро таҷассум менамоянд, баробар менамоянд. Ҳамин аст, ки рамзҳои сиёсиро ҳамчун натиҷаи кӯшиши ҷамъиятии коллектив ва ё ҷомеа мешуморанд.

Дар баробари ин, ташаккули мазмуни дохилии рамзҳои сиёсӣ, пеш аз ҳама, ба натиҷаи мушаххаси таҷрибаи ҳақиқати сиёсӣ вобастагӣ дорад. Бояд гуфт, ки яке аз махсусияти рамзҳои сиёсӣ ин дар бисёр ҳолатҳо хусусияти мусбат доштани онҳо мебошад. Аз ин рӯ, ҳар як системаи сиёсӣ на танҳо манфиатҳои доимӣ барои истехсолу сохтани рамзҳои сиёсиро дорад, балки барои расонидани таъсир ба зеҳну тафаккури аъзои ҷомеа ҷиҳати гирифтани шакли сотсиализатсияи сиёсӣ кӯмак мерасонад. Рамзҳои сиёсӣ ҳамеша ҳамсафари инсонҳо ва дигар инкилобу дигаргуниҳои мухталифи ҷамъиятӣ буда, дар сафарбар намудани миллату халқиятҳо нақши бузурги иҷтимоӣ сиёсӣ доранд.

Боби сеюми диссертатсия «Нақши рамзҳои сиёсӣ ва махсусияти идоракунии онҳо дар вазъи имрӯзаи Ҷумҳурии Тоҷикистон» мебошад, ки он ба таҳлили мақом ва ҷойгоҳи рамзҳои сиёсӣ дар таҳкими давлатдорӣ милли бахшида шудааст.

Дар зербоби якуми боби сеюм «Аҳамияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсати давлатӣ дар рушди ватанпарастӣ ва ҳувияти милли» қайд карда мешавад, ки рамзҳо аз қадимулайём дар ҳар як кишвар мавқеъ ва ҷойгоҳи худро доштанд, ки онҳоро дар умум ҳамчун муқаддасот парастӣш менамуданд. Дар тақмили дигаргуниҳои аломату нишонаҳои рамзҳо ормонҳои мардум ва кишвар ҳамеша ба назар гирифта мешуданд. Аз ин рӯ, рамзҳои сиёсӣ дар бисёр ҳолатҳо омили асосии ташаккулдиҳандаи худшиносӣ ва ҳувияти милли мегардиданд. Дар айни ҳол, тавассути рамзҳо ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ арзишҳои муҳими давлатдорӣ ба одамон фаҳмонида мешавад ва рамзҳо, бемуҳобот, дар вучуди шахрвандони кишвар ҳисси худшиносӣву ҳувияти миллиро бедор месозанд.

Рамзҳои сиёсӣ дар раванди дигаргуниҳои ҷомеа мавқеи худро на танҳо ба ҳодисаҳои бавукӯёмадаи гурӯҳҳои алоҳида, балки ба ҷараёни сиёсати давлат низ мутобиқ намуда, шаҳрвандонро барои баланд бардоштани хувияти миллӣ ва пешрафти давлату миллат сафарбар менамоянд.

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки солҳои охир масъалаи баланд бардоштани ҳисси ватандӯстӣ дар Тоҷикистон мавриди баҳсу мунозираҳои гардидааст, ки бевосита ба соҳибистиклолию давлатсозӣ вобастагӣ дорад. Дар радифи ин, як гурӯҳ муҳаққиқон ҷонибдори ватандӯстии бидуни давлат, мушаххас ва дар амал татбиқшаванда мебошанд. Гурӯҳи дигар боварӣ доранд, ки ташаккул додани раванди ватандӯстии мақсаднок барои шаҳрвандони мо ин маънии аз бӯҳрони маънавӣ баровардани кишвар тибқи рушди тамоюлҳои ватанпарварӣ ва тарбияи шаҳрвандон мебошад.

Ҳамзамон вазъи имрӯзаи ҷомеаи тоҷикистонӣ маълум менамояд, ки тарбияи ватандӯстӣ, пеш аз ҳама, ба масъалаи таърихию маданӣ, ҳарбӣ-ватандӯстӣ, ахлоқию маънавӣ ва ҳуқуқию шаҳрвандӣ вобастагӣ дорад, ки дар ҳама ҳолатҳо рамзҳои сиёсӣ олотӣ асосии амалӣ намудани падидаи ватанпарварӣ мебошанд.

Вобаста ба ин, профессор Маҳмадов А.Н. изҳори андеша дорад, ки “Рамзҳои давлатӣ ҳамеша қисми ҷудонашавандаи таъриху маданияти Тоҷикистон буданд ва мемонанд. Тарбияи шарафмандона барои Ватан, дарки бемисли боигарии анъанаҳои маданӣ ва муносибати дилсӯзона ба онҳо дар ташаккули шахсияти инсонӣ ҷавон - шаҳрванди кишвар нақши хеле муҳим дорад. Аз ин рӯ, имрӯз дар низоми таълиму тарбияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таваҷҷуҳи хеле ҷиддӣ ба масъалаи ватандӯстӣ дода мешавад. Ин ҳиссиёти бузург дар бисёр ҳолатҳо идеяи дӯст доштани Ватанро роҳнамоӣ мекунад, ки дар ин замина шахсиятҳои кишварҳои мухталиф борҳо қаҳрамонҳои нишон додаанд”¹.

Ватанпарварӣ яке аз омилҳои ягонагии ҷомеаи Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, кишвари моро ба сифати арзиши волову баланд муаррифӣ намуда, дар замири одамон ҳисси масъулият ва шарафмандиро тарбия менамояд. Албатта, дар ин ҷо боз нақши тарбияи сиёсӣ ва дигар падидаҳои раванди сотсиализатсияи сиёсӣ- оила, мактаб, низоми таълими мактабҳои олӣ, ВАО, дин, артиш ва ғ. бояд назаррас бошад.

Нақши тарбияи миллӣ дар замони соҳибистиклолӣ барои дарки муқаддасоти миллӣ, худшиносӣ, хувияти миллӣ хеле арзишманд буда, барои пешрафти миллати хеш дар пояи манфиатҳои миллӣ ҷой дорад. Мавриди қайд аст, ки мақсаду вазифаҳои ниҳии рамзҳои сиёсӣ мухталиф буда, дар ташаккули инсонӣ комил ва ба даст овардани муваффақиятҳо ва ё дар амал тасдиқ намудани мақсадҳои дарпешистода хизмат менамоянд.

Мавриди тазақкур аст, ки аҳамияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсати давлатӣ дар ташаккули идоракунии давлатӣ басо назаррас мебошад.

¹ Маҳмадов, А.Н. Патриотическое воспитание граждан в условиях изменяющегося социума (опыт Таджикистана) [Текст] / А.Н. Маҳмадов // Власть, бизнес, гражданское общество: модели взаимодействия (отечественный и зарубежный опыт: материалы круглого стола с международным участием. – Ростов - н/Д., 2016. – С.215.

Маҳз ба воситаи рамзҳои сиёсӣ ҳисси худшиносии мардум баланд гашта, пояҳои давлатдорӣ мустаҳкам мешаванд. Яъне рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи муттаҳидкунанда кӯмак менамоянд, то одамон арзишҳои миллиро дурусттар дарк намоянд ва дар рушду инкишофи давлатдории миллий саҳм дошта бошанд.

Ҳамин тавр, нақши рамзҳои сиёсӣ ҳамчун омили муассир таҳлил намуда, муаллиф хулосабарорӣ менамояд, ки ҳар чое, ки муқаддасоти миллий, аз ҷумла рамзҳои сиёсӣ, дар раванди миллатсозӣ таъсири мусбат расонанд, дар он ҷо давлат ва дӯстдории он низ рушду такомули навро соҳиб мегардад.

Умуман, тағйири ном, аломат ва дигар рамзҳои сиёсӣ, ки хусусияти бегонагӣ, забткорона ва ноадолатона доштанд, дар замони соҳибистиклолӣ бояд мавриди боздид ва дигаргун кардан қарор ёбанд. Ин раванд дар ҳаёти бисёр миллатҳои ҷаҳон амали нав нест.

Дар зербоби дуюми боби сеюм «Зарурияти рамзҳои сиёсӣ дар коммуникатсияи сиёсии омма: самтҳои асосӣ ва махсусиятҳои идоракунии» муаллиф қайд кардааст, ки рамзҳо дар раванди коммуникатсияи сиёсии омма муҳимияти хос дошта, барои ғайригардонидани нақши инсон дар сиёсат ва равандҳои сиёсӣ мавҷудияти як қатор заминаҳои муҳимро талаб менамоянд. Бояд гуфт, ки дараҷаи ғайригардонидани сиёсии баланд ҷанбаи назариявии масъала ба шумор рафта, дар амалия он боз ҳам мураккабтар мегардад. Ғайр аз ин, дар раванди иҷтимоикунонии шахс як қатор омилҳои таъсири амиқ мерасонанд ва аз ин ҷиҳат онҳоро ба ду гурӯҳи асосӣ тақсиф мекунанд: 1). Омилҳои сиёсӣ. 2). Омилҳои ғайрисиёсӣ.

Аммо дар ҳар як ҷомеа таъсири воситаҳои ахбори омма зиёд ба мушоҳида мерасад. Бинобар ин, онҳо низ дар раванди коммуникатсияи сиёсӣ саҳми арзанда мегузоранд. Дар давлатҳои пешрафтаи дунё воситаҳои ахбори омма дар ташаккули андешаҳои сиёсии мардум ва тағйири рӯҳияи сиёсии онҳо нақши муҳим мебозанд. Дар аксар маврид истифодаи воситаҳои ахбори омма дар ташвиқи тарғиби рамзҳои сиёсӣ барои тағйири рафтори сиёсии шаҳрвандон заминаи муосид фароҳам меоварад.¹

Ҳамин тариқ, инсон бо рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва махсусиятҳои идоракунии он робитаи зич дошта, дар раванди дигаргуниҳои ҷомеа ба воситаи онҳо ба оммаи мардум таъсири ҳудро расонида метавонад. Бештар хусусиятҳои боваркунонӣ ва идоракунии ба воситаи амалҳои мақсадноки техникӣ ба тавассути андешаҳои мантиқӣ зоҳир мегардад. Самтҳои асосӣ ва махсусиятҳои идоракунии бештар ба таҳлил додани иттилооти муайян ба муносибатҳо, боварии шахс ба ҳуди шахс равона шудааст. Мавриди қайд аст, ки зарурияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи муттаҳидкунии сиёсӣ ва идоракунии он дар замони соҳибистиклолӣ баҳодиҳии хоссаро талаб мекунанд. Дараҷаи назариявии коммуникатсияи сиёсӣ, ки аз шуури сиёсӣ вобастагӣ дорад, манзараи мукаммали андеша, идея, мулоҳиза, концепсияҳо, ҷаҳонбинии мушаххасро

¹ Муҳаммад, А.Н. Инсон, сиёсат ва ҷомеа (Таҷрибаи таҳлили фалсафии сиёсӣ) [Матн] / А.Н. Муҳаммад. – Душанбе: Империял-Групп, 2018. – С.41-45.

мемонад, ки ба воситаи онҳо воқеияти сиёсии муҳити атроф шарҳу баён дода мешавад. Мавриди қайд аст, ки бо шуури сиёсӣ на танҳо ҳуди сиёсат ва муносибатҳои сиёсӣ, балки шаклҳои дигари шуури ҷамъиятӣ низ муносибати мутақобила доранд.

Баъзан барои истифодаи ҳолатҳои мушаххас идеологҳо ҳолат ва ё воқеиятеро истифода мебаранд, ки хеле нишонрасанд. Барои мисол, ташвиқу тарғиби майдони Парчам ва ё Нишони давлатӣ дар замони соҳибистиклолӣ ба тафаккури аксари мардуми мо чунон таъсири мусбат расонид, ки то ҳол ишора ба ин рамзҳои давлатӣ дар ҷомеаи мо на танҳо ба маъноӣ як майдони сайру гашт, балки ҳамчун як мақоми муқаддаси миллӣ қабул карда шудааст.

Ҳамин тариқ, вазъи ҷаъолияти сиёсӣ ва таъсири шуури ҷамъиятиро ба инобат гирифта, метавон чунин хулосабардорӣ намуд, ки ба сиёсат ҷалб намудани рамзҳо ҳамчун технологияи муттаҳидкунии сиёсӣ ба тавассути хоҳиши одамон бештар ба расмӣ шинохтан ва бо ҳимоят ба анҷом расидан аст. Инчунин, шартӣ асосии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун идеяи муттаҳидсозӣ ва сафарбарнамоии на танҳо ҷаъолияти сиёсӣ, балки мақсаду дурнамои пешрафти ҷомеа ва роҳу усулҳои ба даст овардани худшиносии ҳувияти миллиро тақозо дорад.

Маълум аст, ки дар раванди ташаккули рамзҳои сиёсӣ як қатор омилҳо, ба монанди воқеияти сиёсӣ, моҳияти системаи сиёсӣ, масъалаҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ, таърихӣ, миллӣ, омилҳои фарҳангӣ, анъана, масъалаҳои глобалӣ ва ғайра таъсири амиқ доранд.

Ҳарчанд рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ робитаи мустақим бо ҳадафҳои миллӣ дошта бошанд ҳам, аммо рамзҳо ба танҳои ҳадаф нестанд, балки шароите ба миён меоранд, ки ҳадафҳо дар он ташаккул меёбанд. Бо ибораи дигар, рамзҳо воситаи ташаккули арзишҳо ва ҳадафҳои мебошанд, ки дар он як низомӣ идоракунии ҳукуматӣ ҳамеша мавҷуд аст.

Дар натиҷаи омӯзиши мавзӯи собит гардид, ки дар замони соҳибистиклолӣ яке аз бузургтарин омил барои шинохт ва густариши арзишҳои истиклол ин рамзҳои сиёсӣ мебошанд. Аз ин рӯ, ҷомеаи мо имрӯз муваззаф аст, ки роҳбарони фарҳангӣ, сиёсӣ, низомӣ ва динӣ худро бе воситаи тарбият намояд. Бамаврид аст зикр намоем, ки ҳолати мавҷудияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсии ҳар миллат, маҳз дар истиклол аст ва ҳатто андешаи истиклол ба инсон ва рамзҳои сиёсӣ қудрати бузургро эҳдо менамояд.

Дар зербоби сеюми боби сеюм «Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ ва омилҳои таъсиррасон ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ» қайд карда мешавад, ки рамз ва аломатҳо аз давраҳои пеш худро ҳамчун омилҳои таъсиррасон ба тағйиротҳои гуногуни иҷтимоӣ иқтисодӣ ва сиёсӣ фарҳангӣ муаррифӣ намудаанд. Аз ин лиҳоз, бесабаб нест, ки ба онҳо бештар бо номи рамзҳои сиёсӣ муносибат меkunанд. Азбаски рамзҳои сиёсӣ ҳамчун омилҳои таъсиргузор ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ мебошанд, онҳо ҳамеша ҳамчун омилҳои амалӣ гардонидани ормонҳои давлатҳои инсон хизмат

мекунанд. Ҳатто дар бисёр ҳолатҳо ҳуди инсон дар назди қудрату таъсири рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи махсусӣ сафарбарнамоӣ ва муттаҳидкунӣ дар ҷомеа ба ҳайрат меонад.

Рамзҳо инъикоскунандаи рӯҳи миллий, омили мусоидаткунандаи худшиносии миллий буда, дар навбати худ ҳамчун симои давлат, инчунин, метавонанд таъсиргузори он шаванд, ки ба ҷои муҳорибаҳои шадид марказҳои динӣ, фароғатӣ ва шахрҳои зебо барафрохта шаванд. Ҳамин тавр, мақоми рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ ва омили таъсиррасон ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ дар ҳаёти иҷтимоӣ сиёсӣ нақши бузурге дошта, ҳамеша ҳамқадами ҷомеа мебошанд.

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки нерӯҳои геополитикии ҷаҳони муосир ба воситаи шабакаҳои иттилоотӣ бо амалӣ намудани усулҳои «инқилобҳои маҳмалин» ва ё «ранга» системаи мавҷудаи ҷаҳониро тағйир дода, ҳадафҳои худро амалӣ карда истодаанд. Дар ин росто, нақши рамзҳои сиёсӣ ҳамчун омили таъсиррасон ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ, хусусан ба воситаи «инқилобҳои ранга» амалӣ карда мешаванд.

Масалан, коршиносии соҳаи сиёсӣ Нарочнитская Н.А. мафҳуми «инқилобҳои ранга»-ро маънидод намуда, онҳоро чун эътирози омма ва ивази ғайризӯваронаи ҳокимият маънидод менамояд, чуноне ки ин навъ инқилобҳо соли 2000 дар Сербия, соли 2003 дар Гурҷистон, соли 2005 дар Қирғизистон, солҳои 2013-2014 дар Украина ва соли 2018 дар Арманистон рух дода буданд.

Ба ин қатор муҳаққиқон ҳамчунин зухуроти эътирози иҷтимоӣ дар кишварҳои пасошӯравиро, ки ба ивази ҳокимият оварда нарасониданд, низ шомил кардаанд, аз он ҷумла, тазоҳуроти соли 2008 дар Арманистон, соли 2010 дар Белоруссия, солҳои 2011-2013 дар Россия. Ҳодисаҳои баҳори Араб низ ба қатори «инқилобҳои ранга» ворид мешаванд. Аз ин рӯ, мубоҳисаҳои ҷиддӣ дар бораи таснифи ин зухурот ба вукӯъ пайваста, саволе ба миён омад, ки оё мешавад, ки «инқилобҳои ранга»-ро инқилоб номем¹.

Қайд кардан ҷоиз аст, ки номгузориҳои инқилобҳои ранга нишон медиҳанд, ки интиҳоби ранг ва ном ба инқилобҳо хусусияти тасодуфӣ набошад, ифодакунандаи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбаркунии сиёсӣ мебошанд.

Масалан, инқилоби маҳмалин дар Югославия соли 2000, инқилоби садбаргҳо дар Гурҷистон соли 2003, инқилоби норинҷӣ дар Украина солҳои 2004-2005, инқилоби арғувонӣ (пурпурная) дар Ироқ соли 2005, инқилоби лолаҳо дар Қирғизистон соли 2005, инқилоби садр дар Лубнон соли 2005, инқилоби кабуд дар Белорус соли 2006, инқилоби кактусҳо дар Мексика соли 2006, инқилоби сурхтоб дар Мянма соли 2007, инқилоби нилобӣ дар Молдова соли 2009, инқилоби сабз дар Эрон соли 2009, инқилоби харбузагӣ дар Қирғизистон соли 2010, инқилоби хурмоӣ дар Тунис солҳои 2010-2011, инқилоби нилуфар дар Миср соли 2011, инқилоби ботлоқӣ дар Россия солҳои

¹ Нарочницкая, Н.А. Оранжевые сети: от Белграда до Бишкека [Текст] / Н.А. Нарочницкая. – М., 2008. – С.178.

2011-2013, инқилоби шаъну шараф дар Украина солҳои 2013-2014, инқилоби сирой дар Бразилия солҳои 2013-2016, инқилоби хризантемаҳо дар Молдова солҳои 2015- 2016, инқилоби «Еревани электрикӣ» дар Арманистон соли 2015, инқилоби шамъҳо дар Корея солҳои 2016-2017, инқилоби махмалин дар Арманистон соли 2018 намунаи онҳо мебошанд.¹

Сафарбар намудани оммаи мардум барои тағйир додани сохт ва ё мақсадҳои дар пешгузошта масъалаи хеле душвору захматалаб буда усули методҳои гуногунро талаб менамояд. Технологҳои сиёсӣ ва роҳбарони онҳо ба воситаи одамони таълимгирифта ва бо пулу мол таъминшуда ногузирии тағйири ҳокимиятро бо далелҳои қотеъона ташвиқу тарғиб намуда, ваъдаҳои бардурӯғро барои ояндаи дурахшон, пешравиӣ миллӣ ба тавассути сарнагун кардани режим амалӣ мегардонанд.

Ҳаминтавр, нақши рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ ва омили таъсиррасон ба тағйироти ҳокимияти сиёсӣ ва хусусияти «инқилобҳои ранга» таҳлил шуда, муаллиф хулосабардорӣ менамояд, ки дар ҳар чое, ки муқаддасоти миллӣ, аз ҷумла рамзҳои сиёсӣ дар раванди миллатсозӣ таъсири мусбат расонанд, дар он ҷо давлат низ рушду нумӯи нави сиёсию фарҳангиро соҳиб мегардад.

Ҳарчанд ҳокимияти сиёсӣ, пеш аз ҳама бо фаъолияти сохторҳои расмӣ алоқамандӣ дошта бошад ҳам, он бо раванди қабули қарорҳои сиёсӣ маҳдуд нагардида, тамоми муносибатҳои ҷамъиятиро, ки ба ҳаёти иҷтимоӣ сиёсии ҷомеа таъсир мерасонанд, фаро мегирад. Ҳокимияти сиёсӣ аз идоракунии сиёсӣ тафовутӣ ҷиддӣ дорад. Идоракунии сиёсӣ раванди қабули қарори сиёсӣ ва дар амал татбиқ намудани он мебошад, ки ба воситаи ҳокимияти сиёсӣ амалӣ мегардад.

Дар зербоби чоруми боби сеюм “Идеологияи сиёсӣ ва мақоми он дар ташаккули таълиғоти рамзҳо ҳамчун технологияи сиёсӣ” муаллиф ибрози андеша дорад, ки идеология дар раванди тағйирпазирии ҷома натавонад ба равандҳои сиёсӣ таъсиргузор аст, балки худ идеология метавонад ба таъсири равандҳои сиёсӣ низ гирифта шавад. Дар баъзе ҳолатҳои дигар рушди ҷаҳонбинии идеологӣ ва пайдо шудани идеяҳои муосир дар концепсияҳои идеологӣ метавонанд пешравӣ ва тағйиротҳоро дар сиёсат ба миён оранд. Аммо дар дигар вазъият идеологияро метавон ҳамчун технологияи сафарбарнамоӣ бодарназардошти дигаргуниҳои гузаштаи стода ба инобат гирем.

Идеология низоми идеяҳои муҳимми иҷтимоӣ ва ба таври назариявӣ ташаккулёфта мебошад, ки дар он манфиатҳои табақҳои муайяни ҷомеа таҷассум меёбанд ва барои мустақкам намудан ва ё тағйир додани муносибатҳои ҷамъиятӣ хизмат менамоянд. Инчунин, идеология воситаи бонизоми муттаҳидкунандаи тафаккури гурӯҳҳои иҷтимоӣ мебошад.²

¹ Ниг.: Цветная революция [Электронный ресурс]. –URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (дата обращения: 25.06.2020 г.)

² Мухамма, А.Н. Донишномаи мухтасари сиёсӣ [Матн] / А.Н. Мухаммад. –Душанбе, 2016. –С.105.

Сиротина Н.М. идеологияро ҳамчун шакли мотивацияи рафтори сиёсӣ муаррифӣ намуда, онро дар низоми демократӣ танҳо дар марҳилаи манфиатҳои концептуалии гурӯҳ мавриди истифода нишон медиҳад. Абсолютизатсияи нақши идеология ё ин ки мувофиқкунонӣ ба он ахлоқи ҳуқуқи маданӣ ва дигар масъалаҳои батанзимдарории маънавии ҳаёти ҷамъиятӣ вобаста аст. Асбоби паҳнкунандаи таъсири идеологро, пеш аз ҳама, таблиғот иҷро менамояд.¹

Ятимов С.С. ба таври умумӣ дар бораи идеология изҳори андеша менамояд, ки “ дар миёни идеологияҳо ҷаҳонбинӣ ва назарияҳое, ки аз ҷониби субъектҳои манфиатҳо дар асоси андешаҳои динӣ ва миллатгароӣ сохта мешаванд, хеле мураккаб мебошанд... Яъне предмети асосӣ, ки дар атрофи он гӯё идеология ташаккул меёбад, аз ҷониби субъектҳои сиёсӣ дар дахҳо шакл шарҳу тавзеҳ дода мешавад”.²

Дигаргуншавии низоми арзишӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз пайомадҳои дигаре буд, ки дар замони соҳибистиклолӣ ба вучуд омад. Аз диди аввал шикасти қолабҳои идеологие, ки рафтори ҷамъиятии одамонро танзим мекарданд, инкори бархе аз онҳо ҳамчун ақидаҳои ботил ва ғояҳои ҷадиде, ки ҷомеа дар дарки онҳо мушкилӣ мекашид ва ҳатто, қабул карда наметавонист, басо мушкил менамуд.

Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ имрӯз дар ҷомеа муҳимияти худро дорад, пеш аз ҳама, онҳо мардумро ба самти муайян сафарбар намуда, ҳамчун технологияи муттаҳидкунӣ ғайбнокӣ онҳоро меафзояд. Маҳз идеологияи сиёсӣ имкон дода метавонад, ки дар раванди ташаккули таблиғоти рамзҳо ҳар як неруи сиёсӣ ба воситаи онҳо ба рафтори сиёсии одамон таъсир расонад.

Ҳамин тавр, идеологияи сиёсӣ ва мақоми он дар ташаккули таблиғоти рамзҳо ҳамчун технологияи сиёсӣ чун арзиши махсус - шакли муайяни ба даст овардани ҳастии иҷтимоӣ, ки барои табдил додани табақаҳои иҷтимоӣ ва умумиятҳои этникӣ мусоидат мекунад. Бинобарин, дар давраи дигаргуниҳои сиёсӣ қувваи пешбари сиёсӣ таҳияи концепсияи идеологиро, ки барои эҷоди модели мақсадноку муайянкунандаи рафтори иҷтимоӣ метавонад мусоидат кунанд, вазифаи муҳими худ медонад.

Дар «бозӣҳои сиёсӣ» ба рамзҳои сиёсӣ ҳамеша нақши хосса дода мешавад, ки вобаста ба эҳтиёҷот ба ҳамаи намудҳои рамзҳо дахл дорад ва барои ба вазъи сиёсӣ муфид ҳастанд. Ин фаҳмиши васеи онро тақозо мекунад, ки вобаста ба он ҳамчун таърифи рамзҳои сиёсӣ ибораи зерини дигар пешниҳод мегардад: рамзгузории сиёсӣ - ин маҷмуи рамзҳо, шиорҳо, плакатҳо, нишонаҳо: калимаҳо, сурудҳо, имову ишораҳо ва пайки табрикотест, ки ба ҷуз аз маънои асосии худ маънои сирф шартӣ доранд ва ба одамон дар ғайбияти сиёсии онҳо таъсир мерасонанд. Яке аз унсурҳои асосии рамзҳои сиёсӣ он аст, ки ҳар як давлат, ҷумҳурӣ, шаҳр, вилоят бояд нишон дошта бошад. Нақши муҳимме, ки он дар ҷомеа мебозад, аз

¹ Ниг.: Сирота, Н.М. Идеология и политика [Текст] / Н.М. Сирота. – М., 2015. – С.18.

² Ятимов, С. Идеология ва манфиати миллӣ [Матн]. Асарҳо. Ҷ.7. – Душанбе: Ганҷ-нашриёт, 2019. – С.34.

муносибати хеле ҷиддӣ ҳангоми интиҳоби нишони давлатӣ ва ё ворид кардани тағйироти хурдтарин дар он аён мегардад.

Бояд гуфт, ки таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки идеологияи сиёсӣ стратегияе мебошад, ки дар ҳаллу ҷасли мушкилотҳои пешомада нақши бузург дошта, барои ташаккули таблиғоти рамзҳои имкониятҳои васеъ фароҳам оварда метавонад. Масъала дар он аст, ки мо чӣ тавр муҳтавои идеологияи сиёсиро ба мардум биомӯзонем, то ки ҳунари эҷоди муносибатҳоро аз худ намоянд. Аз ин нигоҳ, усул ё ин ки таблиғоти рамзҳои ҳамчун технологияи сафарбарнамоӣ ва муттаҳидкуниро ба вучуд овардан лозим меояд, ки барои ояндаи миллат хизмат карда тавонад.

ХУЛОСА

I. НАТИҶАҶОИ АСОСИИ ИЛМИИ ДИССЕРТАТСИЯ

Таҳлили мавқеъ ва нақши амзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон дод, ки хулосаҳои зерин ба даст оварда шаванд:

1. Яке аз хусусиятҳои фарқкунандаи давлатҳои муосир мавҷудияти рамзҳои давлатӣ Нишон, Парчам, Суруди миллӣ ва ғ. мебошад. Онҳо, ҳамчун рамзҳои давлатӣ дар мундариҷаи худ анъанаҳои таърихӣ, сиёсӣ, низомӣ ва фарҳангии миллати мардумонро, ки дар қаламрави он зиндагӣ мекунанд, инъикос менамоянд ва муносибату робитаҳо бо давлатҳои дигар, анъанаҳо ва фарҳангҳои байни миллатҳоро муайян менамоянд. Аммо то ҳанӯз ҳамчун технологияи сафарбаркунӣ ва ё муттаҳидсозии сиёсӣ мавриди таҳқиқ қарор наёфтаанд. Рамзҳои сиёсӣ дар шакли мутамарказ марҳилаи таърихӣ ва сиёсии мушаххасро инъикос мекунанд. Онҳо сатҳи инкишофи ҷомеа, вазъи кунунии онро таҷассум намуда, имкон фароҳам меоранд, ки мардум таърихи гузаштаре бо тамоми гуногунрангии худ омӯзанд, дар бораи фарҳанги худ, табиати ҳокимияти сиёсӣ, идоракунӣ ва таъсири рамзҳои тасаввурот пайдо намоянд [1-М], [3-М].

2. Рамзҳои дар маҷмӯъ, шартан метавонанд аломатҳои графикоӣ инъикос намоянд, ба монанди салиби масеҳӣ, табар ва болға, свастикаи фашистӣ, одам ё дигар рақамҳои, инчунин рангҳои низифода менамоянд. Онҳо дар бисёр ҳолатҳо дар идоракунии мардум хусусияти сафарбарнамоии сиёсиро доранд. Чунин аломатҳои, масалан, парчами кишвар ё ранги ифодакунанда, на танҳо дар худ маънои мушаххас доранд, балки ҳамчун воситаи изҳори иртибот бо ҷомеа ва ё рафтори одамон баромад мекунад. Эътирофи рамзҳои сиёсӣ ба сифати арзиши сиёсӣ ҷанбаи қавии аксиологӣ доштани масъаларо собит месозад. Дар фарҳанги сиёсии ҷомеаи мо рамзҳои давлатӣ ба сифати арзиши муҳими сиёсӣ давлатдорӣ эътироф гардида, муносибат ба онҳо дар доираи санадҳои меъёрии ҳуқуқии қабулшуда танзим карда мешавад. Ҳамагуна муносибати беэътиромона ба рамзҳои давлатӣ ҳамчун рафтори зиддиҷамъиятӣ эътироф шуда, қонунгузорӣ барои чунин амалҳои мӯҷозот муқаррар намудааст [4-М].

3. Мусаллам аст, ки манфиатҳои моддии табақаҳои гуногуни иҷтимоӣ ҳамчун як омили инкишофи раванди таърихӣ ҷамъиятӣ мебошанд. Аз ин

рӯ, дар муайян намудани мӯҳтавои рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи муттаҳидкунии сиёсӣ дар раванди ватандӯстӣ, ҳувиятсозӣ, садоқат ба миллат, худшиносӣ, озодӣ, соҳибистиқлолӣ ҳамчунин шаклҳои гуногуни анъана ва урфу одатҳои нақши халқунанда мебошанд. Бояд қайд кард, ки унсурҳои ақлгароӣ ва ҳиссиёти озодии миллии инсон дар ҷаҳони анъана, асосир, рамз ва қиссаҳо ҳамеша ҳамрадиҳои зиндагӣ мебошанд [4-М].

4. Истифодаи методологияи илмӣ дар таърихи омӯзиши рамзҳои сиёсӣ муҳимияти хоси назариявӣ амалӣ дорад. Таҳлилу таҳқиқи ҳамҷонибаи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ, дар ташаққули давлатдории миллий ва таҳкими истиқлоли сиёсӣ муҳимияти назариявӣ дошта, барои аз нигоҳи илмӣ омӯхтани маводҳои таърихӣ мусоидат менамояд. Ягонагии методҳои умумиилмӣ диалектикӣ ва методҳои алоҳидаи таҳқиқотӣ таърихи рамзҳои сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ ин роҳи тақмил додани муҳимияти онҳо барои дурнамои қорҳои таҳқиқотӣ ва баррасии ин масъала, ҳеле муҳим арзёбӣ мегарданд [5 -М], [9 - М].

5. Қобилияти беназири инсон ба он оварда расонид, ки истифодаи рамзҳои сиёсӣ дар тамоми ҷабҳаҳои зиндагӣ мақоми худро пайдо намуданд. Замоне онҳоро барои муттаҳид ва сарҷамъ намудани тудай одамон, замоне барои дарёфти ризқу рузӣ, замоне барои муоширату муқолама, замоне барои идора намудани технологияҳои бузургии иттилоотӣ коммуникатсионӣ ва замоне барои дифоӣ марзу буми кишварҳои истифода намудаанд. Ба ҳамаи ин нигоҳ нақарда, дар замони соҳибистиқлолии Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши рамзҳои сиёсӣ бештар хусусияти муттаҳидсозӣ ҳувиятсозиро дар бар гирифтааст. Дар баъзе ҳолатҳои дигар рамзҳо низ то ҷое дар худ самтҳои мафӣ ҳам доранд. Инсон қодир аст, ки дар мазмуни рамзҳо махфиятеро эҷод намояд, ки ба зеҳну тафакқури одамон таъсиргуздор бошад. Ин аст, ки намоёндагони динҳои муқталиф оид ба рамзу аломат ва нишонаҳои гуногуни динӣ мазҳабӣ андешаҳои худро доранд [7-М].

6. Рамзи сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ин як маъноӣ рамзи ба вуҷудории воқеияти иҷтимоӣ сиёсӣ мебошад. Бидуни рамзҳо, аломатгузории беруна сиёсат ҳамчун раванди иҷтимоӣ наметавонад таъсиргуздор бошад. Дар байни онҳо ҷойҳои марказиро рамзҳои давлатдории миллий ишғол мекунанд. Рамзҳои давлатӣ - Нишон, Парчам, Суруди Миллӣ ва дигарҳо ҷузъи ҷудонапазири соҳибхитёрӣ, нишонаи истиқлол ва пешравиӣ давлат мебошанд. Мавриди қайд аст, ки хусусияти рамзҳои сиёсӣ бо моҳияти онҳо на танҳо нишон додани ҷизе (хусусияти аломат), балки мансубият, инчунин ба шинохт ва муаррифии рамзҳои сиёсӣ алоқаманд аст [12-М].

7. Маълум аст, ки «рамз» ҷизест, ки на бо мундариҷаи худ, балки таваассути «мавҷудият» амал мекунанд, яъне ҳуҷҷатест, ки аз ҷониби аъзои ҷомеа эътироф қарда мешаванд. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ҷомеашиносон муваққиман дар бораи «тамаддуни рамзҳо» суҳан мегӯянд ва охириин заминаи қомил барои дарки онҳо имову ишора низ ба ҳисоб меравад. Дарки сиёсатмадор ба хусусиятҳои бевоситаи рамзҳо дар маҷмӯъ як унсур

бесобиқа ва муҳим барои касб ва муваффақиятҳои ӯ мебошанд. Аз ин бармеояд, ки дар замони муосир аҳамияти рӯзафзуни рамзҳо хусусан рамзҳои сиёсӣ ҳамчун падидаи иҷтимоӣ сиёсӣ дар соҳаи сиёсат афзоиш меёбад [8-М], [15-М].

8. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун объекти таҳқиқот ва технологияи сиёсии идоракунии ин масъалаест дар бораи бартарии арзишҳо ва принципҳои, ки дар онҳо фазаи ҳокимият ташкил карда мешавад. Ин фазоест, ки мардумони дар он ҷо зиндагӣ мекардагӣ дигар халқҳоеро, ки бо онҳо дар ҳамзистии осоишта қарор доранд, раҳсипор менамоянд, ки системаи ташаккули арзишҳои миллии онҳоро эҳтиром намоянд. Дар таърихи сиёсии кишварҳо ду роҳи таъсири аломату рамзҳои сиёсӣ мавҷуд аст: Яке ба воситаи азхуд намудану амалӣ гардонидани рамзкунонии маданӣ; дуюм, ба воситаи аз худ кардану амалӣ намудани рамзкунонии идеологӣ [9-М] , [16-М].

9. Дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ рамзҳои сиёсӣ ҳамчун механизми технологияи сиёсӣ вазифаҳои гуногун доранд. Онҳо дар маҷмӯъ, ба ду вазифаи асосӣ: муттаҳидкунӣ ва сафарбарнамоӣ таъя менамоянд ва дар ҷомеа нақши бисёр муҳим ва ҳалкунанда доранд. Аз ин рӯ, ҳуди сиёсат низ ҳамчун фаъолият дар соҳаи муносибатҳои байни гурӯҳҳои калони иҷтимоӣ муаррифӣ мешавад, ки ба тамоми ҷанбаҳои муносибатҳои ҷамъиятӣ таъсир гузошта, хусусияти иҷтимоӣ сиёсӣ мегирад. Мураккабии ин масъаларо ба назар гирифта, муаллиф дар диссертатсия диққати асосиро ба масъалаи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ ва механизми таъсиррасон ба системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ равона намуда, рамзҳои сиёсиро бештар ба зухуроте, ки бештар аҳамияти коллективона дошта, манфиати гурӯҳҳои иҷтимоӣ, ҳизбҳо ва миллату халқиятҳоро таҷассум менамоянд, баробар месозанд. Ҳамин аст, ки рамзҳои сиёсиро ҳамчун натиҷаи кӯшиши ҷамъиятии коллектив ва ё ҷомеа мешуморанд [10-М], [13-М].

10. Рамзҳои сиёсӣ, пеш аз ҳама, алоқаҳои ҷамъиятиро ташкил менамоянд ва дар ҷомеа ҳаракату кӯшиши мардумро ба ғояҳои, ки ба равандҳои иҷтимоӣ сиёсӣ вобастагӣ доранд, сафарбар месозанд. Таъсири рамзҳои сиёсӣ бештар ба таърихи пешинаи он вобастагӣ дорад. Дарки дуруст ва ҳисси баланди эҳтиромро дар бисёр ҳолатҳо мо дар вақти садо додани суруди миллии ва ё бардоштани парчами ин ва ё он кишвар мебинем, ки ин ифтихормандии онҳоро нишон медиҳад. Аҷиб он аст, ки дар чунин ҳолат рамзҳои сиёсӣ камбуду норасоии ҷойдоштаро мепошонанд [2-М].

11. Мавриди қайд аст, ки на танҳо номгузории инқилобҳо, балки ҳолати истифодаи рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбаркунии сиёсӣ низ ба хусусиятҳои миллии ин ва ё он кишвар алоқаманд мебошанд. Баъзан чунин мешавад, ки амали ғайриоддии роҳбар ва ё сарвар метавонад ба тазоҳурот ва ё инқилоб номи мувофиқ оварад. Масалан, инқилоби гулҳои садбарг, лолаҳо, инқилоби норинҷӣ ва ғ. Ҳамаи ин номҳо ҳамчун ифодакунандаи ҳувиятсозии шахсоне мебошад, ки дар раванди ташаккули ҳодисаву инқилобҳо пешбаранда маънидод мегарданд. Дар амалӣ гардонидани «инқилобҳои ранга» ва расидан ба мақсади гузошташуда, нақши сафарбарнамоии рамзҳои сиёсӣ

бениҳоят калон мебошад. Таҷрибаи инқилобҳои ранга нишон медиҳад, интиҳоби рамзи он ба таври хаотикӣ ба вучуд наомада, балки тарҳрезишуда мебошад. Нерӯи таъсиррасонии рамзҳоро ба эҳсос на рафтору иродаи аҳли ҷомеа ба инобат гирифта, технологҳои сиёсӣ кушиш мекунанд, ки рамзи интиҳобкарда ба таври пӯшида мақсаду мароми инқилобро дар бар гирад [14-М], [15-М].

12. Идеологҳо дар раванди дигаргуниҳои иҷтимоӣ сиёсӣ дар бисёр ҳолатҳо пешоҳанги ин ва ё он ҳодисаю инқилобҳо ба ҳисоб мераванд. Истифодаи рамзҳои сиёсӣ низ ба қордонӣ амалигардонии идеологҳои политехнолог вобастагӣ доранд, ки дар тағйиротҳои ҳокимияти давлатӣ то кадом андоза таъсир расонида метавонанд. Идеологҳо дар бисёр ҳолатҳо ба ҳимояи нафароне, ки ҳокимиятро ба даст гирифтани мешаванд, кӯшиш ба харҷ медиҳанд. Аммо қисме аз онҳо замоне ки хавфи аз даст додани ҳокимиятро аз ҷониби тарафи муқобил дарк менамоянд, ҳудро чунин вонамуд месозанд, ки онҳо гӯё манфиатҳои табақаҳои поёниро ҳимоя мекарда бошанд. Яъне дар раванди тағйироти ҳокимияти сиёсӣ аксари идеологҳои ғайрисохавӣ аз надоштани донишу малакаи сиёсӣ ҳамчун қувваи таъсиррасон аз сахнаи бозиҳои сиёсӣ ба таври механикӣ нопадид мегарданд [15-М].

Ҳамин тавр, дар охир вобаста ба рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбаркунӣ ва муттаҳиднамоии сиёсӣ дар шароити Тоҷикистон метавонем чунин хулосабардорӣ намоем:

- рамзҳои сиёсӣ дар самтҳои муҳим ифодагари мутамаркази ғояи сиёсӣ мебошанд, ки шаклан оддӣ менамоянд;
- рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ маъноӣ духура доранд: якум барои ҷомеаи иттилоотӣ, дуюм, барои онҳое, ки ҳокимиятро амалӣ мекунанд;
- рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ аз ҷиҳати вазифавӣ, нишонаи дастгирӣ ё аз даст додани идея асосиро дар ҷомеа доранд;
- зарурияти рамзҳои сиёсӣ дар коммуникатсияи сиёсии омма ва махсусияти идоракунии давлатӣ нишондиҳандаи маъруфияти идеяҳои тарғиботӣ мебошанд [1-М].

Қобили зикр аст, ки рамзҳои сиёсӣ дар тафаккури оммаи мардум алақай мақому манзалати бузург дошта, нисбати онҳо ҳамеша дар ҷомеа боварӣ ва эҳтиром боқӣ мемонад.

II. Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот

Дар заминаи таҳлилу омӯзиши мавзӯ ва натиҷаҳои бадастомада, тавсияҳои зеринро пешниҳод намудан мумкин аст:

- рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи муттаҳидкунии сиёсӣ қисми ҷудошавандаи худшиносии ҳар як халқ, миллат ва давлат буда, дар ташаккули ҳудодоҳӣ ва ҳувияти миллии заминаи муносиб гузошта метавонанд. Аз ин рӯ, моро мебояд, ки дар замони соҳибистиқлолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва раванди тарбияи миллии онҳоро ҳамчун василаи

тарбияи ватандӯстию хувиятсозӣ дар эъмори давлатдориамон бояд мавриди истифода қарор диҳем;

- рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсии арзишманд бояд аз ҷониби шаҳрвандони мо ҳатман аз худ карда шаванд. Зеро дар замони соҳибистиклолии кишварамон ба вучуд овардани худшиносӣ ва хувияти миллӣ талаботи давраи замон буда, дар муносибат ба давлат ва сохторҳои мавҷудаи он метавонанд садоқати шаҳрвандонро афзуда, дар натиҷа хувияти шаҳрвандӣ ба хувияти давлатӣ тавбаъм гардад. Аз ин рӯ, бо мақсади гирифтани рамзҳои давлатӣ ва боло бурдани нақши онҳо дар таҳкими хувияту худшиносии миллӣ дар тақвими рӯзҳои ид – Рӯзи рамзҳои давлатӣ ворид карда шавад, то ин, ки эҳтиром на танҳо ба Парчами давлатӣ, ки рӯзи муайяншуда дорад, балки ба Нишону Суруди миллӣ ҳам боло бардошта шавад;

- рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи муттаҳидкунандаи сиёсӣ дар ташаккули худшиносӣ ва хувияти миллӣ дар шароити соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон баёнгари мавҷудияти миллати соҳибдавлати тоҷик, иттиҳоди сарҷамъии он ва рамзи бақои миллии тоҷикон мебошад. Вобаста ба ин, дар ҷорабиниҳои сиёсии баргузоришаванда аз ҷониби мақомоти гуногуни давлатӣ ҳангоми таҳияи маводҳои иттилоотӣ дар бораи рамзҳои давлатӣ ҳатман маълумоти таърихӣ сиёсӣ вобаста ба тарбияи ифтихори миллӣ ва арҷгузорӣ ба чунин муқаддасот ҷой карда шавад;

- муҳимият ва зарурияти рамзҳои сиёсӣ дар замони соҳибистиклолӣ вобаста ба масъалаҳои муҳими миллии ҳадафҳои илмӣ-таҳқиқотӣ оид ба рушди инсон ва идоракунии давлатӣ аз ҷониби муҳаққиқони ватанӣ баъзе таҳқиқотҳо гузаронида шудаистодаанд, ки имрӯз ба доираи таҳқиқоти илмӣ мақсаднок дохил мешаванд. Аммо ба пажӯҳиши рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ ва махсусияти идоракунии онҳо диққати начандон ҷиддӣ дода мешавад. Бинобарин, паҳлуҳои фалсафӣ, сиёсӣ, таърихӣ, ҳуқуқӣ ва аксиологии онҳоро бояд мавриди омӯзиш қарор дода, дар сатҳи ҳатмкунандагони мактабҳои олии кишвар дар бораи онҳо навиштани рисолаҳои гуногун таҳқиқотӣ ба роҳ монда шавад;

- тарзи дурусти истифодабарии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ яке аз масъалаҳои рӯзмарра ба ҳисоб рафта, баҳри таҳкими истиқлолияти давлатӣ ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ зарурати воқеӣ дорад. Аз ин рӯ, пажӯҳишгарон ва кормандони соҳаи идеологӣ бояд ба ин ҷанба диққати махсус дошта бошанд, то ки шаҳрвандони мо ба мақому мартаба ва маънии аслии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи муттаҳидкунандаи сиёсӣ сарфаҳм раванд

- рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ бештар дар ташкили инкишофи ҳизбҳо, ташкилотҳо ва ҳаракатҳои гуногун таҷассум меёбанд. Айни ҳол, дар ҳаёти сиёсии кишварамон равандҳои фаъоли ташкили структураҳои нави сиёсӣ ба амал омада истодааст, ки ҳар кадоми онҳо аломату рамзҳои худро доранд. Масалан, парчам, нишон, лозунг ва ғ. Дар чунин шароит рақобатҳои гуногун дар номҳои ҳизбҳо, иттиҳодияҳо ва дар

рамзҳои гуногун пайдо мегардад, ки масъалаи сохтани технологияи сиёсӣ, бунёди аломату рамзҳои нав ё ин ки дигаргун кардани рамзҳои кӯҳнаро пеш мебаранд. Аз ин рӯ, дар раванди соҳибистиклолии кишварамон мо бояд атрибутҳои навини миллиамонро қабул дошта бошем, ки бузургдошт ва худогоҳии миллату давлатамонро таҷассум карда тавонанд.

ФЕҲРИСТИ ИНТИШОРОТИ МУАЛЛИФ ДОИР БА МАВЗУИ ДИССЕРТАТСИЯ

I. Монографияҳо:

- [1-М]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ дар раванди ташаккули давлатдории миллий (Таҷрибаи таҳлили иҷтимоию сиёсӣ) [Матн] / С.А. Муҳаммад. – Душанбе: ЭР-граф, 2020. – 196 с.
- [2-М]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ (таҷрибаи Тоҷикистон) [Матн] / С.А. Муҳаммад. – Душанбе, 2021. – 114 с.

II. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

- [3-М]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳо ҳамчун падидаи иҷтимоию сиёсӣ: мафҳум ва хусусиятҳои илмию назариявӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – № 4. – С.326-330.
- [4-М]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ: шакл, мазмун ва муҳимияти онҳо [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шуъбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – 2019. – № 4 (275). – С.33-34.
- [5-М]. Муҳаммад, С.А. Асосҳои назариявӣю методологии рамзҳо ҳамчун зухуроти иҷтимоию сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовиддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2020. – № 1. – С.97-99.
- [6-М]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳои сиёсӣ дар раванди низоъҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №1. – С.1-9.
- [7-М]. Муҳаммад, С.А. Хусусиятҳои бевоситаи аломат ва рамзҳо дар ҳаёти иҷтимоию сиёсии ҷомеа [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2020. – № 2. – С.1-6.
- [8-М]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун нишонаи истиклолияти том ва таҳкими давлатдории миллий [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №2. – С.53-56.
- [9-М]. Муҳаммад, С.А. Заминаҳои назариявӣю методологии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун объекти таҳқиқоти илмӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2020. – №1. – С.295- 297.

- [10-M]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №3. – С.40-51.
- [11-M]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳои сиёсӣ дар раванди низоъҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №1. – С.48-49.
- [12-M]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва вазифаҳои онҳо дар татбиқи ҳокимияти сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №4. – С.48-49.
- [13-M]. Муҳаммад, С.А. Баъзе хусусиятҳои аломат ва рамзҳо дар баланд бардоштани ҳисси ватандӯстӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – 2020. – №1. – С.33-34.
- [14-M]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва “инқилобҳои ранга” [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №3. – С.89-93.
- [15-M]. Муҳаммад, С.А. Истиқлолият, ҳокимият ва рушди рамзҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳовиддинови АМИТ. – 2021. – №4. – С.107-111.
- [16-M]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули худшиносӣ ва ҳувияти миллӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №1. – С.51-59.
- [17-M]. Муҳаммад, С.А. Муҳимият ва зарурати рамзҳои сиёсӣ дар замони соҳибистиқлолӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2022. – №1. – С.66-71.
- [18-M]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун падидаи равобити ҷамъиятӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №4. – С.57-59.
- [19-M]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва зарурияти онҳо дар ҷомеа [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №2. – С.55-60.
- [20-M]. Муҳаммад, С.А. Ҷойгоҳи рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули худшиносӣ ва ҳувияти миллӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров, С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2022. – № 4. – С.36-43.

III. Маърӯзаҳои илмӣ дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ

- [21-M]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳо ҳамчун технологияи муттаҳидкунии сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Масъалаҳои мубрами фалсафаи муосир: мушкилот ва дурнамо: Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ назариявӣ (ш.Душанбе, 12-уми март соли 2024). – Душанбе, 2024. – С.104-110.
- [22-M]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳо дар ташвиқи тарғиби идеологияи сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Мусолиҳаи миллӣ дар Тоҷикистон

- ва аҳамияти он: маводи семинари илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 25-уми июни соли 2024). –Душанбе, 2024. –С.64-76.
- [23-М]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Нақши парчами давлатӣ дар таҳкими давлатдорӣ миллӣ: маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 19-уми ноябри соли 2022). –Душанбе, 2023. –С.13-18.
- [24-М]. Муҳаммад, С.А. Идеологияи сиёсӣ ва мақоми он дар технологияи сафарбарнамоии рамзҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Нақши Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар ташаккул ва сохтмони давлатдорӣ навини тоҷикон: маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 16-уми ноябри соли 2023). – Душанбе, 2024. –С.26-38.
- [25-М]. Муҳаммад, С.А. Асосҳои назариявӣю методологии омӯзиши идеологияи сиёсӣ дар табиғоти рамзҳо ҳамчун технологияи сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Истиқлолият ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ: маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 5-уми сентябри соли 2023). –Душанбе, 2024. –С.33-39.

IV. Китоб ва мақолаҳои илме, ки дар мавзӯҳои дигар ҷошудаанд:

- [26-М]. Маҳмадов, С.А. Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи гараждани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон: таърих ва воқеият [Матн] / С.А. Маҳмадов. – Душанбе, 2014. – 286 с.
- [27-М]. Маҳмадов, С.А. Истиқлолияти сиёсӣ – афзалияти бузурги миллӣ ва муколамаи озодист [Матн] / С.А. Муҳаммад // Аҳбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовиддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – №3 (1). – С.52-55.
- [28-М]. Маҳмадов, С.А. Нақш ва мақоми марказҳои таҳлили таҳқиқотӣ дар омӯзиши муносибатҳои байналмилалӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2015. – №1 (44). – С.52-57.
- [29-М]. Маҳмадов, С.А. Ҳамкорӣҳои дуҷониба ва бисёрҷонибаи Тоҷикистону Россия дар таъмини амнияти миллӣ ва минтақавӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2015. – № 3/3 (166). – С.152-154.
- [30-М]. Маҳмадов, С.А. Диалог и взаимоотношения Ирана и Турции по вопросам лидерства в регионе [Матн] / С.А. Маҳмадов // Известия Института философии, политологии и права им. А.Баҳоваддинова АН Республики Таджикистан. – 2018. – № 2. – С.110-115.
- [31-М]. Маҳмадов С.А. Асосҳои конституционӣю ҳуқуқии ташакулёбии ниҳоди амнияти миллии Тоҷикистон [Матн] / С.А. Маҳмадов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2015. – № 3/5 (173). – С.200-202.

- [32-М]. Маҳмадов, С.А. Шуҷоат мукаддимаи сиёсат ва ҳамчун ҳикмати муколомаи ахлоқӣ [Матн] / С.А. Маҳмадов // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовиддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – № 2. – С.87-89.
- [33-М]. Маҳмадов, С.А. Иҷлосияи XVI – уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: сипари сулҳу суботи кишвар [Матн] / С.А. Маҳмадов // Иҷлосияи XVI Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ибтидои сулҳу субот (Бахшида ба 25-умин солгард). – Душанбе, 2017. – С.274-280.
- [34-М]. Муҳаммад, С.А. Сиёсати давлатии ҷавонон дар замони муосир [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи давлатии Данғара. – 2019. – №2. – С.5-7.
- [35-М]. Муҳаммад, С.А. Музокирот ва баъзе хусусиятҳои номатлуби терроризми сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Академияи илмҳои Тоҷикистон. – 2019. – №1. – С.161-165.

АННОТАТСИЯ

ба диссертатсияи Муҳаммад Саъдӣ Абдурахмон дар мавзуи «Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ

Калидвожаҳо: Рамзҳои сиёсӣ, технологияи идоракунии сиёсӣ, идоракунии давлатӣ, Ҷумҳурии Тоҷикистон, манфиатҳои миллӣ, ташаккули давлатдорӣ, ҳокимияти сиёсӣ, арзишҳои миллӣ, сиёсати давлатӣ, соҳибистиклолӣ, ҳувиати миллӣ, ватанпарастӣ, идеология, «инқилобҳои ранга», системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ, сафарбарнамоии сиёсӣ, муттаҳидкунӣ.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ дар доираи илмҳои сиёсӣ муайян намудани моҳияту хусусиятҳои хоси рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад. Дар раванди омӯзишу таҳқиқи мавзӯ масъалаҳои асосии илмӣ дар алоқамандӣ бо объект ва предмети таҳқиқот баррасӣ гардидааст.

Методҳои таҳқиқотӣ ба назария ва амалияи сиёсӣ паҳлуҳои гуногуни рамзҳои сиёсиро ҳамчун технологияи сиёсӣ дар бар гирифта, ба принсипҳои таърихӣ сиёсии рушди муносибатҳои ҷамъиятӣ таъяс намуда, методҳои системавӣ, таърихӣ-сиёсӣ, меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва муқоисавӣ ба таври самаранок истифода гардидаанд.

Муаллиф бо дарназардошти пажӯҳиши масъалаҳои мазкур бештар ба муҳимияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ дар шароити соҳибистиклолии Тоҷикистон ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ таваҷҷуҳ зоҳир намудааст. Навгони илмӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки дар диссертатсия тарзи нави гузориши масъала ва пажӯҳиши рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ миллӣ таҳлил ва баррасӣ шудааст, ки ин ба сифати яке аз нахустин кӯшишҳои концептуалӣ дар илмҳои сиёсии Тоҷикистон бо чунин натиҷаҳои ҳосилшуда баррасӣ гардидааст. Натиҷаҳои бадастомадаи илмӣ таҳқиқоти диссертатсиониро кифоя будани ҳаҷми таҳқиқот, ҳаҷми интишорот, мубоҳисаи муаллиф бо пажӯҳишгарони соҳаи илмҳои ҷомеашиносӣ дар таҳлили рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ собит менамояд.

Мавод ва ва ҳулосаю натиҷаҳои таҳқиқотро метавон дар раванди таълими курсҳои махсус оид ба рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ дар илмҳои сиёсӣ, таърихӣ сиёсӣ, сотсиологияи сиёсӣ ва идораҳои давлатию муассисаҳои таҳлилии кишвар истифода бурд.

АННОТАЦИЯ

**на диссертацию Мухаммада Саади Абдуррахмана на тему
«Политические символы как технология политической мобилизации в
процессе государственного управления в условиях Республики
Таджикистан», представленную на соискание ученой степени доктора
политических наук по специальности 23.00.02 – Политические
институты, процессы и технологии**

Ключевые слова: политические символы, технология политического управления, государственное управление, Республика Таджикистан, национальные интересы, формирование государственности, политическая власть, национальные ценности, государственная политика, независимость, национальная идентичность, патриотизм, идеология, «цветные революции», система связей с общественностью, политическая мобилизация .

Целью диссертационного исследования в рамках политологии является определение сущности и особенностей политических символов как технологии политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан. В процессе изучения и исследования темы были рассмотрены основные научные вопросы, связанные с объектом и предметом исследования.

Методы исследования политической теории и практики включают различные аспекты политических символов как политической технологии, основанной на историко-политических принципах развития общественных отношений, при этом эффективно используются системные, историко-политические, нормативно-правовые и сравнительные методы.

Принимая во внимание исследование этих вопросов, автор уделил большое внимание значению политических символов как технологии политической мобилизации и государственного управления в условиях независимости Таджикистана и их статусу в системе общественных отношений. Научная новизна исследования заключается в том, что в диссертации анализируется и обсуждается новый способ освещения проблемы и исследования политических символов в формировании национальной государственности, что рассматривается как одна из первых концептуальных работ в политической науке Таджикистана. Полученные научные результаты диссертационного исследования доказывают полноту объема исследования, объема публикаций, авторской дискуссии с исследователями в области общественных наук при анализе политических символов как технологии политической мобилизации и государственного управления.

Материалы, выводы и результаты исследования могут быть использованы в процессе преподавания спецкурсов по политическим символам как политической технологии в политологии, политической истории, политической социологии и государственных учреждениях и аналитических учреждениях страны.

ANNOTATION

on the dissertation of Muhammad Saadi Abdurrahman on the topic “Political symbols as a technology of political mobilization in the process of public administration in the Republic of Tajikistan”, submitted for the academic degree of Doctor of Political Science in the specialty 23.00.02 - Political institutions, processes and technologies

Key words: political symbols, technology of political management, public administration, Republic of Tajikistan, national interests, formation of statehood, political power, national values, public policy, independence, national identity, patriotism, ideology, “color revolutions”, public relations system, political mobilization, unification

The purpose of the dissertation research within the framework of political science is to determine the essence and characteristics of political symbols as a technology of political mobilization in the process of public administration in the conditions of the Republic of Tajikistan. In the process of studying and researching the topic, the main scientific issues related to the object and subject of the study were considered.

Research methods of political theory and practice include various aspects of political symbols as a political technology based on historical and political principles of the development of social relations, while systemic, historical, political, legal and comparative methods are effectively used.

Taking into account the study of these issues, the author paid great attention to the significance of political symbols as a technology of political mobilization and public administration in the conditions of independence of Tajikistan and their status in the system of social relations. The scientific novelty of the research lies in the fact that the dissertation analyzes and discusses a new way of illuminating the problem and studying political symbols in the formation of national statehood, which is considered as one of the first conceptual works in the political science of Tajikistan. The obtained scientific results of the dissertation research prove the completeness of the scope of the research, the volume of publications, and the author's discussion with researchers in the field of social sciences in the analysis of political symbols as a technology of political mobilization and public administration.

The materials, conclusions and results of the study can be used in the process of teaching special courses on political symbols as political technology in political science, political history, political sociology and government agencies and analytical institutions of the country.

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК ТАДЖИКИСТАНА
Институт философии, политологии и права
имени А.Баховаддинова

На правах рукописи

УДК 323 (575-3)
ББК 66. 3 (08) (2 тадж)
М-92

Мухаммад Саъди Абдурахмон

**ПОЛИТИЧЕСКИЕ СИМВОЛЫ КАК ТЕХНОЛОГИЯ
ПОЛИТИЧЕСКОЙ МОБИЛИЗАЦИИ В ПРОЦЕССЕ
ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН**

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание учёной
степени доктора политических наук по
специальности 23.00.02 – Политические институты,
процессы и технологии

Душанбе – 2025

Диссертация выполнена в отделении политологии Института философии, политологии и права имени А. Баховаддинова Национальной академии наук Таджикистана

Научный консультант: Кувватзода Сайдуло Зувайд – заведующий отделом образования и науки Управления образования, культуры и информации Исполнительного аппарата Президента Республики Таджикистан, доктор политических наук

Официальные оппоненты: - **Назарзода Пирали Сафар** - доктор политических наук, профессор кафедры политологии Кулябского государственного университета имени Абуабдуллоха Рудаки

Саидов Алихон Сабзаевич –Заведующий кафедрой политологии и международных отношений Бохтарского государственного университета им. Носира Хусрава, доктор политических наук

Камолов Хамза хон Шарифович – заведующий отделом древней, и новой истории Института истории и археологии и этнографии им. А. Дониша, доктор исторических наук, профессор

Ведущая организация: Академия государственного управления при Президенте Республики Таджикистана

Защита диссертации состоится «__» ____ 2025 года, _ часов на заседании диссертационного совета 6D.KOA - 079 при Институте философии, политологии и права имени А.Баховаддинова Национальной академии наук Таджикистана (734025, г. Душанбе, проспект Рудаки, 33).

С диссертацией можно ознакомиться в научной библиотеке имени Индиры Ганди Национальной академии наук Таджикистана (734025, г.Душанбе, проспект Рудаки,33) и на официальном сайте Института философии, политологии и права имени А.Баховаддинова НАНТ, (www.ifppanrt.tj).

Автореферат разослан «__» _____ 2025 года

**Ученый секретарь
диссертационного совета,
кандидат политических наук**

Сангинов Н.Н.

Введение

Актуальность темы исследования. В условиях современного мира символы как, технология политической мобилизации в процессе управления государством в Республике Таджикистан играет ключевую роль, их сущность и содержание имеют не только образовательную и идеологическую, но и практическую особенности. Теоретический анализ данной проблемы свидетельствует о том, что внимание ученых и исследователей в различных областях политической науки постепенно возрастает к теоретическим и практическим вопросам исследования политических символов, как политической технологии. Естественно, любая власть имеет свою политическую символику включающая интересы различных социальных групп в контексте социально-политических процессов. Вследствие чего борьба интересов и ценностей социальных групп, в большей степени, отражается в диалектическом развитии политических символов.

Соответственно, актуализируется необходимость анализа и исследования политических символов, как технологии политической мобилизации в условиях Республики Таджикистан с целью формирования постоянного конструктивного консенсуса и укрепления национальной идентичности. В данном контексте описание и оценка символов в рамках политической науки в соответствии с потребностями времени имеют большую значимость и объективность, с целью регулирования новых социальных отношений и в системе политического управления.

Политические символы также олицетворяют важные национальные ценности и интересы, создавая условия для коммуникации между различными группами политической системы, мобилизуя политических игроков. В этой связи важно понимать природу политических символов, имеющих постоянный характер, в процессе управления государством с целью содействия формированию чувства национальной идентичности.

Влияние политических символов на процесс обеспечения социальной интеграции огромно, они являются важной технологией в продвижении идентичности, общности и единства. Именно по этой причине любое правительство старается максимально использовать подобные технологии в своей деятельности. Использование и целенаправленное воздействие политических символов на единство общества имеет особое значение для обеспечения стабильного функционирования и развития политической деятельности.

Следует подчеркнуть, что роль идеологов и технологов политической мобилизации весьма значительна в трансформации политической власти. В частности, стало традицией использование различных символов при проведении «цветных революций», которые выражают цели и задачи задействованных сил. В этих случаях символы выполняют функцию мобилизации и социализации, обеспечивая свободное выражение мыслей,

выводя толпы людей на улицы. Все они выражают определенный идеологический смысл и в определенной степени сохраняют свой скрытый потенциал. Следовательно, анализ функции и метода технологии влияния символов в настоящее время позволяет провести научно обоснованные исследования в процессе государственного управления и укрепления независимости Республики Таджикистан.

Политические символы в политических кампаниях, предвыборных мероприятиях и референдумах приобрели особый характер, они оказывают существенное влияние на умы и мышление людей. Каждый символ, предлагаемый различными политическими силами и избирательными объединениями, в качестве политической технологии, являются символическим выражением их программных целей.

Если сравнить взаимоотношения человека с политическими символами, то станет ясно, что темпы их использования в современном обществе значительно возросли. Политические символы приобрели важный аксиологический аспект и стали восприниматься как политическая ценность. С точки зрения политической философии, понятие «ценность» до сих пор остается весьма дискуссионным вопросом, в рамках которого ценностью признается любое явление, доказавшее свою значимость и необходимость для общества. Говоря о политических символах в современном обществе, отметим, что они также признаются ценными из-за своей важности и уникальности. Именно благодаря этим качествам массы людей воспринимают и используют политические символы как ценные явления и важные технологии политической мобилизации. В этой связи необходимо изучить и проанализировать ценностный аспект политических символов и их использование в контексте национального пробуждения, самосознания и патриотизма.

Актуальность политических символов как политической технологии заключается в том, что она имеет для людей иерархический характер. Несомненно, это также зависит от ситуации, места, времени и политической системы правления. Политические символы являются, прежде всего, отражением исторических и политических традиций, при этом имеющий мобилизующий характер. Их значимость как ценность зависит от их эффективности.

Они должны восприниматься народом как ценность, поскольку создание национальной идентичности является одной из задач политических символов в системе политического управления. В то же время в отношении граждан к государству и его структурам формируется преданность, что приводит к слиянию гражданской идентичности с государственной идентичностью.

В Республике Таджикистан научные дискуссии о роли политических символов в формировании национального государства и процесса укрепления независимости Таджикистана имеют реальную основу, и по ним существуют различные аналитические подходы. Иногда посредством различных мнений, начиная со страниц прессы до парламентских дебатов и общественного мнения, где обсуждаются различные взгляды на политические символы.

Следует отметить, что исследование символов как политической технологии в период независимости имеет актуальное значение для раскрытия их роли и статуса в научных исследованиях и государственного управления. Данный фактор усиливает актуальность темы, включая её в круг научных исследований. Изучение данной темы в системе государственного управления является важным социально-политическим аспектом, направленным на укрепление национального государства, национальной идентичности и реализации государственной политики, что делает её одной из значимых научных и исследовательских проблем, требующих нового подхода в период независимости. Данная тема по праву считается важнейшим научно-исследовательским вопросом.

Степень разработанности темы. Понятно, что положение политических символов в обществе имеет особое значение и изучается учеными с древних времен. Но как технологию политической мобилизации они стали предметом научного исследования после совершения “цветных революций”. В рамках данной диссертации мы объединили использованную литературу и источники в несколько групп.

В первую группу мы включили работы западных и восточных мыслителей, которые рассматривали различные аспекты этого вопроса и имеют методологический характер. Работы мыслителей таких как Платон, Аристотель, Цицерон¹, Ибн Сина, А. Фараби, А. Беруни подтверждают, что символы имеют особое место как средство познания истины и способ мышления в формирование государственности. Платон противопоставляет систему символов египетского символического алфавита иероглифам и представляет единый и неделимый образ с интуицией (непосредственным восприятием истины - М.С.)².

По мнению Аристотеля, «когда один человек является правителем, а другие ему подчинены, попытка разграничить их проявляется в их внешнем виде, речи и личных знаках»³.

Важно также зависимость от эпохи. Так мыслители Древнего мира больше полагались на религиозные символы и считали основу возникновения символов связанными с религией и другими элементами природы. Например, четыре основных элемента, анализируемых в античной философии: вода, земля, огонь и ветер воплощены в символе креста. Или что знаки, эмблемы и другие символы древних Олимпийских игр, которые до сих пор находятся в греческом городе Олимпия, свидетельствуют о том, что символы являются неотъемлемой частью человеческой культуры. В частности, гирлянда (венец, венок) из венков оливкового дерева для участников Олимпийских игр как символ славы Древней Греции считается одним из древних символов греков. Из этого

¹ Аристотель. Сочинения [Текст] / Аристотель. В 4 т. Т.2. – М., 1978; Платон. Горгий [Текст] / Платон. Сочинения в трех томах. – М.: Мысль, 1971; Цицерон М.Т. Избранные сочинения [Текст] / М.Т. Цицерон. Пер. с лат. – М., 1975; Цицерон М.Т. Три трактата об ораторском искусстве [Текст] / М.Т. Цицерон. Пер. с лат. Под ред. М.Л. Гаспарова. – М.: Наука, 1972.

² См.: Философский энциклопедический словарь [Текст]. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – С.607.

³ См.: Аристотель. Политика [Текст] / Аристотель. Соч. Т.4. – М., 1984. – С.98.

следует, что философы античности уделяли пристальное внимание символам для мобилизации и управления государством.

Понятно, что дискуссии о власти и национальной государственности больше уходят корнями в процесс политологических дискуссий. По мнению многих исследователей политической науки, «политическая власть» на Востоке в качестве самостоятельного понятия меньше подвергалась оценке, и в этом контексте специальных научных работ о политических символах не существует. Эта теория в основном отражена в политических размышлениях Джорджа Сабина, «Путешествие мудрости по Европе» Мухаммадали Фуруга и «Владыках политической мысли» Джона Фостера.¹

Во вторую группу включены работы зарубежных ученых. Анализ и исследование символов в общественной жизни чаще встречаются в научных исследованиях таких ученых, как Н. Элиас, Т. Парсонс, В. Парето, М. Вебер². Большинство этих исследователей являются сторонниками идеи о том, что политические символы не только обладают логическим ресурсом, но и могут влиять на поведение, мировоззрение и отношения между членами общества. Среди них особое положение имеет исследование немецкого ученого Н. Элиаса «Теория символов». Применительно к данному вопросу он считает, что политические символы как общественно-политическое явление являются не только средством получения информации о символах, но и способом поведения и мировосприятия членов общества.

Оносительно политических символов Т. Парсонс считает, что речь идет о «символических посредниках» (деньгах, власти, влиянии и ценностях), что является структурным элементом парадигмы обмена. В своих трудах он уделял больше внимания политическим символам, что символика и ее статус заслуживают большего внимания.

Система практического размещения по Т. Парсонсу, «означает склонность одного или нескольких участников к ситуации с участием других участников. Таким образом, схема единиц действия и взаимодействия есть схема отношений. Парсонс делит мир объектов, включенных в «схему отношений», на социальные, физические и «культурные» объекты. Под культурными объектами он понимает «символические элементы культурных традиций, представлений или верований, выразительные символы или ценностные образцы при условии, что они комментируются индивидом как объекты ситуации, а не усваиваются как важные элементы его личностной структуры»³. Таким образом, общая система политических символов по мнению Т. Парсонса, совокупность социальной детерминации определяется в

¹ Набавӣ А. Фалсафаи кудрат [Матн] / А. Набавӣ. – Техрон, 1379. – С.13.; Мухаммад Рашод. Фалсафа аз огози таърих [Матн]. Чилди 3-4. Китоби дуум. – Душанбе: Ирфон, 2002. –С.122.

² См.: Norbert Elias. The Symbol Theory (Theory, Culture & Society). – Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd; First Edition, 1991. – 219 pp.; Talcott Parsons. "The theory of symbolism in relation to action." In Talcott Parsons, Robert F. Bales & Edward A. Shils, Working Papers in the Theory of Action. New York: The Free Press, 1953.; Vilfredo Pareto. Les systèmes socialistes. Paris: V. Giard & E. Brière, 1902. – 898 p; Norbert Elias. The Symbol Theory (Theory, Culture & Society). – Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd; First Edition, 1991. – 219 pp.; Вебер М. Политические работы (1895-1919) [Текст]. – М.: Праксис, 2003. – 424 с.

³ Parsons T. The Social System. – New York: The Free Press, 1951. –P.4.

социальной системе, системе личности и системе культуры. Определение социального действия также в конструкциях американского социолога символично.

В третью группу объединены работы российских ученых Л.Ф. Лосева, П. Тиллиха, Н.В. Грибкина, Радугина А.А., Степанова, В.В. Похлебкина, Н.А. Соболева, В.А. Парамонова, Д. А. Мисюрова, А.В. Бабайцева и Е. Я. Басина¹, которые играют эффективную аналитическую роль в методологическом исследовании этого вопроса.

Л.Ф. Лосев, анализируя основные характеристики символов, отмечает, что в символ в отличие от знака включаются идейный образ предмета, а также сам предмет: содержание перехода от одного предмета к другому предмету глубоко и всесторонне переносится на второй предмет, что их невозможно отделить друг от друга.²

В.В. Похлебкин в своей книге «Международные знаки и символы» утверждает, что «символы — это традиционные символы, основанные на простых древних начертаниях (точка, линия) или геометрических фигурах (треугольник, квадрат, круг и др.) также знаки, существовавшие с древности у разных народов для изображения света, планет, звезд и элементов (земли, воды, огня, воздуха, ветра, грома, молнии) или использовались для определения жизни самого человека и смерти»³.

П.Тиллах также, обращая внимание на этот вопрос, пишет, что символ, в отличие от знака, участвует в той истине, которую он показывает⁴. Символ - это скрытое слово; Это жест, знак.

Другие исследователи определили политические символы как средство «выражения» и «идеализации» политической жизни. Например, Радугин А.А. рассматривал политические символы как «...набор символов, отражающих или идеализирующих мир политики в символической и процессуальной форме»⁵.

Стоит отметить, что при определении политических знаков и символов в сфере политики большинство исследователей рассматривают символы как идеальные понятия власти. Политические знаки они объясняют очень просто, как существующие символы и используемые в политической жизни как систему политического управления.

В четвертую группу включены исследования таджикских ученых Мухаммада А.Н., Зокирова Г.Н., Шарипова С.И., Хидирзода М.У., Нуриддинова Р.Ш., Мухаббатова А., Каримовой Г., Камолов Х.Ш., Расулиёна

¹ Соболева, Н.А. Очерки истории российской символики: От том до символов государственного суверенитета [Текст] / Н.А. Соболева – М.: Знак, 2006.; Лосев, Л.Б. Проблема символа и реалистическое искусство [Текст] / Л.Б. Лосев – М., 1995.; Тиллих, П. Избранное. Теология культуры [Текст] / П. Тиллих. – М., 1995.; Грибкина, Н.В. Степанова А.С. Политический символ как средства политического воздействия [Электронный ресурс]. – URL: www.politmedia.ru; Караманчев, В. Пролетарская символика [Текст] / В. Караманчев. – М., 1987.; Похлебкин, В.В. Международная символика и эмблематика [Текст] / В.В. Похлебкин. – М., 1989.; Парамонова, В.А. Политический символ как средство легитимации социального пространства [Текст]: дис. ... канд. социол. наук: 22.00.04 / В.А. Парамонова - Волгоград, 2002. С.74.

² См.: Лосев, Л.Б. Проблема символа и реалистическое искусство [Текст] / Л.Б. Лосев. – М., 1995. – С.121.

³ Похлебкин, В.В. Международная символика и эмблематика [Текст] / В.В. Похлебкин. – М., 1989. –С.75.

⁴ Тиллих, П. Избранное. Теология культуры [Текст] / П. Тиллих. – М., 1995. –С.160-165.

⁵ Политология. Учебное пособие для вузов [Текст] / Сост. и отв. ред. А. А. Радугин. – М., 1996.

К. и других¹, которые проанализировали и исследовали различные аспекты данного вопроса, носящие просветительский и информационный характер, и рассматривающие историю возникновения символов, их статус в общественно-политической жизни, государственных символах, знаках и других атрибутах.

Например, Мухаммад А.Н. утверждает, что каждый символ представляет разные темы и каждая тема также объясняет разные символы. Сочетание символов определяет не только информацию о природной среде, но и об идее, идеальных, этнополитических, правовых и т.п. правилах. Каждый символ имеет специфическую особенность внутренней информации для разработчиков и исследователей. Наряду со своим внутренним смыслом символы и знаки показывают внешние культурные части, содержание которых составляет основу культуры любого народа. Знаки и символы имеют реальный и условный характер. Реальные знаки имеют характеристики вещей, одежды и т.д., а условные знаки имеют специальные и неспецифические признаки. Знаки и символы гравировались на камне, вырезались на дереве, вышивались на ткани с древних времен².

Г.Н. Зокиров отмечает, что символы представляют собой все особенности политической системы общества, исторический путь его развития, общественную реальность и будущее развитие любого государства. Государственные символы имеют особый статус в военных и силовых органах. Такие действия являются эффективным средством в воспитании чувства патриотизма и гражданской гордости. Одной из характеристик политических символов является то, что их основное содержание невозможно понять до конца с одного раза. Людям нужно потратить много времени, чтобы понять секреты политических символов. Подход к политическим символам требует особой культуры и активного подхода к символической реальности страны³.

М. У. Хидирзода пишет, что государственный символ - это особый знак, воплощающий исторический, культурный, политический и национальный характер, выражающий определенное идейное содержание идентичности или независимости. В связи с этим следует отметить, что каждый символ заключает в себе определенный смысл и является визуальным средством выражения определенного содержания и значения. Характерной чертой государственных символов является то, что они утверждаются Конституцией или законами. В этом направлении национальный флаг имеет свой особый статус, а как национальный символ может включать в себя и отдельные элементы герба⁴.

¹ См.: Мухаммад, А.Н. Донишномаи мухтасари сиёсӣ [Матн] / А.Н. Мухаммад. – Душанбе, 2016; Зокиров, Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. Ҷ.3. – Душанбе, 2015; Ятимов, С. О политической идеологии [Матн] / С. Ятимов. – Душанбе, 2014; Каримова, Г. Цветовая символика в культуре Древнего Саразма [Текст] / Г. Каримова // Ахбори осорхонаи миллии Тоҷикистон. – 2017. – № 2.; Камолов Х.Ш. Дирафши Ковиёнӣ - нахустин рамзи давлатдорӣи тоҷикон [Матн] / К. Ҳамза // Фарҳанг. – 2017. – № 44 (1242); Расулиён, Қ. Тоҷикистон. – Душанбе, 2009. – С.17-38.

² Мухаммад, А.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн] / А.Н. Мухаммад, М.У. Хидирзода, Х.Қ. Сафарализода. – Душанбе: Паёми ошно, 2018. – С.323.

³ См.: Зокиров, Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. Ҷ.3. – Душанбе, 2015. – С.13.

⁴ См.: Хидирзода, М.У. Истиқлолият ва стратегияҳои муваффақ [Матн] / М.У. Хидирзода. – Душанбе, 2017. – С. 46-50.

Другие исследователи также, принимая во внимание изучение и исследование историко-политических особенностей формирования политических символов, показывают, что этот вопрос имеет особую роль и статус в развитии общества. Анализ научных работ отечественных исследователей показывает, что разные типы политических символов, хотя и очень просты в сравнении, но ставят под контроль целые социальные системы. Однако рассмотрение политических символов как политической технологии в системе управления ими не рассматривалось.

Также на тему «Политические символы как часть политической культуры» М.А. Асомаддиновым написана кандидатская диссертация, которая носит больше историко-культурологический характер. Автор анализирует и изучает очень интересный материал по определению сущности, содержания и места политических символов в политической культуре, их статуса и роли в общественно-политической жизни Таджикистана. Однако это исследование большей частью осуществляется в рамках различных социальных наук, и «объяснение порядка реализации политических символов» в нем не рассматривается. В то же время автор, несмотря на имеющиеся научные исследования, признает недостаточность исследований политических символов и подчеркивает, что «вышеупомянутая диссертация (имеется в виду научная работа М.А. Асомаддинова) ставит перед собой задачу восполнить в некоторой степени этот пробел»¹. При написании диссертации также использован определенный перечень источников, который имеет междисциплинарный характер, а проблема политической мобилизации автором не рассматривается.

В диссертации также рассматриваются труды Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан Эмомали Рахмона, имеющие научно-методическую ценность². В ней также представлены нормативные правовые акты. В том числе Положение «О Государственном Флаге Республики Таджикистан (Постановление Верховного Совета Республики Таджикистан) от 11 декабря 1999 года № 892; Закон Республики Таджикистан «О символике Президента Республики Таджикистан» (Ведомости Верховного Совета Республики Таджикистан, 2006 г., №7; Политические энциклопедии, энциклопедии и различные научные издания, монографии, книги; Интернет-материалы и т.д.

Следует отметить, что политические символы, выработанные на разных исторических этапах, имеют разные характеристики, а их научное описание носит общий и специфический характер. Однако в политических науках Таджикистана до сих пор нет специальных фундаментальных исследований, посвященных изучению политических символов как политической технологии

¹ См.: Асомаддинов, М.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамаҷун ҷузъи фарҳанги сиёсӣ [Матн]: Автореф. дис. ... ном. илм. сиёсӣ. - Душанбе, 2019. – С.8.

² См.: Рахмонов, Э.Ш. Таджикистан: десять лет независимости, национального единства и созидания [Текст] / Э.Ш. Рахмонов. В 4-х томах. – Душанбе: Ирфон, 2002; Рахмонов, Э.Ш. Таджикистан на пороге будущего [Текст] / Э.Ш. Рахмонов. – М.: ИТАР-ТАСС, 1997; Рахмонов, Э.Ш. Наша цель - единство, согласие, созидание! [Текст] / Э.Ш. Рахмонов. – Душанбе: Ирфон, 2000; Эмомалӣ Раҳмон. Уфуқҳои истиқлол [Матн] / Раҳмонов Эмомалӣ. Душанбе: «Ганҷ-нашриёт», 2018.

в системе управления.

Поэтому, принимая во внимание важность актуальность темы диссертационного исследования рассмотрен аспект восполнения научного пробела в изучении и анализе вопроса политических символов как технологии политической мобилизации в процессе укрепления независимости Таджикистана.

Связь исследования с программами (проектами) и научными темами.

Данное диссертационное исследование выполнено в соответствии с научно-исследовательским проектом Отдела политологии Института философии, политологии и права им. А. Баховаддинова Национальной академии наук Таджикистана на 2018-2023 годы на тему «Вопросы национальной безопасности и определение новых угроз политической стабильности Республики Таджикистан».

ОБЩЕЕ ОПИСАНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель диссертационного исследования – определение политических символов как технологии политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан.

С учетом цели исследования в данной диссертации поставлено решение следующих задач:

- анализ и исследование теоретико-методологических основ символов как технологии политической мобилизации в становлении государственности и механизма их влияния на власть;
- исследование историко-политических особенностей формирования политических символов в процессе национальной государственности и укрепления независимости;
- рассмотрение и определение места политических символов в разработке технологии политической мобилизации власти и их задач;
- изучение и исследование политической независимости Республики Таджикистан и значения принятия политических символов как процедуры политического управления в укреплении национальной государственности;
- рассмотрение процесса развития, трансформации и взаимосвязи государственных символов в системе политического управления и критериев его эффективности;
- исследование и уточнение политических символов и их статуса в системе общественных отношений как механизм политического объединения и мобилизации;
- обоснование значения политических символов как технологии формирования политической цели государственной политики в формировании патриотизма и национальной идентичности;
- исследование и определение необходимости политических символов в политической коммуникации масс: основные направления и особенности управления;

- анализ и обоснование политических символов как технологии политического управления и фактора, влияющего на изменения политической власти;

- определение статуса политической идеологии в развитии пропаганды как технологии политического управления.

Объектом диссертационного исследования являются политические символы как технология политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан.

Предметом исследования определено отражение особенностей политических символов и их значение в процессе становления национальной государственности.

Гипотеза исследования. Политические символы как важный вопрос политической науки играет важную роль в укреплении национальной государственности и может иметь прочную и неразрывную связь при анализе вопросов формирования патриотизма, национальной идентичности, а также защиты жизненно важных интересов государства. С этой точки зрения, сегодня возникает новая потребность в их научном осмыслении и последующем анализе в процессе государственного управления. Именно поэтому в основу гипотезы исследования легла позиция политических символов как технологии политической мобилизации в условиях Республики Таджикистан. Как политическая технология политические символы влияют на общественное мышление и выполняют различные социальные и политические задачи. Предполагается, если исследование и изучение политических символов и их результатов в процессе трансформации нового общества имеет фундаментальное значение, то рассмотрение их сущности в научных теориях может заложить прочную основу.

Этапы, место и периоды исследования. Диссертационное исследование проводилось в 2018-2023 гг. в отделе “Политология” Института философии, политологии и права им. А.Баховиддинова Национальной Академии наук Таджикистана. Этапы исследования охватывали различные годы, в процессе которых были изучены исследования, начиная с истории появления символов до приобретения независимости в связи с их социально-политической ролью, определялись их функции, а также рассматривалась технология политической мобилизации.

Теоретические основы исследования составляют роль политических символов как технологии политической мобилизации и их влияние на общественное сознание, и укрепление национальной государственности. Научное исследование представляет собой научно-теоретическую основу для рассмотрения политических символов в условиях изменения общества и перемен современности.

В рамках диссертационного исследования были изучены научные исследования мыслителей различных эпох, таких как Н. Эллиас, Т. Парсонс, В. Парето, М. Вебер, ученых Российской Федерации - Лосева Л.Ф., Тиллих П., Грибкина Н.В., Радугина А., Степанова А.С., Похлебкина

В.В., Соболева Н.А., Парамонова В.А., Мисюрова Д. А., Бабайцева А.В., в которых рассматривались наследие теоретических основ политических символов.

В диссертации в аспекте исследуемой проблемы были изучены работы таджикских ученых Мухаммад А.Н., Зокирова Г.Н., Хидирзода М.У., Каримовой Г., Камолов Х.Ш., Расулиён К., которые рассматривали данный вопрос в условиях независимого Таджикистана, и было показано, что изучение данного вопроса имеет особое значение для объединения и идентификации народа. Учитывая все это, автор опирается на заключения и суждения политических теоретиков, российских и зарубежных исследователей. Также в диссертации рассмотрены исследования ученых в виде монографий, научных статей, электронных сайтов Интернет. Результаты исследования можно использовать в стратегии развития государственной устойчивости и в направлении воспитания патриотизма и единства народа как технологии объединения и управления.

Методологические основы исследования. В ходе изучения процессов, связанных с политическими символами, мы в большей степени опирались на историко-политические принципы развития общественных отношений и использовали системный, историко-политический и сравнительный методы.

Методологические основы решения поставленных задач требуют использования методов структурно-функционального анализа и синтеза, которые широко использованы в исследовании.

Проблема политических символов в том, что они носят междисциплинарный характер как объект изучения и исследования, а фундаментальные исследования в этой области пока очень недостаточны. Поэтому автор, опираясь на опыт Республики Таджикистан в оценке роли политических символов как политической технологии в процессе государственного управления и укрепления независимости, исследовал и подверг рассмотрению различную научную литературу.

В процессе исследования темы было уделено особое внимание проблеме определения понятий, которые по смыслу и сущности соответствуют политическим символам, так как политические символы имеют как положительные и отрицательные стороны. В этой связи методологическую основу исследования составляет синтез различных научных отношений, которые имеют особое значение в определении политических символов как политической технологии.

Эмпирическая база диссертационного исследования включает различные документы и правовые акты: 1) Конституция Республики Таджикистан от 6 ноября 1994 года, Законодательные постановления Республики Таджикистан, указы Президента Республики Таджикистан, Положение «О Государственном Флаге Республики Таджикистан (Постановление Верховного Совета Республики Таджикистан) от 11 декабря 1999 года № 892, Закон Республики Таджикистан "О Символах Президента Республики Таджикистан (Ведомости Верховного Совета Республики Таджикистан, 2006 г.), №7); 2) Нормативно-правовые решения органов исполнительной власти Республики Таджикистан;

3) Выступления основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона и других политических деятелей по вопросу о политических символах; 4) Послания Президента страны Маджлиси Оли Республики Таджикистан; 5) Политические энциклопедии, энциклопедии и различные научные словари, монографии, книги и статьи на таджикском, русском, персидском, английском языках; 6) Интернет-материалы и электронные библиотеки. Также научно обоснованные факты, достоверные историко-политологические источники и официальная информация о политических символах в процессе укрепления независимости Республики Таджикистан и т.д.

Научная новизна исследования заключается в том, что данная тема впервые комплексно исследована в отечественной политической науке. В этом контексте научную новизну диссертации можно охарактеризовать следующим образом:

- проанализировано и обосновано, что политические символы как технологии политической мобилизации в формировании государственности и механизм их влияния на власть оказывают глубокое воздействие, а их изучение требует анализа глубоких теоретико-методологических аспектов;

- определено и доказано, что политические символы имеют определенные исторические, политические и социальные характеристики и в процессе национальной государственности и укрепления независимости прошли различные стадии развития в зависимости от изменений в обществе;

- определено, что политические символы в развитии технологии политической мобилизации власти, благодаря своей скрытности, представляют собой содержание, цель, назначение и определенные задачи политических сил и имеют ярко выраженный целевой аспект;

- обосновано, что государственные символы как порядок политического управления представляют политическую независимость Республики Таджикистан и выполняют функцию представления государства на международной арене;

- доказано, что развитие, трансформация и взаимосвязь государственных символов как технологии политической мобилизации являются фундаментальным средством укрепления национальной государственности;

- определено и обосновано, что политические символы являются важным средством обеспечения социальной интеграции в системе общественных отношений и выполняют задачу объединения и мобилизации;

- доказано, что значение политических символов как технологии формирования политической цели государственной политики в развитии патриотизма и духа идентичности, обеспечивают интеграцию и объединение, что важно в условиях независимости;

- проанализировано и обосновано, что необходимость политических символов в политической коммуникации масс и специальностей управления является одним из массовых средств, посредством которых реализуются различные формы политической активности;

- проанализировано и определено, что политические символы рассматриваются как технология политического управления и фактор, влияющий на изменения политической власти (в том числе цветные революции), и через них отражаются цели и задачи политических группировок, а также силу их политической мобилизации;

- было изучено и выявлено, что фактор идеологии в формировании политической пропаганды политических символов как технологии политической мобилизации имеет важное место, при этом оказывает непосредственное влияние на политическую мобильность народа и государственное управление.

Основные положения, выносимые на защиту:

1. Историко-политические процессы общества свидетельствуют, что в зависимости от развития государства и государственного управления сформировались различные формы символов, как технологии политической мобилизации и консолидации. Вследствие чего, мифологические и традиционные особенности формирования основополагающих представлений человека о его окружении требуют объективного анализа и изучения. Соответственно, следует подчеркнуть, что неотъемлемой частью самосознания каждого народа, нации, государства являются политические символы, а также процессы социально-политических трансформаций и системы их политического управления.

2. Механизмы влияния символов в реализации власти имеют прямую связь с вопросом соотношения рационального и иррационального в поведении масс. Политические символы как система политического управления не может быть без прямого влияния, как на членов общества, так и состояние политической системы с ее ценностями. Следовательно, каждая политическая система заинтересована не только в создании и представлении символов, но и внедрении их образов в сознание и мышление людей, что укрепляет процесс их политической социализации. На наш взгляд, политические символы как технология политической мобилизации являются атрибутами, связанными с объектами и предметами, которые выполняют коммуникативную функцию между индивидом и социумом.

3. Историческое и политическое формирование символов, их сущность и содержание как системы политического управления основаны на развитии современной технологии власти в рамках традиционной политической системы страны и особенностей практики власти. В этом процессе политические символы (знаки и эмблемы) служат инструментами объединения и мобилизации людей. Следует отметить, что человек обретает силу и мотивацию в системе политического управления посредством именно этих неодушевленных объектах, которые представлены как технология политической мобилизации.

4. Политическая независимость является величайшим вековым достижением для таджикского народа, и на основе ее развития

политические символы, как определяющий фактор, отражают национальную идентичность, по праву занимая свой почетный статус. Независимость нашего государства способствовала достижениям в социально-экономических сферах, что также вызывает национальную гордость. В частности, утверждение политических символов на XVI сессии Верховного Совета Таджикистана (16 ноября 1992 года) стало важным вопросом государственной политики. Политические символы имеют актуальное значение в контексте повышения международного имиджа нашего государства и мобилизации общественных сил для достижения намеченных целей.

5. Развитие, трансформация и взаимосвязь политических символов, как правило, обладают своими особенностями. Особенно актуальна роль символов в политической мобилизации, консолидации масс и формировании национальной идентичности. Именно посредством политических символов усиливается чувство самосознания народа, ускоряется процесс созидания и развития. Политические символы имеют важное значение в определении политической реальности, интерпретации роли политики и защите национальных интересов. В Республике Таджикистан, после достижения политической независимости, государство и правительство уделяют пристальное внимание вопросам символов как технологии консолидации и политического управления, что отражает независимость страны.

6. Политические символы имеют реальную значимость для объединения граждан страны, и посредством них происходит выражение этнической и политической общности. Важной особенностью политических символов в национальных государствах является их объединяющая идея. Они развивают современную форму коллективной идентичности в процессе развития современной государственности. Политические символы являются элементами политической мобилизации, которые способствуют формированию патриотизма и укрепления национального самосознания граждан.

7. Влияние политических символов как технологии формирования политической цели имеет большое значение в развитии самосознания и национальной идентичности в условиях независимости Республики Таджикистан. Оно является выразителем существования независимости, идентичности и символа национального самосознания. Изучение данного вопроса в жизни нашей страны показывает, что после приобретения политической независимости политические символы в целом воплотили в себя современные трансформации. Анализ, исследование и сопоставление политических символов их формы и содержания с другими политическими символами советской эпохи имеют большое значение для воспитания подрастающего поколения.

8. Современное состояние современного мира показывает, что необходимо уделять особое внимание политической коммуникации масс и особенностям государственного управления. Следует подчеркнуть, что

изучение и анализ политических символов как технологии государственного управления в процессе государственной независимости является важнейшим из приоритетным направлением. Также, исследования политических символов и способа их использования считается одним из актуальных научных вопросов, который всегда должен быть предметом внимания государственных деятелей, ученых и идеологов.

9. Анализы показывают, что феномен «цветные революции» скорее всего имеют особые символы и знаки, которые сегодня политтехнологи используют различные способы для реализации своих целей. Известно, что такие революции в зависимости от уровня жизни, образа жизни и менталитета каждой нации и народа, не только разрушают мирную жизнь, но и ведут многие государства и народы к хаосу. Роль политических символов как фактора, влияющего на «цветные революции», весьма значительна, и реализуется исходя из особенностей стран. В частности использование отдельных белых, алых, красных, зеленых, желтых и др. цветов в знаках, в вещах, в различных предметах являются результатом практической реализации политической технологии в мобилизации и политического объединения.

10. Политическая идеология являясь основой политики и позиции роли акторов в системе политической власти, которая во многих обществах охватывает ограниченный круг людей. Следует отметить, что роль политического символа может выполнять сам политический лидер который имеет свою позицию в реализации технологии государственного управления. Даже имя политического лидера может стать символом, тем самым устраняя различные противоречия, существующие внутри политических движений. Сегодня мы обязаны приложить усилия для создания возможности достижения высот все стороны общественной жизни. Принимая все это во внимание, следует проанализировать и пересмотреть позицию политического лидера в пропаганде политических символов как технологии политической мобилизации для защиты национальных интересов и повышения чувства ответственности граждан.

Теоретическая и практическая значимость исследования заключается в том, что в диссертации сделан вывод о статусе политических символов как технологии политической мобилизации в процессе государственного управления и укрепления независимости Республики Таджикистан.

Значимость данной диссертации определяется, прежде всего, проблемой политических символов в процессе государственного управления и политической мобилизации народных масс для воспитания патриотизма и формирования идентичности.

Теоретическое и практическое исследование данной темы показывает, что подход и комплексное использование различных научных методов, связанных с исследованием символов как технологии политической мобилизации и механизма их воздействия на власть, позволяют активизировать научно-исследовательскую деятельность в этом направлении. При этом в зависимости от процессов независимости и государственного управления

задачи, методы воздействия и связь символов с властью приобретают теоретическое и практическое значение, определяют и обосновывают суть исследования.

Основные предложения и выводы диссертации могут быть использованы в процессе преподавания спецкурсов по политическим символам как технологии политической мобилизации и государственного управления, в политологии, политической истории, политической социологии, деятельности государственных учреждений и других институтов, а также при написании научных трудов и статей по политологии.

Степень достоверности результатов диссертационного исследования подтверждается достаточностью объема исследования, объема публикаций, авторской дискуссии с исследователями в области общественных наук при анализе политических символов как технологии политической мобилизации и государственного управления. Научные выводы и рекомендации автора, связанные с анализом и исследованием политических символов и их непосредственных особенностей в условиях изменяющегося общества, подтверждают уровень достоверности результатов исследования.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Тема исследования «Политические символы как технология политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан» соответствует паспорту специальностей 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии, ВАК при Президенте Республики Таджикистан.

Личный вклад соискателя ученой степени. Настоящее диссертационное исследование является научно-исследовательской работой, которую автор исследовал и выполнил самостоятельно. В свою очередь, автор рассматривает политические символы как технологию политической мобилизации и объединения и смог четко и ясно показать их место в формировании государственного управления. В исследовании с учетом результатов выводов, основные положения, предложенные на защиту, являются определением сущности политических символов как технологии политической мобилизации в процессе государственного управления в формировании национального государства и процесса укрепления независимости Республики Таджикистан, что является прямым научным достижением автора диссертации. В то же время, опубликованные научно-исследовательские работы и доклады автора на республиканских научно-практических конференциях подтверждают его компетентность в подготовке диссертационной работы. Весь период выполнения плана аналитических и исследовательских работ был реализован при непосредственном участии автора.

Апробация и внедрение результатов диссертации. Основное содержание и основные результаты диссертации отражены в 2-х монографиях, 30 опубликованных научных статьях, а также выступлениях на 10 научно-теоретических конференциях, в том числе: на научной конференции, посвященной празднованию Дня Государственного Флага Республики

Таджикистан в Академии МВД Республики Таджикистан; на Круглом столе на тему «Флаг – объединяющий символ нации», 23.11.2021 в рамках научного общества курсантов «Любителей общественных наук»; на научно-теоретической конференции на тему «Государственная независимость – главная основа самопознания и национального самосознания», посвященной 30-летию независимости Республики Таджикистан (19 марта 2022 года), на научно-литературном кружке на тему «Навруз и современные традиции», посвященном празднованию международного праздника Навруза на тему «Символы Навруза».

Также на Республиканских научно-практических конференциях: «Вопросы и пути и средства укрепления и совершенствования независимости Таджикистана» (Душанбе, ДМТ, 12 мая 2021 года); «XVI сессия Верховного Совета Республики Таджикистан: щит мира и стабильности страны» // «Заседание XVI Верховного Совета Республики Таджикистан «Президент Республики Таджикистан: начало мира и стабильности» (Посвящается 25-летию), Душанбе 2017 г.; «Президент Республики Таджикистан и его стратегические достижения»; «Верность Президенту – Верность Родине» (Душанбе, 2021 г.); Республиканская научно-практическая конференция, посвященная Дню Президента, (16 ноября 2021 г.) (г.Душанбе, 2022 г.); «Политическая независимость: проблемы, противоречия и их решения»; «Таджикистан и ЕС: перспективы политического диалога»; «Состояние и перспективы отношений Центральной Азии и стран Европы» (Душанбе, 30 мая 2015 г.); «Эмомали Рахмон, один из основателей Шанхайской организации сотрудничества», которая прошла в Институте изучения государств Азии и Европы АМИТ 29.06.21; на Международной конференции на тему «Состояние развития стратегического партнерства и альянса между Таджикистаном и Россией», (Душанбе, 15 июня 2022 г.) ; на академическом круглом столе на тему «Профилактика преступных деяний террористического и экстремистского характера среди несовершеннолетних и молодежи», Академия МВД Республики Таджикистан (12.10.2022); академический круглый стол на тему «Угроза экстремистских группировок культурной идентичности», Академия МВД Республики Таджикистан (26 ноября 2022 г.).

Диссертация выполнена на кафедре политологии Института философии, политологии и права имени А.Баховадинова Национальной академии наук Таджикистана, обсуждена в оделе политологии, и рекомендован к защите (от 10 декабря 2024 г., Протокол № 22). Основные результаты научной работы обсуждались в докладах автора на республиканских и международных конференциях в Национальной академии наук Таджикистана, Академии МВД Республики Таджикистан, Центре стратегических исследований при Президенте Республики Таджикистан. Основное содержание и основные результаты диссертации отражены в монографиях, опубликованных научных статьях, а также выступлениях на научно-теоретических конференциях.

Публикации по теме диссертации. Результаты диссертационного исследования опубликованы в 2-х монографиях и 18 научных статьях в

рецензируемых журналах Высшей аттестационной комиссии при Президенте Республики Таджикистан. Также опубликована одна книга и 8 статей по проблеме исследования в других изданиях.

Структура и объем диссертации состоит из оглавления, введения, 4 глав, 10 параграфов, заключения и списка использованной литературы, объем диссертации составляет 330 страниц компьютерного текста.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Во введении обосновывается актуальность темы диссертации, рассматривается степень научной изученности темы места политических символов в становлении государственности и процессе укрепления независимости Республики Таджикистан. Также определены цель и задачи, объект и предмет исследования, показаны теоретико-методологические основы исследования, его научная новизна, положения, выносимые на защиту, обоснованы теоретическая и практическая значимость, степень достоверности результатов диссертационного исследования, апробация результатов работы и структура диссертации.

Первая глава диссертации — «Теоретические и методологические проблемы исследования политических символов и их особенности» состоит из трех параграфов.

В первом подразделе данной главы - «Теоретические и методологические основы символов как технологии политической мобилизации в формировании государственности и их влияние на власть» - автор анализирует символы как технологию политической мобилизации с точки зрения системного анализа и отмечает, что политические символы обладают особенностями, на которые современные исследования уделяют не столь пристальное внимание. Даже среди граждан лишь небольшое число людей опирается на теоретические концепции символов. Однако большинство людей автоматически обращает внимание на необходимость тех национальных символов, которые олицетворяют статус и положение государства на международной арене. Кроме того, в политических науках также используются иные методы, которые востребованы в процессе использования символов как технологии политической мобилизации в частности :

1.Метод анализа конкретных политических ситуаций. Политическая ситуация рассматривается как инструмент отчетности и раскрытия общих вопросов политической науки. Данный метод исследует политические процессы путём объектных выражений. Например, технологию политической мобилизации можно изучать в контексте взаимодействия политического лидера и масс, а также посредством учета особенностей политического сознания народа.

2.Анализ политической коммуникации с массами. В исследовании политических символов и политических отношений как технологии политического управления и государственного управления активно используется метод анализа политической коммуникации. Изучение

деталей и использование этих символов в практическом анализе событий и процессов играют важную роль. Указанные методы и анализы имеют общий характер и используются для консолидации и мобилизации масс.

По мнению автора, политические символы как технология политической мобилизации и объект исследования — это вопрос преобладания ценностей и принципов, на основе которых формируется политическое пространство. Это пространство заставляет местных жителей и других народов уважать систему формирования геополитической силы. Следует подчеркнуть, что научные характеристики исследования политических символов зависят от соблюдения методов и комплексов методологии, охватывающих все направления исследования.

Научные анализы показывают, что политические символы подразделяются на различные виды: художественные, мифологические, теологические, социальные, идеологические и политические. Классификация политических символов в исследованиях политических наук выглядит следующим образом: идеологические, ритуальные, объектные, личные и звуковые (национальные гимны).

К идеологическим символам относятся все то, что определяет идеологию политических субъектов. В том числе политические программы, обращения, лозунги, риторика политических лидеров и т.д. Идеологические символы выполняют задачи определения, сокращения пространства для политического действия и в целом отражения политических аспектов.

К практическим политическим символам (ритуалам) относятся митинги, собрания, конференции, партийные съезды, инаугурации президентов¹. Такие символы всегда несут функции мобилизации и социализации. Стоит отметить, что политические символы при исполнении традиций и обрядов и других общественно-политических мероприятий активизируют общее психическое состояние народа в укреплении государственной власти.

К практическим символам относятся флаг, политические символы, статуи, архитектурные сооружения и т.д. К музыкальным символам относятся гимн, народные песни, имеющие положительный или отрицательный эффект, строевые марши и др. К личным символам относятся, прежде всего, имя человека, название партии или организации и учреждения, способные вызвать сильный эмоциональный отклик для организации или объединения.

Таким образом, теоретико-методологические основания символов как социально-политического проявления и механизм их влияния на власть считаются одним из важных исследовательских вопросов, которые еще не исследовались на таком уровне в отечественных политических науках.

Автор приходит к выводу, что политические символы имеют особое значение при политическом управлении. Их значение для национального самосознания велико и влияет на свободу политических взглядов.

¹ Грибкина Н.В., Степанова А.С. Политический символ как средства политического воздействия [Электронный ресурс]. – URL: www.politmedia.ru (Дата обращения: 20.08.2019 г.)

Поэтому любое использование технологий политической мобилизации приводит к смене политических символов, и они используются как механизм воздействия на власть. При этом каждое государство уделяет особое внимание форме и содержанию политических символов, признает и уважает их как национальные святыни.

Относительно существования и деятельности политических символов как технологии политической мобилизации можно сделать следующие выводы:

- в важных областях государственного управления политические символы являются центральным выражением политической идеи, которые кажутся очень простыми по форме;
- политические символы как технология политической мобилизации имеет двойное значение: во-первых, для информационного общества, во-вторых, для тех, кто осуществляет политическую власть. Это способы выражения идей;
- по функции политические символы несут в себе признак поддержки или утраты основной идеи в обществе;
- политические символы являются показателем популярности пропагандистских идей.

Необходимо отметить, что современное состояние современного мира требует от нас особого внимания в исследовании политических символов как технологии политической мобилизации и различных изменений в обществе. Это мнение является не только мнением автора, который направлен на анализ и исследования политических символов но их роли в процессе укрепления политической независимости. Скорее, это обоснованное и аргументированное социально-политическое действие, которое основано на анализе общей ситуации, важности и влияния политических символов в данном исследовании.

Все эти проявления являются спутниками человека и общества всегда звуча в виртуальном мире как угроза, среди них виртуальный мир символов и их использование в качестве политических технологий занимает особое место. В данном процессе политические символы используются не только для создания идентичности и благочестия, но и для мобилизации масс людей на то или иное политическое событие.

Во втором подразделе первой главы «Политические особенности формирования политических символов в процессе национальной государственности и укрепления независимости» анализированы и изучены историко-политические особенности формирования политических символов.

Автор отмечает, что политические символы в национальном государстве являются знаками и образом, посредством которых символизируется политическая сущность. Они являются одним из старейших средств познания событий и коммуникаций, которые имеют особое назначение в формировании национальной государственности. В целом политические символы, это единство бытия и небытия, организованного и неорганизованного, сознательного и бессознательного. Действительно, история и судьба таджикского народа в прошлом является не только гордостью и уважением, но

и великим богатством, которое является стабильной опорой основой развития национальной государственности.

Как известно, большинство стран и народов мира с уважением относятся к флагу, песням и национальным символам как наиболее ценным. Так как эти символы олицетворяют особенности политической системы общества, исторический путь ее развития, социальную реальность и будущее развитие государства. Государственные символы имеют особый статус в военных и силовых органах. Такие действия являются эффективным средством воспитания чувства патриотизма и гражданской гордости. Одним из особенностей политических символов является то, что невозможно до конца понять их основное содержание. Людям нужно потратить много времени, для того чтобы понять тайны политических символов. Подход к политическим символам требует особой культуры и активного отношения к символической реальности страны¹.

Одной из отличительных особенностей современных государств является наличие национально-государственных символов: герб, флаг, государственный гимн, которые используются как технология политической мобилизации.

Проведение XVI сессии Верховного Совета Республики Таджикистан 16 ноября 1992 года во Дворце Арбоб в древнем городе Худжанд предоставило возможность и заложило прочный фундамент реальной независимости Таджикистана, освободив таджикский народ от хаоса и разобщенности. На данной сессии были определены государственные символы и восстановлены структуры конституционного строя государства. Также в ходе этой сессии обсуждались многие другие актуальные вопросы. Однако огромное значение этой исторической сессии заключается в том, что в стране было восстановлено конституционное правительство и во главе государства был избран достойный человек. XVI сессия создала благоприятную почву для национального самосознания, а также важных политических, социальных и культурных перемен.

Стоит отметить, что политические знаки и символы вырезаются на камне, на дереве, а также вышиваются или раскрашиваются разными цветами на ткани. Однако в политическом пространстве важно, как рассматривается каждый из них, какую технологию политической мобилизации они содержат, какие характеристики и смысл политического управления они могут выражать.

Французский исследователь Жюльен Н. определяет эту категорию следующим образом: «Символ есть абстрактная реальность, отраженная в конкретном знаке и способная выражать понятия, идеи, явления и сложные мистические состояния»². Следует отметить, что этимология термина «символ» происходит от греческого языка *Symbilin*, что означает «соединять», «толкать», «бросать», «сопоставлять», позднее греки определили его в значении символ вещи, что для известных групп важны тайные условия»³.

¹ См.: Зокиров Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. Ҷ.3. – Душанбе, 2015. – С.13.

² Жюльен Надя. Словарь символов [Текст]. – Челябинск, 1999. – С.5.

³ См.: Энциклопедический словарь. Изд. Р.А. Брокауз, И.Л. Ефрон. Т.ХХIХА. – СПб., 1900. – С.970.

Следует подчеркнуть, что практическое значение символов как технологии политической мобилизации проявляется по-новому, что такая ситуация превращает воспринимаемое действие в идеологию и политические привычки. Например, в некоторых случаях политические символы могут раскрыть членам группы содержание секретных символов. В политике большинство символов служат проявлением государственного управления, объектом, условно репрезентирующим политическое событие. Среди самых известных и распространенных политических символов на первом месте стоит государственный флаг. Это символ Родины, государства, полной свободы и политической конфиденциальности. Даже в обществе, где символы имеют большое значение, люди стремятся сохранить флаг как символ патриотизма.

Стоит отметить, что мифологические политические символы – это те символы, которые заменяют объективное содержание политических процессов собственным субъективным восприятием – необоснованным или заведомо фальсифицированным. Например, легенда о великой личности, рациональная политика управления переменами. Религиозными символами в политике являются крест, свастика, звезда, полумесяц и тому подобное.

Политические особенности формирования политических символов в процессе национальной государственности и укрепления независимости показывают, что этот вопрос занимает особую роль и место в развитии общества.

Различные виды политических символов по сравнению с ними очень просты, но они ставят под контроль систему государственного управления. Каждый политический символ представляет разные темы, и каждая тема также объясняет разные символы и показывает их важность в укреплении национальной независимости и государственности.

Третий подраздел первой главы **«Место политических символов в развитии технологии политической мобилизации власти и их задачи»** посвящен анализу непосредственных характеристик политических знаков и символов, которые автор использовал как продукт человеческого мышления на протяжении всей своей жизни как выражение идей. Тему росписей символов как знака древних человеческих памятников до сих пор можно увидеть в резьбе горных поясов в разных странах мира. Причина и сущность гравирования этих картин и статуй, которые в них скрыты, долгое время оставались тайной для ученых. Наряду с этим важными характеристиками политических символов как технологии политической мобилизации являлись народными, а затем технологическими. Политические символы выполняют также ряд политических задач, таких как: информативные, образовательные, социализирующие, мобилизационные, объединяющие и интегрирующие в обществе, а также имеют свое место в общественной и политической жизни.

Так, символ Креста тоже имеет очень древнюю историю, в Древнем Египте являлся знаком, который определял жизнь человека.

Или Рама (вождь арийцев) в последние годы своей жизни был занят составлением календаря для арийцев. «Он расположил 12 знаков созвездий и

добавил к ним три значения. Во-первых, влияние Солнца в течении 12 месяцев в году; во-вторых, определил историю каждого из них с помощью символов; в-третьих, поклонение и использование средств, которые ведут для достижения цели. По этой причине мы можем прочесть эти знаки и в обратном порядке, и они впоследствии стали скрытыми знаками мудрых¹. См. рисунок № 1.

Рисунок № 1.

Такое разъяснение двенадцати созвездий удивительно достойно и интересно, и ни один ученый до сих пор не смог объяснить полностью появление и значение этих таинственных знаков небесных светил, которые появились до начала арийского цикла.

Без символов внешняя маркировка политики как социального процесса не может быть воздействующей. Среди них особое место занимают символы национальной государственности. Государственные символы - Герб, Флаг, Государственный Гимн являются неотъемлемой частью суверенитета, знаком независимости и прогресса государства. Смотрите Рисунок №2.

Рисунки №2.

Следует отметить, что социальные группы в рамках политического общества общаются с помощью политических символов.

Следовательно, анализируя исследуя непосредственную особенность знаков и символов в общественно-политической жизни общества, можно сделать вывод, что природа политических символов связана с его сущностью, то есть не только показать (особенность знака), но и принадлежность, а также распознавание и представление символов как специальных технологий политической мобилизации. Действительно, «символ» - это нечто, действующее не своим содержанием, а своим «существованием», то есть документ, признаваемый членом какого-либо общества. Будь то религиозный символ или светский символ, такой знак, конкретный листок - в любом случае значение символа основано на его существовании и представлении.

¹ См.: Эдуард Шюре. Великие просвещенные (Очерк эзотеризма) [Текст]. 2-е изд. – Калуга, 1914. – С. 43-44.

Следует отметить, что каждый политик обращается к государственным символам, но он сам тоже относится к различным политическим символам. Это, по сути, означает, что политика имеет непосредственное отношение к знакам и символам. Эти объекты во многих случаях составляют содержание политической мобилизации коллективных представителей, регулирующих поведение общества. Основная задача символа может быть предназначена в контексте технологии конкретного сочетания вещей или предметов.

Научные анализы показывают, что представители политической науки прямо говорят о «цивилизации символов» и рассматривают технологию жестов как последнюю совершенную основу для своего понимания. Воспринимание политологами непосредственных свойств символов является беспрецедентным и ключевым элементом его карьеры и успеха. Следовательно, в период независимости неуклонно возрастает актуальность государственных символов как технологии политической мобилизации. В то же время необходимо учитывать важность места и роль политических символов. Потому что содержание сущности каждого символа – это продукт мышления и результат практической деятельности индивида или же социума. Исходя из этого, каждый символ в зависимости от формы и содержания может представлять мир взглядов, идей и смыслов.

Таким образом, политические символы служат политической технологией во всех аспектах человеческой жизни и стабилизируют коммуникацию, мобилизацию и активность человеческого фактора.

Вторая глава диссертации озаглавлена «Политические символы и их роль в условиях независимости Республики Таджикистан».

В первом подразделе данной главы «Политическая независимость Республики Таджикистан и значение политических символов в укреплении национальной государственности» диссертант отмечает, что политическая независимость является символом свободы и важной ценностью для каждого народа. Как свидетельствует история многие нации и народы борются за него долгие годы. В современном мире есть много наций, которые еще не обрели своей государственной независимости. Они сталкиваются с множественными трудностями чтобы приблизить день получения своей государственной независимости.

Вопрос политической независимости в настоящем является предметом активной научной полемики привлекая повышенное внимание научных кругов социальных наук, особенно политологов. Изучение темы доказывает, что понятие «политическая независимость» гораздо шире понятия «государственная независимость» и в целом включает в себя все виды независимости.

Важно подчеркнуть, что в современной политической теории и мировом опыте понятия «суверенная независимость» и «независимость» не являются синонимами. Итог, теоретического изучения родственных категорий показывает, что следует четко определить разницу между «суверенитетом» и «независимостью»:

Во-первых, они признают независимость как декларацию суверенитета. Например, государство объявляет о своей независимости, но мировое сообщество может ее не признать. Однако, когда мировое сообщество признает независимость государства, в этом случае независимость может быть полной. Не может быть полной независимости без суверенитета.

Во-вторых, независимость может быть разделена, ограничена и т.д. Она имеет определенное измерение, которое зависит от состояния экономического, социального и культурного развития, от уровня социальной и политической стабильности в стране, от обеспечения прав и свобод человека и усиления их гарантий на уровне народного благополучия.

В-третьих, наличие статуса независимого государства позволяет этой стране самостоятельно определять степень своей независимости, ограничивать или расширять свои полномочия за счет межгосударственных объединений.

Таким образом, независимость Республики Таджикистан, её политический суверенитет на практике является результатом деятельности государственной власти, многочисленных органов по осуществлению внутренних и внешних государственных функций. Естественно, неправильно считать, что это вызвано с полномочиями того или иного государственного органа.

Необходимо отметить, что выдающиеся достижения независимого времени, такие как Рогунской ГЭС, ГЭС - Сангтуда-1, Сангтуда-2, строительство мостов, расширение железнодорожных путей, автомобильных дорог, школ и других социальных объектов, а также общее изменение облика городов и сельских районов страны, являются символами независимости нашей родины.

Таким образом, отношение каждого государства к политическим символам как технологии политической мобилизации в укреплении национального государства различно. Однако политическая независимость для развития Республики Таджикистан после распада Советского Союза открыла новые горизонты и условия, что способствовало значительному развитию политических символов и других атрибутов государственного управления.

Стоит отметить, что в некоторых случаях деятельность политических субъектов относительно политических символов может быть хаотично, но и в других случаях эти действия, в зависимости от их природы и типа, обязательно реализуются в рамках определенных законов. В результате этих действий формируются устойчивые связи, определенные правила, нормы, то есть политические институты, в которых исследуется и анализируется роль политических символов в период независимости и их значимость.

По нашему мнению, государственные политические символы необходимы не только для выполнения определенных действий, но и отражают политическую независимость, народные мечты и цели, историческую память, а также символы власти и правления, обладая функциями регулирования, просвещения и воспитания.

В тоже время, они играют важную роль в объединении различных народов независимо от национальности, пробуждая в их осознании чувства любви к Родине, отваги и национальных достижений. Сущность политических символов чаще всего рассматривается в различных социальных, политических, экономических, культурных кампаниях, а также в межгосударственных встречах и отношениях. Они присутствуют среди политических лидеров, государственных деятелей и других представителей стран как реальные символы, представляющие государство.

На основе исследования различных аспектов политической независимости Республики Таджикистан и значимости принятия политических символов, как технологии политической мобилизации, следует с уверенностью констатировать, что политические символы являются неотъемлемой частью политической культуры, а их влияние на мышление и разум человека в политической рекламе усиливает их роль как специального символа культурной и политической пропаганды.

Научные анализы показывают, что в условиях независимости Республики Таджикистан культурная политика сегодня является наиболее успешной политикой, которая может играть важную роль в стабилизации общественного положения и ее развития. Следует подчеркнуть, что сегодняшняя ситуация в современном мире требует особого внимания к значимости политических символов как фактора изменений и развития общества. Эта идея не только отражает точку зрения автора в анализе и исследовании политических символов и их роли в процессе формирования национального государства.

Во втором подразделе второй главы - «Развитие, изменчивость государственных символов в системе политического управления и критерии его эффективности» было отмечено, что после распада Советского Союза Республика Таджикистан 9 сентября 1991 года провозгласила себя независимой страной. Среди прочего было определено, что создание независимого и суверенного государства, свободное присоединение к Содружеству Независимых Государств или желаемое восстановление иной политической ситуации, свобода определенного народа являются формами реализации права на самоуправление, решимость этого народа.

Следует отметить, что вопрос развития, изменчивости и актуальности государственных символов в системе политического управления и критерии ее эффективности широко используются сегодня в повседневной жизни профессиональной деятельности политиков и на уровне общественного мышления рядовых граждан. Многие исследователи рассматривают это явление в сравнении с понятием «национальные интересы». То есть государственные символы, помимо прочих задач, имеют еще и задачу отражения национальных интересов. Поскольку «национальные интересы» включают в себя требования и сознательные интересы государства, культурных и исторических традиций, их защита, а также другие задачи охраны и

рассмотрения будущего развития государства могут определяться посредством символов.

В других случаях политические символы как технология политической мобилизации в зависимости от трансформации общества и прихода к власти новых лидеров могут использовать иные политические нормы в системе государственного управления.

Признание государства идеологической силой есть выражение мнения о существовании норм. Потому что государство, на основании определенных правовых норм, использует идеологию как средство насилия над людьми. Отсюда можно сделать вывод, что нормы он признает основным содержанием идеологий в различных областях жизни.

Определение и описание терминов «норма» и «идеология» показывают, что первое может использоваться при формировании второго в двух контекстах. Во-первых, стандарты выступают выражением социальных и ценностных требований к поведению политических субъектов в форме стандартов морали и духовности. Второй – в форме существования правовых норм, позволяющих государству выступать в качестве идеологической силы. На основании этого можно сделать вывод, что нормы как компонент знания в формировании идеологии играют роль обеспечения единства общества и народа. С одной стороны, моральные и духовные нормы, с другой стороны, правовые нормы позволяют идеологии как средству выражения целей и интересов определенных групп и даже государства иметь влиятельные средства регулирования поведения и деятельности людей¹.

Критерии эффективности национальной идеологии напрямую связаны с политическими символами как технологии политической мобилизации. При этом защита результата деятельности по статусу и местонахождению политических символов является важным условием достижения стабильности систем государственного управления, правового и т.д., то есть стабильности национальных интересов в стране, в государственной системе.

Следовательно, политические символы играют важную роль в процессе политического управления в жизни каждого государства.

Следует подчеркнуть, что историко-политический процесс развития, изменение и связь государственных символов в любом государстве сочетают в себе различный статус, предназначение, причины и результаты. Среди политических символов, оказывающих прямое воздействие на формирование национальной государственности, особое значение имеет роль флага, герба и государственного гимна. Они считаются символами, в их изображении и содержании воплощены цели и идеалы нации, государства и граждан, они являются зримыми инструментами консолидации, мобилизации и построения идентичности, которые люди испытывают к ним с большим уважением.

Безусловно, материальные интересы различных социальных слоев общества являются важным фактором развития исторического и общественного процесса. В этой связи в определении содержания

¹ Идеологияи сиёсӣ (мураттибон: Муҳаммад А.Н., Хидирзода М.У.). – Душанбе, 2022. – С.7.

политических символов в контексте патриотизма, равенства, верности нации, самосознания, свободы, независимости, а также различных форм традиций и обычаев играют ключевую роль. Человек движется не только на основе рационального выбора, понимания выгоды и экономических интересов, но также сквозь призму веры и убеждения, что также сильно влияет на развитие и прогресс.

Таким образом, анализ символов в процессе национального строительства и укрепления независимости показывает, что эта тема занимает особое место в развитии общества. Элементы разума и чувства национальной свободы всегда были неотъемлемой частью жизни в традиционном, мифологическом, символическом и контекстах.

Исследования свидетельствуют, что даже при историческом сопоставлении политических символов с другими старыми и новыми символами, связанными с нашей страной и народом, можно выделить несколько исторических и политических этапов в жизни таджиков. Отражение различных знаков и символов, заключенных в этих образах, служит знаком культурного наследия и государственной политики наших предков. Особенно после обретения политической независимости новые государственные символы стали не только символами, но и стали факторами, поддерживающими свободу и возрождение государственного строя, а также укрепление политической независимости.

В третьем подразделе второго раздела диссертации, озаглавленном «Политические символы и их место в системе общественных отношений как политический механизм, объединяющий и мобилизующий», автор выражает мнение, что в системе общественных отношений политические символы выполняют различные функции. В целом, они ориентированы на решение двух основных задач: объединение и мобилизацию, что имеет важное и решающее значение. В данном случае, политика предстает как деятельность в сфере отношений между крупными социальными группами, которая оказывает влияние на все аспекты общественных отношений и приобретает политический характер.

Следует отметить, что в современных условиях государственные символы служат основой идентификации национальных государств в международной системе. Иными словами, с помощью политических символов выражается двустороннее и многостороннее отношение между государствами. Наряду с этим, политические символы являются идеологическим элементом, которые определяют роль и позицию политических субъектов и объектов, как среди современных государств, так и на международной арене. В данном контексте, политические символы служат для обозначения особенностей государств, отличающихся от других стран. В системе общественных отношений материальные интересы различных социальных слоев являются важным фактором общественного и исторического развития. В связи с этим в определении содержания политических символов и их роли в системе общественных отношений важнейшую роль играют интересы, поведения людей, уровень

патриотизма, братства, верности, а также различные формы традиций и обычаев.

Таким образом, исследование данной проблемы наглядно демонстрирует, что развитие, трансформация и взаимосвязь государственных символов в политическом управлении обладают объединяющими и мобилизующими политическими характеристиками, а их активность служит ориентиром для укрепления общественной жизни. Соответственно, политические символы являются важным инструментом мобилизации, имеющие больше коллективную силу, отражая интересы социальных групп, партий, народов и этносов, и воспринимаемая, как результат коллективных усилий общества. Таким образом, политические символы рассматриваются как результат коллективных усилий общества или сообщества.

Наряду с этим, внутренняя значимость политических символов, прежде всего, зависит от конкретных политических реальностей и опыта. Следует отметить, что одной из особенностей политических символов является их преимущественно позитивный характер. Поэтому каждая политическая система не только имеет постоянные интересы для создания и производства политических символов, но и способствует воздействию на сознание и мышление членов общества с целью их социализации и формирования политической идентичности. Политические символы всегда сопровождают человека в важнейших социальных трансформациях, при этом играя большую роль в мобилизации народов и этносов.

Третий глава диссертации под названием "Роль политических символов и особенности их управления в современной ситуации в Республике Таджикистан" посвящён анализу статуса и роли политических символов в укреплении национального государства.

В первом подразделе третьей главы - **"Значение политических символов как технологии государственной политики в развитии патриотизма и национальной идентичности"** - подчеркивается, что символы с древнейших времен занимали своё место в каждой стране, и их часто почитали как священные. В совершенствовании и изменении символов всегда учитывались идеалы народа и страны. Таким образом, политические символы, в большинстве случаев, становились основным фактором формирования самосознания и национальной идентичности. Кроме того, с помощью символов как технологии мобилизации важные государственные ценности доносились до людей, а сами символы, без сомнений, пробуждали в гражданах страны чувство самосознания и национальной идентичности.

Политические символы в процессе социальных трансформации не только адаптировали своё место в ответ на события, происходящие в отдельных группах, но и согласовывали с государственной политикой, мобилизуя граждан с целью укрепления национальной идентичности и прогресса страны.

Научные исследования показывают, что в последние годы вопрос повышения чувства патриотизма в Таджикистане стал предметом

обсуждений и споров, что напрямую связано с независимостью и государственным строительством. В этой связи одна группа исследователей поддерживает идею патриотизма без государства, конкретного и практически реализуемого. В то время, как другая группа уверена, что формирование процесса направленного патриотизма для граждан нашей страны означает выход из духовного кризиса путём развития патриотических тенденций и воспитание граждан.

В тоже время текущее состояние таджикского общества показывает, что воспитание патриотизма, в первую очередь, зависит от исторических, культурных, военно-патриотических, нравственных, духовных, правовых и гражданских аспектов, при этом политические символы являются основными инструментами реализации патриотизма.

Патриотизм является одним из факторов единения общества Республики Таджикистан, представляя нашу страну как высокую ценность и воспитывая в людях чувство ответственности и чести. Конечно, в этом контексте необходимо учесть роль политического воспитания и других явлений процесса социализации — семьи, школы, системы высшего образования, СМИ, религии, армии и т.д.

Роль национального образования в период независимости очень ценна для понимания национальной святости, самопознания, национальной идентичности, а также для прогресса своей нации, она имеет место на основе национальных интересов. Стоит отметить, что конечные цели и задачи политических символов различны и служат они формированию совершенствования человека и достижению успеха или практическому подтверждению предстоящих целей.

Стоит отметить, что значение политических символов как технологии государственной политики в формировании государственного управления является значительным. Именно через политические символы повышается самосознание людей, укрепляются основы государственности. То есть, политические символы как объединяющая технология помогают людям более правильно понимать национальные ценности и способствуют развитию национальной государственности.

Таким образом, анализируя роль политических символов как действенного фактора, автор приходит к выводу, что там, где национальные святыни, в том числе политические символы, оказывают положительное влияние на процесс национального строительства, государство и дружба с ним также будут развиваться и совершенствоваться.

В целом, изменение названия, знака и других символов, которые были чуждыми, агрессивными и несправедливыми, следует пересмотреть и изменить в период независимости. Этот процесс не новшество в жизни многих народов мира.

Во втором подразделе третьей главы «Необходимость политических символов в массовой политической коммуникации: основные направления и особенности управления» автор отмечает, что символы имеют особое значение в процессе массовой политической коммуникации, и существует ряд

важных оснований для активизации роли человека в политике и политических процессах, которых они требуют. Следует сказать, что высокий уровень политической активности – это теоретическая сторона вопроса, а на практике она еще более усложняется. Кроме того, на процесс социализации личности глубокое влияние оказывает ряд факторов, которые с этой точки зрения классифицируются на две основные группы: 1) политические факторы. 2) неполитические факторы.

Однако в любом обществе наблюдается влияние средств массовой информации. Поэтому они также вносят ценный вклад в процесс политической коммуникации. В развитых странах мира средства массовой информации играют важную роль в формировании политических взглядов людей и изменении их политического духа. В большинстве случаев использование средств массовой информации создает благоприятную основу для продвижения политических символов и изменения политического поведения граждан.¹

Таким образом, человек имеет тесную связь с политическими символами как технологии политической мобилизации и особенностями ее управления, и в процессе социальных изменений может через них влиять на общество. Больше возможностей убеждения и управления проявляется через целенаправленные технические действия, чем через логические мысли. Основные направления и специальности менеджмента больше ориентированы на превращение определенной информации в отношения, доверие человека к самому себе. Стоит отметить, что необходимость политических символов как технологии политического объединения и управления ею в период независимости требует особой оценки. Теоретический уровень политического общения, зависящий от политического сознания, оставляет полную картину мыслей, идей, соображений, понятий и конкретного мировоззрения, посредством которого объясняется и выражается окружающая политическая действительность. Стоит отметить, что с политическим сознанием взаимодействуют не только политика и политические отношения, но и другие формы общественного сознания.

Иногда идеологи используют конкретные примеры, чтобы подчеркнуть влияние событий на общественное сознание. Например, пропаганда символов, таких как площадь Национального Флага или Государственного Герба в период независимости, оказали значительное положительное воздействие на мышление большинства нашего народа, они в нашем обществе воспринимаются не только как элемент туризма, но и как священный национальный символ.

Таким образом, учитывая политическую деятельность и влияние общественного сознания, можно сделать вывод, что использование символов в политике как технологии объединения служит желанию людей признать их и поддерживать, что также способствует успешной реализации. Важным условием политических символов является их объединяющая мобилизующая идея не только политической активности,

¹ Мухаммад, А.Н. Инсон, сиёсат ва ҷомеа (Таҷрибаи таҳлили фалсафию сиёсӣ) [Матн] / А.Н. Мухаммад. – Душанбе: Империял-Групп, 2018. – С.41-45.

но и целях, перспективах развития общества, а также других путях достижения самосознания и национальной идентичности.

Известно, что на процесс формирования политических символов огромное влияние оказывают такие факторы, как политическая реальность, сущность политической системы, социально-экономические, исторические и культурные проблемы, традиции, глобальные вопросы и т.д.

Хотя политические символы, как технология политической мобилизации имеют прямое отношение к национальным целям, они не являются самой целью по себе, а создают условия для формирования целей в рамках действующей государственной системы. Иначе говоря, символы являются средством формирования ценностей и целей, в рамках которых всегда существует система государственного управления.

В результате исследования данной темы было доказано, что в период независимости одним из важнейших факторов признания и распространения ценностей независимости являются политические символы. В связи с этим наше общество сегодня обязано самим воспитывать своих культурных, политических, военных и религиозных лидеров. Необходимо подчеркнуть, что существование политических символов как технологии политической мобилизации для каждой нации связано именно с независимостью, и даже концепция независимости придаёт политическим символам огромную силу.

В третьем подразделе третьей главы - "Политические символы как технология политического управления и фактор воздействия на изменения политической власти" - говорится, что символы и атрибуты с давних пор были признаны как фактор, влияющий на различные социально-экономические, политические и культурные изменения. Поэтому не случайно их часто называют политическими символами. Поскольку политические символы влияют на изменения политической власти, они всегда служат практическими инструментами реализации человеческих идеалов и достижений. Даже в ряде случаев человек оказывается удивлённым силой и влиянием политических символов, которые являются специальной технологией мобилизации и объединения в обществе.

Символы являются отражением национального духа, фактором, способствующим национальному самосознанию и, в свою очередь, как образ государства, они также могут влиять на то, что будут водружены в местах ожесточенных войн, религиозных центров, баз отдыха и красивых городов. Таким образом, статус символов как технология политического управления имеет большую роль в общественной и политической жизни, они всегда являются спутником общественной цивилизации.

Научные анализы показывают, что геополитические силы современного мира через информационные сети путем реализации методов «бархатных революций» или «цветных революций», изменяя существующую систему мира, реализуют свои цели. В связи с этим реализуется роль политических символов

как фактора, влияющего на смену политической власти, особенно посредством «цветных революций».

Например, политолог Нарочницкая Н.А. объясняя понятие «цветные революции», трактует их как массовый протест и ненасильственную смену власти, как, например, эти революции произошли в 2000 г. в Сербии, в 2003 г. в Грузии, в 2005 г. в Кыргызии, в 2013-2014 гг. на Украине и в 2018 г. в Армении.

В этот ряд исследователи отнесли и проявления социального протеста в постсоветских странах, не приведшие к смене власти, в том числе демонстрации 2008 г. в Армении, 2010 г. в Беларуси, 2011-2013 гг. в России. События «арабской весны» также относятся к числу «цветных революций». Поэтому ведутся серьезные споры о классификации этого явления, и возникает вопрос, можно ли называть «цветные революции» революциями¹.

Следует отметить, что наименование цветных революций показывает, что выбор цвета и названия революций не случаен и представляет собой разные символы. Например, бархатная революция в Югославии в 2000 г., революция роз в Грузии в 2003 г., оранжевая революция на Украине в 2004-2005 гг., «пурпурная» революция в Ираке в 2005 г., революция тюльпанов в Кыргызистане в 2005 г., революция кедров в Ливане 2005 г., васильковая революция в Беларуси 2006 г., кактусовая революция в Мексике 2006 г., шафрановая революция в Мьянме 2007 г., пурпурная революция в Молдове 2009 г., зеленая революция в Иране 2009 г., апрельская революция в Кыргызстане в 2010 г., жасминовая революция в Тунисе 2010-2011 гг., розовая революция в Египте 2011 г., болотная революция в России 2011-2013 гг., революция достоинства на Украине 2013-2014 гг. Их примерами являются 2016 год, революция хризантем в Молдове в 2015-2016 годах, революция «Электрический Ереван» в Армении в 2015 году, революция свеч в Корее в 2016-2017 годах, бархатная революция в Армении в 2018 году².

Мобилизация народных масс на изменение строя или достижения поставленных целей — очень сложный и трудоемкий вопрос, требующий различных методов. Политотехнологи и их лидеры через обученных людей и обеспеченных деньгами и товарами поощряют и пропагандируют неизбежность смены власти весомыми аргументами, и дают лживые обещания светлого будущего, национального прогресса через свержение режима. Например, политические события и «цветные революции» Кыргызистане, Грузии и Украины доказывают, что западные политтехнологи в зависимости от своих геополитических интересов и ложной демократии сумели поднять толпы людей на протесты и во многих случаях серьезно влиять на государственный строй перечисленных стран.

Таким образом, анализируется роль политических символов как технология государственного управления и как фактора, влияющего на политическую власть и особенности «цветных революций», и делается вывод о том, что везде,

¹ Нарочницкая, Н.А. Оранжевые сети: от Белграда до Бишкека [Текст] / Н.А. Нарочницкая. – М., 2008. – С.178.

² См.: Цветная революция [Электронный ресурс]. – URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (дата обращения: 25.06.2020 г.)

где национальные святыни, в том числе и политические символы, оказывают положительное влияние на процесс национального строительства, государство также обретает новое развитие и процветание.

Хотя политическая власть связана, прежде всего, с деятельностью официальных структур, она не ограничивается процессом принятия политических решений, а охватывает все общественные отношения, влияющие на социальную и политическую жизнь общества. Политическая власть существенно отличается от политического управления. Политическое управление – это процесс принятия политического решения и его реализации на практике, который реализуется посредством политической власти.

В четвертом подразделе третьей главы «**Политическая идеология и ее роль в формировании пропаганды символов как политической технологии**» автор высказывает мнение, что идеология в процессе изменения общества не только влияет на политические процессы, но и сама идеология также может подвергаться воздействию политических процессов. В ряде других случаев развитие идеологического мировоззрения и появление современных идей в идеологических концепциях могут привести к прогрессу и изменениям в политике. Однако в других ситуациях идеологию можно рассматривать как технологию мобилизации для предвосхищения изменений в прошлом.

Идеология - система важных социальных и теоретически оформленных идей, воплощающих интересы определенного класса общества и служащих укреплению или изменению общественных отношений. Также идеология является регулярным средством объединения мышления социальных групп¹.

Сирота Н.М. представляет идеологию как форму мотивации политического поведения и показывает, что она используется в демократической системе только на этапе концептуальных интересов группы. Абсолютизация роли идеологии или адаптация к ней зависит от этики культурных прав и других вопросов духовного регулирования общественной жизни. Пропаганда – это, прежде всего, инструмент распространения влияния идеолога².

Ятимов С.С., в общем, высказывает свое мнение об идеологии, что «среди идеологий мировоззрения и теории, созданные заинтересованными субъектами на основе религиозных и националистических идей, являются очень сложными... То есть, основной субъект, вокруг которого формируется идеология, объясняется политическими субъектами десятками способов»³.

Трансформация системы ценностей в Республике Таджикистан стала одним из других последствий, произошедших в период независимости. На первый взгляд, разгром идеологических моделей, регулировавших социальное поведение людей, отказ от некоторых из них как от ложных идей и новых идей, которые общество с трудом понимало и даже не могло принять, казалось очень трудным.

¹ Мухаммад, А.Н. Донишномаи мухтасари сиёсӣ [Матн] / А.Н. Мухаммад. – Душанбе, 2016. – С.105.

² См.: Сирота, Н.М. Идеология и политика [Текст] / Н.М. Сирота. – М., 2015. – С.18.

³ Ятимов, С. Идеология ва манфиати миллӣ [Матн]. Асарҳо. Ҷ.7. – Душанбе: Ганҷ-нашриёт, 2019. – С. 34.

Политические символы как технология политической мобилизации имеют свое значение в современном обществе, прежде всего, они мобилизуют людей в определенном направлении и повышают их активность как технология объединения. Именно политическая идеология может дать возможность любой политической силе влиять через нее на политическое поведение людей в процессе формирования пропагандистских символов.

Таким образом, политическая идеология и ее позиция в формировании пропаганды символов являются политической технологией как особой ценностью - определенной формой получения социального существования, способствующей трансформации социальных классов и этнических общностей. Поэтому в период политических перемен ведущая политическая сила считает важной задачей разработку идеологической концепции, способной способствовать созданию целенаправленной и определяющей модели социального поведения.

В «политических играх» политическим символам всегда отводится особая роль, в зависимости от потребностей они применимы ко всем видам символов и полезны для политической ситуации. Это требует широкого понимания, в связи с чем в качестве определения политических символов предлагается следующая фраза: политическая символизация – это совокупность символов, лозунгов, плакатов, знаков: слов, песен, жестов и поздравительных посланий, которые стоят отдельно от основного значения, сами по себе имеют чисто условное значение и влияют на людей в их политической деятельности. Одним из основных элементов политических символов является то, что каждое государство, республика, город, область должен иметь свой символ. О важной роли, которую он играет в обществе, свидетельствует очень серьезное отношение к выбору государственного герба или внесению в него даже незначительных изменений.

Следует сказать, что анализы показывают, что политическая идеология представляет собой стратегию, которая играет большую роль в решении предстоящих проблем и может предоставить широкие возможности для развития пропаганды символов. Проблема в том, как научить людей содержанию политической идеологии, чтобы они могли научиться искусству создания отношений. С этой точки зрения необходимо создать такой метод, чтобы пропаганда символов как технология мобилизации и объединения могла послужить будущему нации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основные результаты диссертации

Анализ положения и роли политических символов как технологии политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан позволил прийти к следующим выводам:

1. Одной из отличительных особенностей современных государств является наличие государственных символов, Герб, Флага, Государственного гимна и т.п. Они, являясь государственными символами, отражают

исторические, политические, военные и культурные традиции нации и народов, проживающих на ее территории, определяют отношения и связи с другими государствами, традиции и культуры между народами. Однако они еще не исследованы как технологии мобилизации или политического объединения. Политические символы в централизованной форме отражают конкретный исторический и политический этап. Они воплощают уровень развития общества, его современное положение и дают возможность людям изучить историю прошлого во всем ее многообразии, получить представление о своей культуре, природе политической власти, управления и влияния [1-А], [3-А].

2. Символы, в целом, могут представлять собой графические символы, например христианский крест, топор и молот, фашистскую свастику, человеческие или иные фигуры, а также цвета. Во многих случаях они носят характер политической мобилизации в управлении народом. Такие знаки, например флаг страны или его цвет, не только имеют определенное значение сами по себе, но и выступают средством выражения общения с обществом или поведения людей. Признание политических символов политической ценностью доказывает, что данная проблема имеет сильный аксиологический аспект. В политической культуре нашего общества государственные символы признаются важной политической и государственной ценностью, а отношения с ними регулируются в рамках принятых правовых актов. Любое неуважительное отношение к государственным символам признается антиобщественным поведением, и законодательством установлены наказания за такие действия [4-А].

3. Несомненно, что материальные интересы различных социальных классов являются фактором развития исторического и социального процесса. Поэтому при определении содержания политического символа как технологии политического объединения в процессе патриотизма, формирования идентичности, лояльности к нации, самосознания, свободы, независимости, а также различные формы традиций и обычаев играют решающую роль. Следует отметить, что в мире традиций, мифов, символов и историй элементы рациональности и чувства национальной свободы всегда совместимы с жизнью [4-А].

4. Использование научной методологии в истории изучения политических символов имеет особое теоретическое и практическое значение. Комплексный анализ и исследование политических символов как технологии политической мобилизации имеет теоретическое значение и способствует научному изучению исторических материалов в становлении национальной государственности и укреплении политической независимости. Единство диалектических общенаучных методов и конкретных методов исследования истории политических символов в процессе государственного управления является способом повышения их значимости для перспективы исследовательской работы и рассмотрения данного вопроса, что является очень важной оценкой [5-А], [9-А].

5. Уникальные способности человека привели к тому, что использование политических символов нашло свое место во всех сферах жизни. Иногда их использовали для объединения и сбора группы людей, иногда для поиска средств к существованию, иногда для общения и диалога, иногда для управления большими информационными и коммуникационными технологиями, а иногда для защиты границ и земель стран. Несмотря на все это, в период независимости Республики Таджикистан роль политических символов включала в себя характеристики объединения и формирования идентичности. В некоторых случаях другие символы также имеют негативные аспекты. Человек способен создать в содержании символов тайну, влияющую на интеллект и мышление людей. Именно поэтому представители разных религий имеют свое мнение по поводу разных религиозных символов и знаков [7-А].

6. Политический символ как технология политической мобилизации представляет собой символическое значение социальной и политической реальности. Без символов внешнее обозначение политики как социального процесса не может быть эффективным. Среди них центральное место занимают символы национальной государственности. Государственные символы – Герб, Флаг, Государственный гимн и другие являются неотъемлемой частью суверенитета, признаком независимости и прогресса государства. Стоит отметить, что природа политических символов связана с их сущностью не только с показом чего-либо (свойством знака), но и с принадлежностью, а также с узнаванием и представлением политических символов [12-А].

7. Известно, что «символ» - это нечто, действующее не своим содержанием, а своим «существованием», то есть документ, признанный членами общества. Анализы показывают, что социологи прямо говорят о «цивилизации символов», а жесты считаются последней совершенной основой для их понимания. Понимание политиками непосредственных особенностей символов в комплексе является беспрецедентным и важным элементом его карьеры и успеха. Из этого следует, что в современное время возрастает значение символов, особенно политических, как социально-политического явления в сфере политики [8-А], [15-А].

8. Политические символы как объект исследования и технология политического управления – это вопрос превосходства ценностей и принципов, на которых организовано пространство власти. Это пространство, где живущие там люди несут ответственность за то, чтобы другие народы, находящиеся с ними в мирном сосуществовании, уважали систему формирования своих национальных ценностей. В политической истории стран существуют два пути воздействия политических знаков и символов: первый — через освоение и внедрение культурной символики; второй, через приобретение и реализацию идеологической символики [9-А], [16-А].

9. В системе общественных отношений политические символы выполняют различные функции как механизм политической технологии. Вместе они решают две основные задачи: объединение и мобилизацию и играют очень важную и решающую роль в обществе. Поэтому сама политика

представляется как деятельность в сфере отношений между большими социальными группами, которая влияет на все стороны общественных отношений и приобретает социально-политический характер. Учитывая сложность данного вопроса, автор в диссертации акцентирует внимание на проблеме политических символов как политической технологии и механизма, влияющего на систему общественных отношений, а политические символы являются, скорее, проявлением, имеющим большее коллективное значение и воплощающим в себе интересы социальных групп, партий и наций они уравнивают. Именно поэтому политические символы рассматриваются как результат социальных усилий коллектива или общества [10-А], [13-А].

10. Политические символы, прежде всего, организуют общественные отношения и мобилизуют движение и усилия людей в обществе на идеи, связанные с социальными и политическими процессами. Влияние политических символов больше зависит от его предыдущей истории. Во многих случаях мы видим правильное понимание и высокое чувство уважения, когда исполняем государственный гимн или поднимаем флаг той или иной страны, тем самым показывая свою гордость. Странно, что в такой ситуации политические символы прикрывают имеющиеся недостатки [2-А].

11. Стоит отметить, что не только наименование революций, но и использование политических символов как технологии политической мобилизации также связано с национальными особенностями той или иной страны. Иногда случается, что необычное действие руководителя или лидера может дать подходящее название демонстрации или революции. Например, революция роз, тюльпанов, оранжевая революция и т.д. Все эти имена представляют собой идентификацию лиц, которые считаются лидерами в процессе формирования событий и революций. В осуществлении «цветных революций» и достижении поставленной цели чрезвычайно важна роль мобилизации политических символов. Опыт цветных революций показывает, что выбор ее символа создается не случайно, а целенаправленно. Принимая во внимание влияние символов на эмоции людей, а не на их поведение и волю, политтехнологи стараются скрытно включить в выбранный символ цель революции [14-А], [15-А].

12. В процессе социальных и политических изменений идеологи во многих случаях считаются предвестниками тех или иных событий и революций. Использование политических символов также зависит от профессионализма и реализации идеологов-политтехнологов, которые могут влиять на изменения в государственной власти. Во многих случаях идеологи пытаются защитить тех, кто хочет прийти к власти. Однако некоторые из них, осознавая опасность потери власти с противоположной стороны, делают вид, что защищают интересы низов. То есть в процессе смены политической власти большинство непрофессиональных идеологов механически исчезают с арены политических игр из-за отсутствия политических знаний и навыков [15-А].

Таким образом, в итоге можно сделать следующие выводы относительно политических символов как технологии мобилизации и политического объединения в условиях Таджикистана:

- политические символы важных направлений являются центральными выражениями политических идей, простыми по форме;
- политические символы как технология политического управления имеют двойное значение: во-первых, для информационного общества, во-вторых, для тех, кто осуществляет власть;
- политические символы как политическая технология по своей функции имеют признак поддержки или утраты основной идеи в обществе;
- потребность в политических символах в публичной политической коммуникации и особенность государственного управления являются показателями популярности пропагандистских идей [1-А].

Стоит отметить, что политические символы уже имеют большой статус в сознании народных масс, а доверие и уважение к ним всегда будут оставаться в обществе.

II. Рекомендации по практическому использованию результатов исследования

На основании анализа и изучения темы и полученных результатов можно дать следующие рекомендации:

- политические символы как технология политического объединения являются неотъемлемой частью самопознания каждого народа, нации и государства и могут заложить подходящую основу для формирования национальной культуры и идентичности. Поэтому в период независимости Республики Таджикистан и процесса национального воспитания мы должны использовать их как средство формирования патриотизма и идентичности в нашей государственности;
- политические символы как ценная политическая технология должны быть освоены нашими гражданами. Потому что в период независимости нашей страны формирование самосознания и национальной идентичности является потребностью времени, а по отношению к государству и существующим в нем структурам лояльность граждан может повыситься, и, как следствие, идентичность гражданина могут быть дополнены государственной идентичностью, повышение их роли в укреплении национальной идентичности и самосознания должно быть включено в календарь праздников – День государственных символов, чтобы воспитывалось уважение не только к Государственному флагу, у которого есть указанный день, но также для Государственного гимна;
- политические символы как объединяющая политическая технология в формировании самосознания и национальной идентичности в условиях независимости Республики Таджикистан выражают существование нации таджикского государства, ее единства, символ национального выживания таджиков. В связи с этим в политических мероприятиях, проводимых

различными органами государственной власти, при разработке информационных материалов о государственных символах должны размещаться историко-политические сведения, связанные с воспитанием национальной гордости и независимости;

- важность и необходимость политических символов в период независимости, связанных с важными национальными научно-исследовательскими вопросами человеческого развития и государственного управления, отечественными учёными проведены некоторые исследования, которые сегодня входят в объем целевых научных разработок. Однако исследованию политических символов как политической технологии и особенности управления ими уделяется недостаточно внимания. Поэтому их философские, политические, исторические, правовые и аксиологические аспекты должны изучаться, причем на уровне выпускников высших вузов необходимо проводить различные исследования;

- правильный способ использования политических символов как технологии политической мобилизации считается одним из повседневных вопросов, это реальная необходимость для укрепления государственной независимости и защиты национальных интересов. Поэтому исследователям и идеологическим работникам следует обратить на этот аспект особое внимание, чтобы наши граждане поняли статус и значение политических символов как объединяющей политической технологии;

- политические символы как политическая технология преимущественно воплощаются в организации и развитии различных партий, организаций и движений. В настоящее время в политической жизни нашей страны происходят активные процессы создания новых политических структур, каждая из которых имеет свои знаки и символы. Например, флаг, герб, лозунг и т.д. В таких условиях происходят различные соревнования в названиях партий, объединений и в различных символах, которые приводят к вопросу создания политических технологий, создания новых знаков и символов или замены старых символов. Поэтому в процессе независимости нашей страны мы должны принять новые национальные атрибуты, способные воплотить величие и самосознание нашей нации и государства.

СПИСОК ПУБЛИКАЦИЙ АВТОРА ПО ТЕМЕ ДИССЕРТАЦИИ

I. Монографии:

- [1-А]. Мухаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ дар раванди ташаккули давлатдории миллӣ (Таҷрибаи таҳлили иҷтимоию сиёсӣ) [Матн] / С.А. Мухаммад. – Душанбе: ЭР-граф, 2020. – 196 с.
- [2-А]. Мухаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ (таҷрибаи Тоҷикистон) [Матн] / С.А. Мухаммад. – Душанбе, 2021. – 114 с.

II. Научные статьи, опубликованные в рецензируемых

**журналах Высшей аттестационной комиссии при Президенте
Республики Таджикистан:**

- [3-А]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳо ҳамчун падидаи иҷтимоию сиёсӣ: мафҳум ва хусусиятҳои илмию назариявӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – № 4. – С.326-330.
- [4-А]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ: шакл, мазмун ва муҳимияти онҳо [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамиятшиносӣ. – 2019. – № 4 (275). – С. 33-34.
- [5-А]. Муҳаммад, С.А. Асосҳои назариявӣю методологии рамзҳо ҳамчун зухуроти иҷтимоию сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2020. – № 1. – С. 97-99.
- [6-А]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳои сиёсӣ дар раванди низоъҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №1. – С.1-9.
- [7-А]. Муҳаммад, С.А. Хусусиятҳои бевоситаи аломат ва рамзҳо дар ҳаёти иҷтимоию сиёсии ҷомеа [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2020. – № 2. – С.1-6.
- [8-А]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун нишонаи истиқлолияти том ва таҳкими давлатдорӣ миллий [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №2. – С.53-56.
- [9-А]. Муҳаммад, С.А. Заминаҳои назариявӣю методологии рамзҳои сиёсӣ ҳамчун объекти таҳқиқоти илмӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2020. – №1. – С. 295- 297.
- [10-А]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №3. – С.40-51.
- [11-А]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳои сиёсӣ дар раванди низоъҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №1. – С.48-49.
- [12-А]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва вазифаҳои онҳо дар татбиқи ҳокимияти сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2020. – №4. – С.48-49.
- [13-А]. Муҳаммад, С.А. Баъзе хусусиятҳои аломат ва рамзҳо дар баланд бардоштани ҳисси ватандӯстӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – 2020. – №1. – С.33-34.
- [14-А]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва “инқилобҳои ранга” [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №3. – С.89-93.
- [15-А]. Муҳаммад, С.А. Истиқлолият, ҳокимият ва рушди рамзҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳовиддинови АМИТ. – 2021. –№4. – С.107-111.

- [16-A]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули худшиносӣ ва ҳувияти миллӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №1. – С.51-59.
- [17-A]. Муҳаммад, С.А. Муҳиммият ва зарурати рамзҳои сиёсӣ дар замони соҳибистиклолӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2022. – №1. – С.66-71.
- [18-A]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун падидаи равобити ҷамъиятӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №4. – С.57-59.
- [19-A]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ва зарурияти онҳо дар ҷомеа [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2021. – №2. – С.55-60.
- [20-A]. Муҳаммад, С.А. Ҷойгоҳи рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули худшиносӣ ва ҳувияти миллӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров, С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2022. – № 4. – С.36-43.

III. Научные доклады на республиканских и международных конференциях:

- [21-A]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳо ҳамчун технологияи муттаҳидкунии сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Масъалаҳои мубрами фалсафаи муосир: мушкилот ва дурнамо: Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ назариявӣ (ш.Душанбе, 12-уми март соли 2024). – Душанбе, 2024. – С.104-110.
- [22-A]. Муҳаммад, С.А. Нақши рамзҳо дар ташвиқу тарғиби идеологияи сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Музолиҳаи миллӣ дар Тоҷикистон ва аҳамияти он: маводи семинари илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 25-уми июни соли 2024). – Душанбе, 2024. – С.64-76.
- [23-A]. Муҳаммад, С.А. Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи идоракунии сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Нақши парчами давлатӣ дар таҳкими давлатдорӣ миллӣ: маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 19-уми ноябри соли 2022). – Душанбе, 2023. – С.13-18.
- [24-A]. Муҳаммад, С.А. Идеологияи сиёсӣ ва мақоми он дар технологияи сафарбарнамоии рамзҳои сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Нақши Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар ташаккул ва сохтмони давлатдорӣ навини тоҷикон: маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 16-уми ноябри соли 2023). – Душанбе, 2024. – С.26-38.
- [25-A]. Муҳаммад, С.А. Асосҳои назариявӣ методологии омӯзиши идеологияи сиёсӣ дар табиғоти рамзҳо ҳамчун технологияи сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Истиклолият ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ: маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (ш.Душанбе, 5-уми сентябри соли 2023). – Душанбе, 2024. – С.33-39.

IV. Книги и научные статьи, опубликованные по другим темам:

- [26-A]. Маҳмадов, С.А. Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи гараждани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон: таърих ва воқеият [Матн] / С.А. Маҳмадов. – Душанбе, 2014. – 286 с.
- [27-A]. Маҳмадов, С.А. Истиқлолияти сиёсӣ – афзалияти бузурги миллӣ ва муқолаҳои озодагон [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовиддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – №3 (1). – С.52-55.
- [28-A]. Маҳмадов, С.А. Нақш ва мақоми марказҳои таҳлили таҳқиқотӣ дар омӯзиши муносибатҳои байналмилалӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2015. – №1 (44). – С.52-57.
- [29-A]. Маҳмадов, С.А. Ҳамкории дӯстона ва бисёрҷонибаи Тоҷикистону Россия дар таъмини амнияти миллӣ ва минтақавӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2015. – № 3/3 (166). – С.152-154.
- [30-A]. Маҳмадов, С.А. Диалог и взаимоотношения Ирана и Турции по вопросам лидерства в регионе [Матн] / С.А. Маҳмадов // Известия Института философии, политологии и права им. А.Баҳовиддинова АН Республики Таджикистан. – 2018. – № 2. – С.110-115.
- [31-A]. Маҳмадов С.А. Асосҳои конституционӣ ҳуқуқи ташакулёбии ниҳоди амнияти миллии Тоҷикистон [Матн] / С.А. Маҳмадов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2015. – № 3/5 (173). – С. 200-202.
- [32-A]. Маҳмадов, С.А. Шӯроат муқаддимаи сиёсат ва ҳамчун ҳикмати муқолаҳои ахлоқӣ [Матн] / С.А. Маҳмадов // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳовиддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – № 2. – С.87-89.
- [33-A]. Маҳмадов, С.А. Иҷлосияи XVI – уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: сипари сулҳу суботи кишвар [Матн] / С.А. Маҳмадов // Иҷлосияи XVI Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ибтидои сулҳу субот (Баҳида ба 25-умин солгард). – Душанбе, 2017. – С.274-280.
- [34-A]. Муҳаммад, С.А. Сиёсати давлатии ҷавонон дар замони муосир [Матн] / С.А. Муҳаммад // Паёми Донишгоҳи давлатии Данғара. – 2019. – №2. – С.5-7.
- [35-A]. Муҳаммад, С.А. Музокирот ва баъзе хусусиятҳои номатлуби терроризми сиёсӣ [Матн] / С.А. Муҳаммад // Ахбори Академияи илмҳои Тоҷикистон. – 2019. – №1. – С.161-165.

АННОТАТСИЯ

ба диссертатсияи Мухаммад Саъдӣ Абдурахмон дар мавзӯи «Рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ

Калидвожаҳо: Рамзҳои сиёсӣ, технологияи идоракунии сиёсӣ, идоракунии давлатӣ, Ҷумҳурии Тоҷикистон, манфиатҳои миллӣ, ташаккули давлатдорӣ, ҳокимияти сиёсӣ, арзишҳои миллӣ, сиёсати давлатӣ, соҳибистиклолӣ, ҳувиёти миллӣ, ватанпарастӣ, идеология, «инқилобҳои ранга», системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ, сафарбарнамоии сиёсӣ, муттаҳидкунӣ.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ дар доираи илмҳои сиёсӣ муайян намудани моҳияту хусусиятҳои хоси рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ дар раванди идоракунии давлатӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад. Дар раванди омӯзишу таҳқиқи мавзӯи масъалаҳои асосии илмӣ дар алоқамандӣ бо объект ва предмети таҳқиқот баррасӣ гардидааст.

Методҳои таҳқиқотӣ ба назария ва амалияи сиёсӣ паҳлуҳои гуногуни рамзҳои сиёсиро ҳамчун технологияи сиёсӣ дар бар гирифта, ба принципҳои таърихию сиёсии рушди муносибатҳои ҷамъиятӣ таъяс намуда, методҳои системавӣ, таърихӣ-сиёсӣ, меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва муқоисавӣ ба таври самаранок истифода гардидаанд.

Муаллиф бо дарназардошти пажӯҳиши масъалаҳои мазкур бештар ба муҳимияти рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ дар шароити соҳибистиклолии Тоҷикистон ва мақоми онҳо дар системаи муносибатҳои ҷамъиятӣ тавачҷуҳ зоҳир намудааст. Навгони илмӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки дар диссертатсия тарзи нави гузориши масъала ва пажӯҳиши рамзҳои сиёсӣ дар ташаккули давлатдорӣ миллӣ таҳлил ва баррасӣ шудааст, ки ин ба сифати яке аз нахустин кӯшишҳои концептуалӣ дар илмҳои сиёсии Тоҷикистон бо ҷунин натиҷаҳои ҳосилшуда баррасӣ гардидааст. Натиҷаҳои бадастомадаи илмӣ таҳқиқоти диссертатсиониро кифоя будани ҳаҷми таҳқиқот, ҳаҷми интишорот, мубоҳисаи муаллиф бо пажӯҳишгарони соҳаи илмҳои ҷомеашиносӣ дар таҳлили рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сафарбарнамоии сиёсӣ ва идоракунии давлатӣ собит менамояд.

Мавод ва ҳулосаи натиҷаҳои таҳқиқотро метавон дар раванди таълими курсҳои махсус оид ба рамзҳои сиёсӣ ҳамчун технологияи сиёсӣ дар илмҳои сиёсӣ, таърихи сиёсӣ, сотсиологияи сиёсӣ ва идораҳои давлатию муассисаҳои таҳлили кишвар истифода бурд.

АННОТАЦИЯ

на диссертацию Мухаммада Саади Абдуррахмана на тему «Политические символы как технология политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан», представленную на соискание ученой степени доктора политических наук по специальности 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии

Ключевые слова: политические символы, технология политического управления, государственное управление, Республика Таджикистан, национальные интересы, формирование государственности, политическая власть, национальные ценности, государственная политика, независимость, национальная идентичность, патриотизм, идеология, «цветные революции», система связей с общественностью, политическая мобилизация.

Целью диссертационного исследования в рамках политологии является определение сущности и особенностей политических символов как технологии политической мобилизации в процессе государственного управления в условиях Республики Таджикистан. В процессе изучения и исследования темы были рассмотрены основные научные вопросы, связанные с объектом и предметом исследования.

Методы исследования политической теории и практики включают различные аспекты политических символов как политической технологии, основанной на историко-политических принципах развития общественных отношений, при этом эффективно используются системные, историко-политические, нормативно-правовые и сравнительные методы.

Принимая во внимание исследование этих вопросов, автор уделил большое внимание значению политических символов как технологии политической мобилизации и государственного управления в условиях независимости Таджикистана и их статусу в системе общественных отношений. Научная новизна исследования заключается в том, что в диссертации анализируется и обсуждается новый способ освещения проблемы и исследования политических символов в формировании национальной государственности, что рассматривается как одна из первых концептуальных работ в политической науке Таджикистана. Полученные научные результаты диссертационного исследования доказывают полноту объема исследования, объема публикаций, авторской дискуссии с исследователями в области общественных наук при анализе политических символов как технологии политической мобилизации и государственного управления.

Материалы, выводы и результаты исследования могут быть использованы в процессе преподавания спецкурсов по политическим символам как политической технологии в политологии, политической истории, политической социологии и государственных учреждениях и аналитических учреждениях страны.

ANNOTATION

on the dissertation of Muhammad Saadi Abdurrahman on the topic “Political symbols as a technology of political mobilization in the process of public administration in the Republic of Tajikistan”, submitted for the academic degree of Doctor of Political Science in the specialty 23.00.02 - Political institutions, processes and technologies

Key words: political symbols, technology of political management, public administration, Republic of Tajikistan, national interests, formation of statehood, political power, national values, public policy, independence, national identity, patriotism, ideology, “color revolutions”, public relations system, political mobilization, unification

The purpose of the dissertation research within the framework of political science is to determine the essence and characteristics of political symbols as a technology of political mobilization in the process of public administration in the conditions of the Republic of Tajikistan. In the process of studying and researching the topic, the main scientific issues related to the object and subject of the study were considered.

Research methods of political theory and practice include various aspects of political symbols as a political technology based on historical and political principles of the development of social relations, while systemic, historical, political, legal and comparative methods are effectively used.

Taking into account the study of these issues, the author paid great attention to the significance of political symbols as a technology of political mobilization and public administration in the conditions of independence of Tajikistan and their status in the system of social relations. The scientific novelty of the research lies in the fact that the dissertation analyzes and discusses a new way of illuminating the problem and studying political symbols in the formation of national statehood, which is considered as one of the first conceptual works in the political science of Tajikistan. The obtained scientific results of the dissertation research prove the completeness of the scope of the research, the volume of publications, and the author's discussion with researchers in the field of social sciences in the analysis of political symbols as a technology of political mobilization and public administration.

The materials, conclusions and results of the study can be used in the process of teaching special courses on political symbols as political technology in political science, political history, political sociology and government agencies and analytical institutions of the country.